

SO2- Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanja, tehnologiju i digitalizaciju

Sažetak

Povećanje potražnje za svim vrstama proizvoda na svjetskoj i europskoj razini nužno traži i povećanje produktivnosti, odnosno konkurentnosti općenito. S obzirom na zahtjeve koji proizlaze iz Zelenog plana takva proizvodnja mora prihvatiti i sva načela održivosti, prvenstveno smanjenje zagađenja i potrošnje energije.

Hrvatska poljoprivreda bilježi značajno niže pokazatelje produktivnosti u odnosu na europsku poljoprivredu te još uvijek ima mnogo prostora za poboljšanja. Produktivnost u poljoprivrednom sektoru je vrlo niska s obzirom da se na otprilike dvije trećine obradivih površina proizvode žitarice (proizvodi niske dodane vrijednosti).

Osim toga, Hrvatsku poljoprivredu obilježava i polariziranost s obzirom na veličinu – veliki broj malih proizvođača (ispod 50.000 EUR vrijednosti SO), mali broj velikih proizvođača i nedostatak proizvođača srednje veličine. Iako takva polarizacija nije dobra, valja uzeti u obzir da veliki broj malih proizvođača održava ruralna područja onakvima kakva ih želimo imati, naseljena, vibrantna i živa. Veliki sustavi, s druge strane, s velikim površinama zemljišta uglavnom su produktivniji i efikasniji. S obzirom da se u ekonomiji obujma često smanjuje potreba za radnom snagom, navedeno bi moglo dodatno utjecati na depopulaciju ruralnih područja.

Hrvatska zato ima priliku iskoristiti taj nedostatak bez da značajno mijenja strukturu poljoprivrednika, na način da potiče udruživanje poljoprivrednih proizvođača kako bi lakše pristupili tržištu i osigurali održivi dohodak sebi i svojim obiteljima, bez da moraju značajno povećavati svoje proizvodne površine.

Kako bi to postigla, Hrvatska mora povećati kapacitet svojih proizvođača kojima nedostaju osnovna tehničko-tehnološka znanja o modernoj proizvodnji, trženju proizvoda ili osnovna financijska znanja (Europska investicijska banka, 2017.), što osim strukture predstavlja ozbiljan problem u financiranju investicija, bilo putem bespovratnih sredstava ili financijskih instrumenata. Zemljopisni položaj, povoljna klima, dostupnost kvalitetnog poljoprivrednog zemljišta i vode te pristup zajedničkom EU tržištu i druge pogodnosti ukazuju kako bi, općenito govoreći, položaj poljoprivrednika u Hrvatskoj trebao biti znatno bolji. No unatoč tomu, poljoprivrednici su, posebno mali i srednji, nezadovoljni svojim položajem na tržištu što se ogleda i u smanjenju ili neznatnom povećanju poljoprivredne proizvodnje tijekom posljednjih godina, visokoj stopi uvoza (u odnosu na mali izvoz) i otežanom plasmanu. U poljoprivrednom sektoru u Hrvatskoj je izražena niska razina samodostatnosti u gotovo svim skupinama proizvoda (voće i povrće, maslinovo ulje, vino, šećerna repa, meso, jaja i mliječni proizvodi).

Hrvatska ulaže značajna sredstva u poljoprivredni sektor, ali ta izdvajanja treba bolje usmjeriti kako bi se postigao bolji sinergijski učinak i izbjeglo financiranje istovjetnih mjera i aktivnosti na lokalnoj, regionalnoj ili nacionalnoj razini.

Hrvatska pritom ima i značajnu prednost pred ostalim državama članicama s obzirom na još uvijek očuvan okoliš i veliku bioraznolikost. Dok druge države članice s visokom produktivnošću i konkurentnošću moraju tražiti rješenja za održavanje iste razine učinkovitosti, a istovremeno proizvodnju prilagođavati ciljevima Zelenog plana (što zahtijeva značajno veća ulaganja uz neizvjesne ishode), Hrvatska ima bolju startnu poziciju kad je u pitanju očuvan okoliš, a time i manje izazova vezano uz usklađivanje pitanja konkurentnosti i ciljeva Zelenog plana.

<p style="text-align: center;">SNAGE</p> <p>S.1. Poljoprivredna tradicija u Hrvatskoj S.2. Razvijen turizam, povoljna geolokacija i dostupnost tržišta S.3. Velika raznolikost klime, tala te mogućnost proizvodnje raznih poljoprivrednih proizvoda S.4. Udio dodane vrijednosti koji se odnosi na poljoprivredu je iznad prosjeka EU S.5. Dominantan udio certificiranih/održivo gospodarenih šuma S.6. Kvalitetna domaća sirovina S.7. Dugogodišnja tradicija održivog gospodarenja šumama</p>	<p style="text-align: center;">SLABOSTI</p> <p>W.1. Značajna tehnička neučinkovitost poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj W.2. Slabiji rast ukupne faktorske produktivnosti poljoprivrednika u Hrvatskoj u odnosu na EU W.3. Niska produktivnost zemljišta i rada te niska dodana vrijednost poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj W.4. Nedostatak temeljne infrastrukture za skladištenje, pripremu i preradu proizvoda primarne proizvodnje W.5. Nedostatak infrastrukture/sustava za navodnjavanje, mali udio poljoprivrednih površina s mogućnošću navodnjavanja, kao i navodnjavanih površina W.6. Smanjeni broj dostupne radne snage zbog starenja stanovništva, loše obrazovne strukture i depopulacije W.7. Niska razina samodostatnosti W.8. Deficit u trgovinskoj razmjeni W.9. Iznimno niska razina ulaganja u istraživanje i razvoj (R&D) u poljoprivredi W.10. Niska razina tehnološkog razvoja u šumarstvu i predindustrijskoj obradi drva W.11. Niska dodana vrijednost gotovih proizvoda W.12. Teškoće pristupa poljoprivrednom zemljištu W.13. Prevladava proizvodnja proizvoda niske vrijednosti W.14. Nezadovoljavajuća gustoća šumskih prometnica W.15. Niska razina tehnološkog razvoja i nedostatak ulaganja u znanstvenoistraživački sektor šumarstva</p>
<p style="text-align: center;">PRILIKE</p> <p>O.1. Upotreba digitalnih alata O.2. Rast interesa potrošača za proizvodima u sustavu sljedivosti O.3. Poboljšani uvjeti pristupa kreditiranju/financiranju</p>	<p style="text-align: center;">PRIJETNJE</p> <p>T.1. Nedostatak radne snage T.2. Konkurentnija proizvodnja iz susjednih država i EU T.3. Klimatske promjene T.4. Odustajanje od poljoprivrede radi pronalaska stabilnijeg izvora prihoda</p>

SNAGE	SLABOSTI
<p>O.4. Korištenje novih tehnologija u svrhu ostvarivanja dodane vrijednosti primarnih poljoprivrednih proizvoda</p> <p>O.5. Dostatne količine vode za navodnjavanje</p> <p>O.6. Nove tehnologije mogu smanjiti troškove proizvodnje i ulazne troškove te povećati učinkovitost</p> <p>O.7. Razvoj kružnog i biogospodarstva</p> <p>O.8. Liberalizacija tržišta rada te korištenje radne snage iz susjednih država koje nisu članice EU-a</p> <p>O.9. Novi modeli prodaje i nova tržišta</p> <p>O.10. Povećanje iskoristivosti potencijala šumske biomase</p> <p>O.11. Uvođenje naprednih i ekološki prihvatljivih tehnologija u šumarstvo</p> <p>O.12. Povećanje vrijednosti opće korisnih funkcija šuma</p>	<p>T.5. Poremećaji na tržištu i nedovoljna izgrađenost mehanizama za adekvatan odgovor na te poremećaje</p> <p>T.6. Pad zaposlenosti i depopulacija ruralnih krajeva</p> <p>T.7. Utjecaj klimatskih promjena te usklađivanje s novim obvezama i standardima</p>

SWOT

Snage

S.1. Poljoprivredna tradicija u Hrvatskoj

Hrvatska ima bogatu tradiciju poljoprivredne proizvodnje i pripreme različitih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Od 14. travnja 2015. godine, kada je prvi hrvatski prehrambeni proizvod, odnosno naziv „Krčki pršut“ registriran u Europskoj uniji kao zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla ukupno je 32 proizvoda zaštićenih na EU razini oznakama izvornosti, zemljopisnog porijekla ili tradicionalnog specijaliteta. S obzirom da je jedan od uvjeta dobivanja oznake na EU nivou dokazivanje da se proizvodnja na predmetnom području tradicionalno provodi duže vrijeme, jasno je da postoji tradicija poljoprivredne proizvodnje u RH. U nastavku su citati iz nekih specifikacija zaštićenih proizvoda u cilju plastičnog prikaza tvrdnje:

„Svoj glas vrsnosti vino Dingač baštini još iz 15. stoljeća kada je postizalo cijenu 3 do 4 puta višu od ostalih vina užege i šireg proizvodnog područja. Usprkos nesređenim prilikama u proizvodnji i prometu vina u prošlosti, kada su se dalmatinska vina gotovo isključivo ocjenjivala prema sadržaju alkohola i prema tome se i plaćala, vino Dingač postizalo je uvijek znatno višu cijenu od ostalih kvalitetnih crnih vina iz Dalmacije.“

„Zagorski puran se uzgaja na području Hrvatskog zagorja od druge polovice 16. stoljeća. Prema zapisima Magistrata Mletačkog, u Hrvatsko zagorje je donesena iz Italije te je po istima prvi pečeni puran bio na stolu lepoplavskih Pavlina na Malu Gospu 1561. godine te se je ondje počeo i uzgajati.“

„Prvi sačuvani povijesni zapisi koji govore o proizvodnji „Slavonske kobasice“ datiraju još iz 1897. godine u knjizi Antuna Radića Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, a u kojem je opisana tehnologija proizvodnje „Slavonske kobasice“ te koja se u proizvodnji „Slavonske kobasice“ koristi i danas.“

„Proizvodnja „Varaždinskog bučinog ulja“ na području Varaždinske županije ima višestoljetnu tradiciju. U starijim povijesnim zapisima navedeno je kako su se još prije 150 godina u selu Biškupec pokraj Varaždina lokalni stanovnici bavili uzgojem buča te proizvodnjom bučinog ulja (Prilog 2.1.: Gospodarske novine, broj 10, 1854, članak Ulje iz bučnih košticah, str. 44). Manufakturna proizvodnja

započinje polovicom 19. stoljeća pa su se proizvođači bučinog ulja počeli prezentirati na gospodarskim izložbama.“

O bogatoj tradiciji proizvodnje svjedoče i brojne aktivnosti pri udruživanju proizvođača. Da bi unaprijedili govedarstvo, u Svetom Ivanu Žabnu je 15. ožujka 1908. godine osnovana Hrvatska marvogojska udruga za uzgoj simentalskog goveda, prva i najznačajnija te vrste.

S.2. Razvijen turizam, povoljna geolokacija i dostupnost tržišta

Hrvatska kao turistička lokacija privlači brojne posjetitelje odlikama svog prirodnog prostora i bogatstvom kulturno-povijesne baštine. Hrvatska obala Jadrana, ukupne dužine od čak 4.058 km, jedna je od najrazvedenijih u Europi sa svojih 1.246 otoka, otočića i hridi. Osim mora, očuvanih prirodnih plaža, brojna zaštićena prirodna područja i velik broj jedinstvenih nacionalnih parkova i parkova prirode u primorskom i kontinentalnom području privlače velik broj turista na godišnjoj razini. Prema podacima Eurostata, u Hrvatskoj je 2019. godine zabilježeno 91,2 milijuna noćenja, od čega oko 84 milijuna noćenja stranih turista (Graf 1: Broj noćenja turista u Hrvatskoj 2010.-2018.).

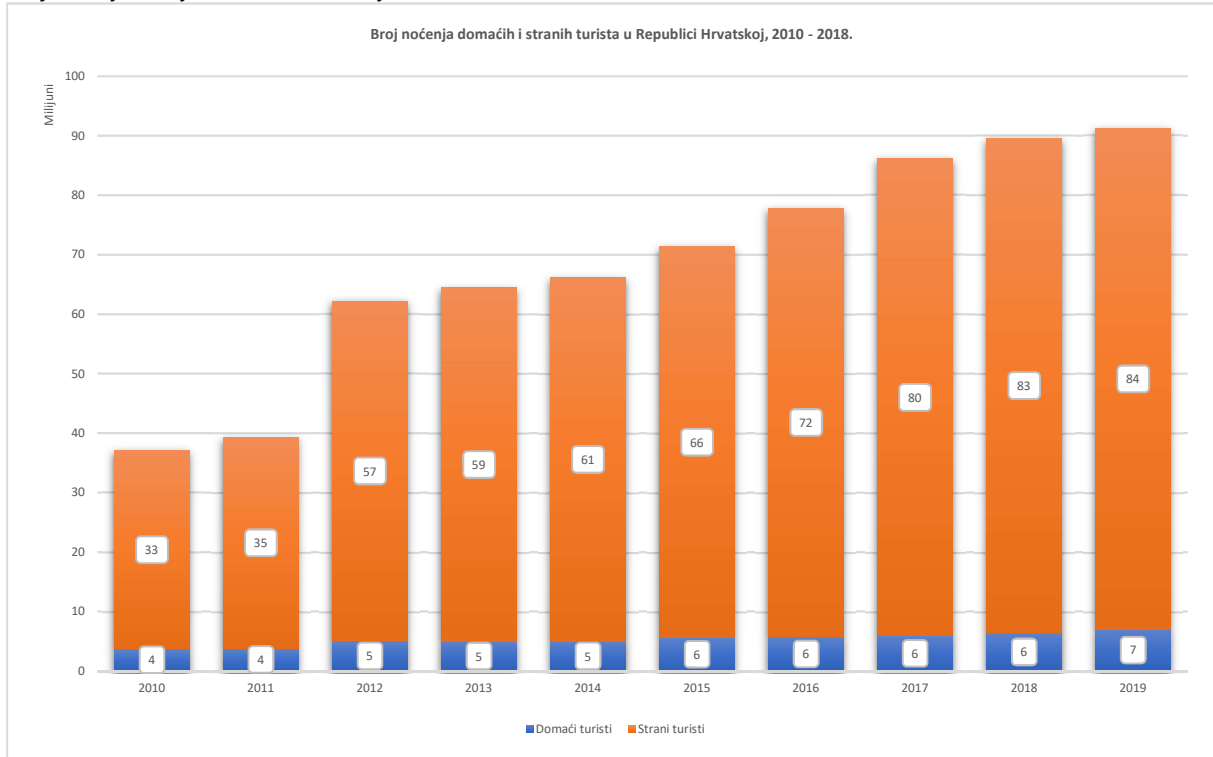
U desetogodišnjem razdoblju na području Hrvatske, ukupan broj dolazaka turista gotovo se udvostručio (79%), a noćenja nešto manje (62%). Krivulja sezonalne distribucije u promatranom razdoblju ukazuje da se taj veliki porast dolazaka i noćenja zadržao u glavnoj sezoni (lipanj – rujan). Ta činjenica uzrokovala je izazove koji se očituju u izrazitom porastu potražnje, dok van sezone ta potražnja izostaje.

Također, važno je primijetiti da su najveću prosječnu godišnju stopu rasta, nakon tri najjače županije - Splitsko-dalmatinske županije sa 8,2%, Istarske sa 4,9% te Primorsko-goranske sa 3% rasta, od ostalih županija u promatranom desetogodišnjem razdoblju (2009. -2019.) ostvarile Zagrebačka (14,4%), Krapinsko-zagorska (12,2%) te Karlovačka županija (8,5%).

No, posljedice pandemije kao i razvoj strateškog okvira za održivi razvoj turizma neizbježno dovode do trenda promjene izrazite prostorne i vremenske koncentriranosti turističkog prometa, tj. povećanja broja turista u mjesecima van glavne sezone, kao i povećanje njihovog broja na kontinentu i manje razvijenim turističkim područjima, što se još intenzivnije očekuje u skoroj budućnosti.

Mogućnost razvoja turističke ponude u ruralnim područjima, moguća je i temeljem ulaganja u nepoljoprivredne djelatnosti na poljoprivrednim gospodarstvima. Osim izravnog utjecaja na turističku ponudu, navedeno ima indirektan utjecaj na uočene slabosti stvaranjem dodane vrijednosti poljoprivredno-prehrambenih proizvoda koje je moguće plasirati izravno na gospodarstvu u okviru turističke ponude. Također, indirektan utjecaj nepoljoprivrednih djelatnosti na uočene slabosti (T.4. Odustajanje od poljoprivrede radi pronalaska stabilnijeg izvora prihoda) moguć je kroz diversifikaciju osnovne djelatnosti na gospodarstvu kao i odmak od sezonalnog karaktera poljoprivredne proizvodnje i trženja proizvedenih proizvoda.

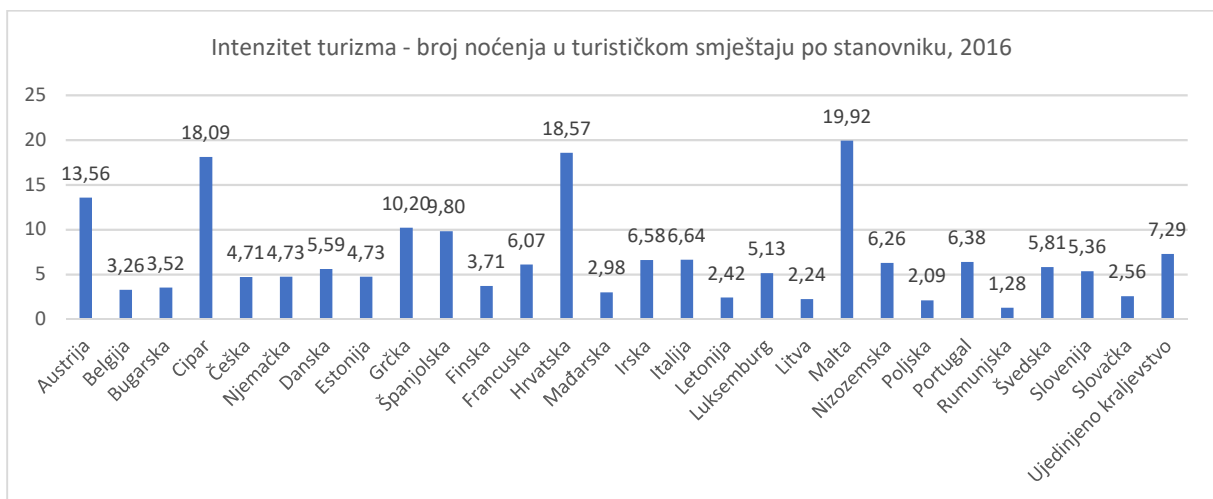
Graf 1: Broj noćenja turista u Hrvatskoj 2010.-2018.

Izvor: Eurostat, 2020.

Razmatrajući omjer noćenja u turističkim smještajnim objektima u odnosu na ukupno stalno nastanjeno stanovništvo, Hrvatska je u 2019. godini ostvarila 22,3 noćenja po stanovniku, dok je prosjek EU-28 iznosio 6,4 noćenja (Graf 2: Broj noćenja po stanovniku u EU, 2016.) čime je Hrvatska svrstana u sam vrh turističkih zemalja u Europskoj uniji.

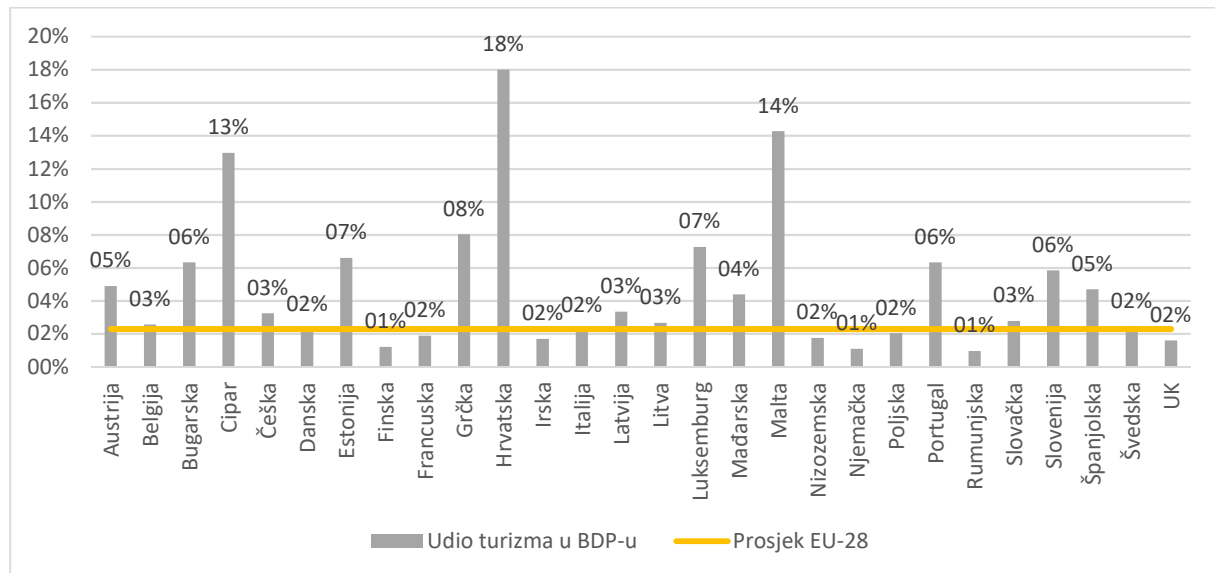
Graf 2: Broj noćenja po stanovniku u EU, 2016.

Izvor: Eurostat [tour_occ_ninat]

Nadalje, turizam je u Hrvatskoj značajan izvor državnih prihoda te čini između 15 % i 20 % BDP-a ovisno o godini te je 2015. godine iznosio 18,0 % BDP-a¹ (Graf 3: Udio deviznih prihoda od turizma u BDP-u, EU-28, 2015. godina).

Graf 3: Udio deviznih prihoda od turizma u BDP-u, EU-28, 2015. godina

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, 2017. godina

S obzirom na razvijenost turizma te činjenicu da Hrvatsku godišnje posjećuje oko 80 milijuna gostiju, kao i na trend povećanja turističke aktivnosti tijekom cijele godine na cijelom teritoriju Hrvatske, a ne samo na obali, može se zaključiti kako Hrvatska ima ogroman potencijal za plasman poljoprivredno prehrambenih proizvoda visoke dodane vrijednosti kroz sektor turizma i ugostiteljstva.

5.3. Velika raznolikost klime, tala te mogućnost proizvodnje raznih poljoprivrednih proizvoda

S obzirom na svoj geografski položaj, Hrvatska obiluje brojnim različitostima, od klimatskih uvjeta, hidroloških i pedoloških uvjeta, do flore i faune. Takvi klimatsko-pedološki uvjeti omogućuju veliku raznolikost poljoprivredne proizvodnje pa je tako u Hrvatskoj moguće uzgajati agrume, baviti se pašnjačkim govedarstvom i mljekarstvom, ali i proizvoditi kontinentalno voće i druge kulture umjerenih klimatskih područja.

Hrvatska ima pet klimatskih regija prema Köppenovoj klasifikaciji:

- Sredozemnu klimu sa suhim i vrućim ljetom (Csa), u uskom priobalnom pojasu i na svim dalmatinskim otocima
- Umjereno toplu vlažnu klimu s vrućim ljetom (Cfa) – priobalni dijelovi Istre, kvarnersko primorje s otocima te unutrašnjost Dalmacije
- Umjereno toplu vlažnu klimu s toplim ljetom (Cfb) – unutrašnjost Istre te panonsko područje
- Umjereno toplu vlažnu klimu sa svježim ljetom (Cfc) – brdsko-kotlinski dijelovi i niži dijelovi Like i Gorskog Kotara
- Vlažnu snježno-šumsku klimu sa svježim ljetom (Dfc) – najviši dijelovi Like i Gorskog kotara, Dinare i Žumberačkog gorja.

¹ <https://hrturizam.hr/hrvatska-ima-najveci-udio-turizma-u-bdp-u-u-europi-cak-1801-posto/>

U Hrvatskoj su razni pedogenetski procesi i čimbenici utjecali na nastanak raznolikog tla. Prema pedološkoj karti Hrvatske, najčešći tipovi tala poljoprivrednih površina su lesivirano tlo, pseudoglej, smeđe tlo na vapnencu, rendzina, crvenica, hidromeliorirano tlo, rigosol, eutrično smeđe tlo te vapneno dolomitna crnica (Tablica 1: Najčešći tipovi tala na poljoprivrednim površinama u Hrvatskoj).

Tablica 1 Najčešći tipovi tala na poljoprivrednim površinama u Hrvatskoj

Tip tla	Površina (ha)	Udio (%)
Lesivirano tlo	343.830,9	11,63
Pseudoglej	307.453,2	10,40
Smeđe tlo na vapnencu	201.768,8	6,83
Rendzina	190.728,2	6,45
Crvenica	142.101,7	4,81
Hidromeliorirano tlo	134.897,5	4,56
Rigosol	126.046,9	4,26
Eutrično smeđe tlo	116.091,9	3,93
Vapneno dolomitna crnica	114.092,3	3,86

Izvor: Husnjak, Bensa (2018): Pogodnost poljoprivrednog zemljišta za navodnjavanje u agroregijama Hrvatske, <https://hrcak.srce.hr/file/302654>

Bogatstvo klimatskih i pedoloških prilika potvrđuje i činjenica da Hrvatska ima 3 bio-geografske regije (vidi SO6_S1) te bogatu bioraznolikost.

Raznolikost klime kao i procjena pogodnosti poljoprivrednog zemljišta za određenu poljoprivrednu proizvodnju trebala bi rezultirati komparativnom prednošću određene poljoprivredne proizvodnje, odnosno konkurentnošću. Regionalizacija poljoprivredne proizvodnje prema klimi i pogodnosti tla za određenu proizvodnju, kao i samo vrijeme proizvodnje tijekom godine može rezultirati određenom tržišnom orijentacijom što bi trebalo na kraju dovesti do bolje konkurentnosti.

S.4. Udio dodane vrijednosti koji se odnosi na poljoprivredu je iznad prosjeka EU

Udio dodane vrijednosti u poljoprivredi uvelike se razlikuje među državama članicama – od 61 % u Rumunjskoj do 9 % u Luksemburgu. U Hrvatskoj se udio dodane vrijednosti u poljoprivredi smanjivao u razdoblju od 2010. do 2014. godine (s 34,21% na 26,75%), a povećavao se od 2015. godine te u 2017. bilježi vrijednost od 30,2 % koja je iznad prosjeka EU (24,84%). Potrebno je istaknuti kako u Hrvatskoj prevladava proizvodnja poljoprivrednih proizvoda niske dodane vrijednosti. Različite faze u lancu vrijednosti izložene su različitim vrstama pritisaka. Za poljoprivredu je karakteristično da stvara prilično ograničen i lagano opadajući udio dodane vrijednosti u lancu opskrbe hranom, zbog povećanih ulaznih troškova, kontinuirane neravnoteže tržišne snage i sve većeg broja djelovanja prerade i usluga koji dodaju vrijednost u nižim fazama lanca opskrbe. Primarni poljoprivredni sektor je fragmentiran. U lancu opskrbe hranom postoji mnogo više poljoprivrednika nego prerađivača i trgovaca, a poljoprivredna gospodarstva su uglavnom vrlo mala.

Udio dodane vrijednosti² koji se odnosi na poljoprivredu u Hrvatskoj je iznad prosjeka EU (graf 4). Udio dodane vrijednosti koji se odnosi na poljoprivredu se smanjivao u razdoblju 2010.³-2014. (s 34,21% na 26,75%), te se povećavao od 2015. godine. U 2017. bilježi vrijednost od 30,2% a što je još uvijek manje

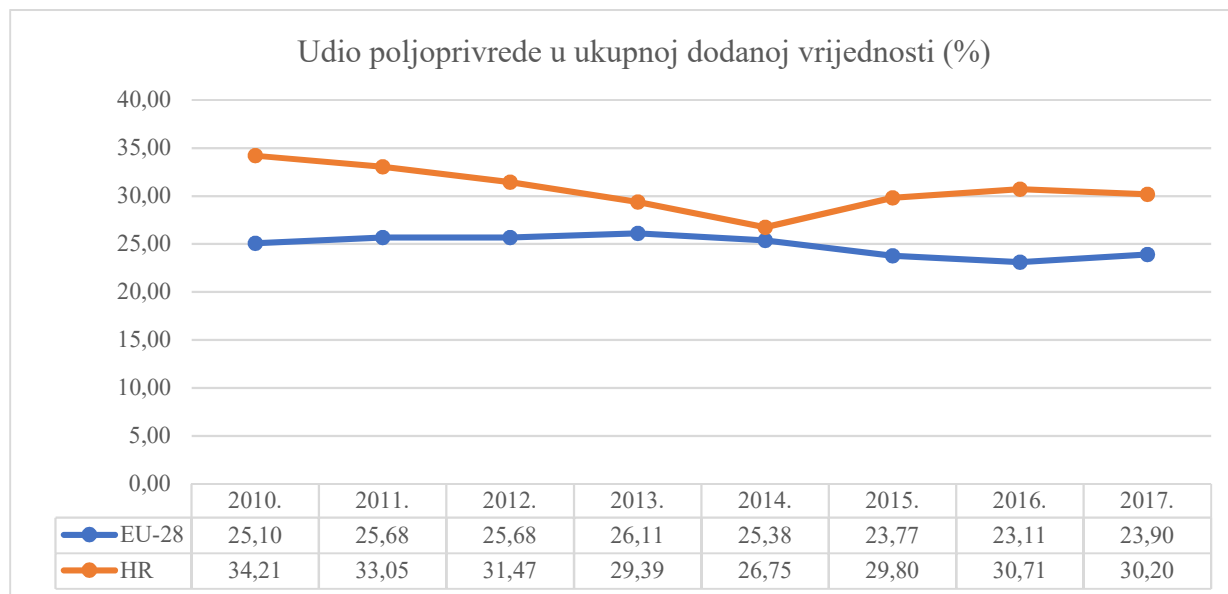
² Dodana vrijednost sektora definira se kao razlika između bruto proizvodnje (ukupne proizvodne vrijednosti sektora) i njegovih posrednih inputa (troškovi inputa proizvodnje).

³ U razmatranje je uzeto razdoblje 2010.-2017. kako bi se bolje prikazao trend kretanja vrijednosti (padajući trend do 2014.)

od vrijednosti iz 2010. godine. Prosječni udio dodane vrijednosti koji se odnosi na poljoprivredu u promatranom razdoblju je bio 30,7%, dok je prosječna vrijednost u EU bila 24,84%.

Potrebno je naglasiti kako postoje ogromne razlike između država članica kada govorimo o njihovom udjelu dodane vrijednosti u poljoprivredi koji se kreću primjerice od 61% u Rumunjskoj do 9% u Luksemburgu.

Graf 4 RPI4_03 % Udio poljoprivrede u ukupnoj dodanoj vrijednosti

Izvor: DG AGRI

Svakako je potrebno istaknuti kako u Hrvatskoj prevladava proizvodnja poljoprivrednih proizvoda niske dodane vrijednosti, a što je detaljno opisano u W11.

S.5. Dominantan udio certificiranih/održivo gospodarenih šuma

Certifikacija u skladu s FSC standardima je čin na dobrovoljnoj bazi, koji ima za cilj podržati odgovorno upravljanje šumama na globalnoj razini. S obzirom da svi dionici u lancu dobave moraju biti procijenjeni, kupac može biti siguran da kupljeni šumski proizvod (drvo, drveni proizvod, papir i proizvod od papira) potječe iz šuma kojima se upravlja odgovorno. Cilj FSC-a je promoviranje odgovornog upravljanja svjetskim šumama. Jedan od zadataka FSC organizacije je uspostava normi čijom primjenom se osigurava promicanje ekološki odgovornog, društveno korisnog i ekonomski održivog gospodarenja svjetskim šumskim resursima. Osnovna ideja je da se uz pomoć podizanja ekološke svijesti potrošača potakne trajno gospodarenje šumama. Lanac brige prati FSC certificirani materijal kroz proizvodni proces od šume do potrošača uključujući sve među stadije i svi vlasnici u proizvodnom lancu moraju biti nositelji FSC certifikata da bi se u konačnici finalni proizvod mogao označiti propisanim FSC oznakama.

RH je jedna od rijetkih europskih država s dominantnim udjelom prirodnih i održivo gospodarenih šuma te je stekla FSC (i manjim dijelom PEFC) certifikat koji danas posjeduje na više od 2.000.000 ha ili 76% šuma i šumskih zemljišta (www.fsc.org). Na taj način šumarstvo sve svoje proizvode može stavljati na tržište kao FSC certificirane što je od velikog značenja i za komparativnu prednost za hrvatsko šumarstvo, a posebice za drvnu industriju. Drvoprerađivači su tu priliku prepoznali tako da u Hrvatskoj

⁴ Pokazatelj rezultata I. stupa Zajedničke poljoprivredne politike

trenutno ima preko 250 FSC COC certificiranih tvrtki. Postojanje certifikata bi trebalo potaknuti izveznu orijentaciju naše drvne industrije i to tako da se postigne veća dodana vrijednost na proizvode. Važno je istaknuti da su osnovni principi FSC standarda također ugrađeni u zakonodavstvo kojim se regulira područje šumarstva.

5.6. Kvalitetna domaća sirovina

Kvalitetni drvni sortimenti, poglavito hrastovina kao tržišno najatraktivnija vrsta iz domaćih šuma, u kombinaciji s razmještajem tvrtki za preradu drva i proizvodnju namještaja u ruralnim krajevima čini važnu pretpostavku za razvoj i proizvodnju ekološki prihvatljivih i poželjnih proizvoda od drva, za razvoj samih drvoprerađivačkih tvrtki te posljedično zadržavanje stanovništva u ruralnim krajevima.

Prirodni resursi općenito čine okosnicu ruralnih gospodarstava u zemljama s niskim i srednjim dohotkom i, ako se upravlja mudro, mogu se upotrijebiti za stvaranje rasta koji koristi najugroženijim dijelovima stanovništva. Važno je da održivo gospodarenje šumama i održivi lanci vrijednosti kvalitetnog domaćeg drva ostvare svoj potencijal i da doprinesu održivom razvoju i klimatskim ciljevima kako bi se povećala vidljivost blagodatni održive proizvodnje i potrošnje drva.

Kroz uspostavljanje aktivnosti duž lanaca vrijednosti, od globalne do lokalne razine, predviđa se pružanje konkretnih doprinosa jačanju uloge proizvoda na bazi drva u ciljevima održivog razvoja, kako bi se povećale njihove socijalne, ekonomske i ekološke koristi od proizvodnje do potrošnje radi učinkovitijeg postizanja ciljeva održivog razvoja i klimatskih promjena.

Dostupnost i kvalitetna sirovinaska osnova su potencijal koji zahtjeva optimalizaciju tehnoloških kapaciteta, vlastiti dizajn i inovacije te neophodno povećanje proizvodnosti, kao i efikasno korištenje svih vlastitih resursa s ciljem povećanja udjela proizvoda veće dodane vrijednosti u ukupnoj proizvodnji.

Prema Šumskogospodarskoj osnovi na području Republike Hrvatske za razdoblje 2016. – 2025. ukupna površina šuma i šumskog zemljišta na šumskogospodarskom području je 2.759.039,05 ha. Od ukupne površine šuma i šumskog zemljišta, u državnom vlasništvu je 2.097.318,16 ha ili 76 %, a 661.720,89 ha ili 24 % u vlasništvu je privatnih šumoposjednika. HŠ d.o.o. gospodare s 97 % ukupne površine šuma i šumskog zemljišta u vlasništvu države, a preostalih 3 % koriste tijela državne uprave i pravne osobe čiji je osnivač Republika Hrvatska. Utvrđena je drvna zaliha od 418.618.277 m³, od toga 315.848.684 m³ u državnim šumama kojima gospodare HŠ d.o.o., 83.704.258 m³ u šumama privatnih šumoposjednika i 19.065.335 m³ u državnim šumama koje koriste tijela državne uprave i pravne osobe čiji je osnivač Republika Hrvatska. Najveći dio drvne zalihe na razini šumskogospodarskog područja čine bukva (37,21 %), hrast lužnjak (11,55 %), hrast kitnjak (9,38 %), obični grab (8,39 %) i jela (7,90 %).

5.7. Dugogodišnja tradicija održivog gospodarenja šumama

Šumarstvo je u Hrvatskoj ustrojeno u drugoj polovici 18. stoljeća, u vrlo kratkom razdoblju. Počelo je prvom inventurom i kartiranjem šuma (1764.), osnutkom prvih šumarija (1765. godine u gorskom području i 1773. godine u nizinskom području) i donošenjem prvog propisa sa zakonskom snagom (1769.). Tim je zakonom uvedeno potajno gospodarenje šumama u Hrvatskoj. Osnutak prvih šumarija kao temeljnih jedinica ustrojstva struke može se uzeti kao službeni početak organiziranoga razvoja šumarstva u Hrvatskoj. Razvoj struke pratio je i razvoj visokoškolskog obrazovanja. Šumarstvo se u Hrvatskoj moglo učiti u školi već od 1860., a studirati na Sveučilištu u Zagrebu od 1898. godine, kao četvrtom po redu sastavnicom u povijesti Zagrebačkog sveučilišta.

Organizirano šumarstvo je nastalo i počelo svoj 250-godišnji razvoj u najšumovitijim predjelima Hrvatske, upravo tamo gdje i danas rastu šume autohtonih vrsta drveća koje se ističu bioraznolikošću,

produktivnošću, kvalitetom i općekorisnim funkcijama. Šumarska struka je na znanstvenim spoznajama, uz zakonsku regulativu, pomlađivanjem stvarala i njegovom oblikovala te šume. Bioraznolikost, produktivnost i struktura šuma u Hrvatskoj rezultat su djelovanja hrvatskog šumarstva kroz povijest.

Izvešća o stanju okoliša u RH za razdoblje 2013. do 2016. navodi da je s biološkog i ekološkog gledišta stanje šuma u RH jedno od najboljih u Europi. Šume i šumska zemljišta čine 49 % ukupne kopnene površine države dok više od 76 % šuma i šumskog zemljišta već 20 godina posjeduje FSC certifikat. 95 % šumskih sastojina je prirodnog sastava koje odlikuje raznolikost staništa sa 105 tipova šumskih zajednica.

Kao rezultat dugogodišnje tradicije (više od 250 godina gospodarenja) šume u RH su još uvijek visokog stupnja prirodnosti u odnosu na druge članice EU. Takva prirodnost odlikuje se ponajprije prirodnim sastavom glavnih vrsta drveća, ali i značajnom biološkom, ekološkom i genetskom raznolikosti koja predstavlja sveobuhvatni potencijal za održivo gospodarenje šumama.

Slabosti

W.1. Značajna tehnička neučinkovitost poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj

Prema Analizi učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.), hrvatska poljoprivredna gospodarstva pokazuju značajne varijacije – od 0,05 (vrlo neučinkovito) do 0,80 (vrlo učinkovito) – ali su u najvećoj mjeri neučinkovita s prosjekom 0,30 te analiza ukazuje da bi prosječna poljoprivredna gospodarstva mogla proizvoditi istu količinu proizvoda sa 70 % manje ulaznih resursa (inputa) uz primjenu iste tehnologije. Analizom je utvrđeno da 65 od 1.298 poljoprivrednih gospodarstava definira granicu učinkovitosti na subjektivan način, tj. samo njih 5% iz uzorka u potpunosti iskorištava svoje proizvodne mogućnosti. Mala skupina poljoprivrednih gospodarstava vrlo dobro posluje i pokazuje visoku tehničku učinkovitost (rezultat veći od 0,7). 1,5% uzorka čini klaster koji se sastoji od 20 poljoprivrednih gospodarstava.

Gledajući priljev na tehnološki obujam, hrvatska poljoprivredna gospodarstva dobro posluju. Prilagodila su svoj obujam optimalnoj, najproduktivnijoj razini i time iskoristila puni potencijal primijenjene tehnologije. Srednja učinkovitost obzirom na obujam (SE) prilično je visoka (0,82), što upućuje na to da prosječno poljoprivredno gospodarstvo iz uzorka može poslovati na optimalnoj razini prilagođavajući svoj opseg inputa za samo 18%. Unatoč velikom rasponu učinkovitosti u smislu obujma (minimalne i maksimalne SE vrijednosti su 0,03 odnosno 1), više od 50% uzorkovanih poljoprivrednih gospodarstava ima učinkovitost obzirom na obujam veću od 0,90. Visoku učinkovitost hrvatskih poljoprivrednih gospodarstava s obzirom na ekonomiju razmjera treba tumačiti u kontekstu iskustava proizvođača, koje im omogućuje korištenje njihovog znanja pri donošenju odluka o obujmu.

Nadalje, analiza pokazuje kako gospodarstva koja primaju potpore posluju manje uspješno od onih koja ih ne primaju, s time da se razlikuju i po vrstama potpora. Tako ona koja primaju potporu iz II. stupa imaju bolju tehničku učinkovitost od onih koja je primaju samo iz I. stupa. Također, može se zaključiti kako nevezana plaćanja nemaju gotovo nikakav učinak na povećanje tehničke učinkovitosti, a proizvodno vezane potpore dodjeljuju se uglavnom značajno tehnički neučinkovitim gospodarstvima.

Njihova je učinkovitost neznatno niža od učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava koja primaju nevezana plaćanja. Taj je nalaz u skladu s rezultatima studija koje su proveli Zhua i Lansinka 2010.; Mary, 2013.; Bokusheva i Cechura 2017., a koji su zabilježili negativnu korelaciju između vezanih potpora i tehničke učinkovitosti. S druge strane, izgledno je da poljoprivredna gospodarstva koja primaju vezanu potporu bolje koriste ekonomiju razmjera od onih koje tu potporu ne dobivaju.

Poljoprivredna gospodarstva koja primaju nevezana plaćanja nisu ostvarila veću produktivnost poboljšanom raspodjelom resursa (kako je predviđeno ovom posebnom mjerom potpore), a ni njihovi

gospodarski rezultati ne omogućavaju bolje (u usporedbi s njihovim nesubvencioniranim ekvivalentima) korištenje ekonomija razmjera. To je u skladu s nalazima nekoliko relevantnih studija (Latruffe i sur., 2011.; Rizov i sur., 2013.; Latruffe i Desjeux, 2016.; Bokusheva i Cechura 2017.; Svjetska banka, 2018a; 2018b). Rizov i sur. (2013.) tvrde da se takvi negativni učinci nevezanih potpora mogu pripisati tržišnim nesavršenostima u poljoprivredi (kreditni problemi) ili/i djelomičnom odvajanju plaćanja od proizvodnje. Ograničeni kapacitet nevezanih plaćanja za poticanje poboljšanja tehničke učinkovitosti dodatno je dokumentiran poslovanjem poljoprivrednih gospodarstava koja primaju nevezana plaćanja, ali ne i vezane potpore. Procjene ne pokazuju razlike u tehničkoj učinkovitosti i učinkovitosti u smislu obujma između poljoprivrednih gospodarstava koja primaju samo nevezane potpore te onih koja primaju i vezane i nevezane potpore.

Poljoprivredna gospodarstva koja primaju potpore ruralnom razvoju povezane s ulaganjima posluju znatno bolje od poljoprivrednih gospodarstava koja primaju bilo koju drugu vrstu potpora. Ovaj nalaz pokazuje negativnu korelaciju između potpora ruralnom razvoju, osim ulaganja i tehničke učinkovitosti. Ista poljoprivredna gospodarstva posluju relativno lošije kad se radi o učinkovitosti u smislu obujma. To bi se moglo pripisati ili kreditnim ograničenjima ili/i nužnom vremenskom intervalu potrebnom dok ulaganja u ruralni razvoj ne dovedu do značajnog poboljšanja gospodarskih rezultata ili/i tehnoloških odabira poljoprivrednih gospodarstava. Rezultati tehničke učinkovitosti poljoprivrednih gospodarstava koja primaju potpore ruralnom razvoju (osim za investicije) pokazuju da ova poljoprivredna gospodarstva trpe gubitke zbog neučinkovitosti. Istaknuta kreditna ograničenja dijelom su ublažena provedbom financijskih instrumenata u sklopu Programa ruralnog razvoja pa je moguće zaključiti da je neophodna njihova kontinuirana dostupnost za gospodarstva koja se bave poljoprivredom.

Tablica 2 Tehnička učinkovitost (engl. Technical Efficiency, TE) i Učinkovitost obujma (engl. Scale Efficiency, SE) poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s obzirom na veličinu gospodarstva, regiju te dob nositelja

Ekonomska veličina gospodarstva (SO)	Tehnička učinkovitost (TU)	Usporedba TU s prosjekom svih PG-ova	Učinkovitost obujma (UO)	Usporedba UO s prosjekom svih PG-ova
<8.000 SO	0,352	Veća	0,619	Manja
8.000 - 50.000 SO	0,295	Jednaka	0,841	Veća
50.000 - 150.000 SO	0,255	Manja	0,926	Veća
>150.000 SO	0,34	Veća	0,937	Veća
Jadranska Hrvatska	0,284	Manja	0,812	Jednaka
Kontinentalna Hrvatska	0,313	Veća	0,828	Jednaka
Mladi (<40 godina)	0,323	Veća	0,848	Veća
Stariji (>40 godina)	0,264	Manja	0,814	Jednaka

Izvor: Analiza učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.)

Iako Hrvatsku u cjelini očituje niska tehnička učinkovitost, poljoprivredna gospodarstva ekonomske veličine do 8.000 eura standardnog outputa imaju relativno najbolju tehničku učinkovitost, dok s aspekta učinkovitosti obujma značajno zaostaju zbog problema s kreditiranjem specifičnim za poljoprivredni sektor⁵ i drugih ograničenja. U tom smislu mikro poljoprivredna gospodarstva

⁵ U okviru ex ante procjene: „Potential future use of Financial Instruments (FIs) in Croatia’s agricultural sector in the 2014-2020 programming period“ izdvojeni su ključni problemi kreditiranja poljoprivrednog sektora, među kojima: visoke kamatne stope u rasponu 4.95% - 9%, odnosno čak do 11% za financiranje obrtnog kapitala; stav banaka spram poljoprivrednih gospodarstava isto kao prema drugim granama privrede; nedostatni kolateral od strane tražitelja kredita. - <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Final-Report-Ex-ante-Croatia-Agriculture-1.pdf>

iskorištavaju sve svoje upravljačke kompetencije i sposobnosti kako bi preživjela i stoga su povezane s visokim rezultatima tehničke učinkovitosti. Jednostavnim riječima, relativno visoka tehnička učinkovitost jedini im je način da prežive.

S druge strane, gospodarstva ekonomske veličine 50.000-150.000 eura standardnog outputa pokazuju veću razinu tehničke neučinkovitosti zbog ograničenja povezanih s upravljačkim praksama i strukturalnim poteškoćama. Nisu daleko od minimalne učinkovite veličine (MES) ili, drugim riječima, nisu podinvestirana (Tsekouras i sur., 2008.); velika poljoprivredna gospodarstva trpe male gubitke učinkovitosti iako posluju sa smanjenjem priljevom na obujam (Tablica 2: Tehnička učinkovitost (engl. Technical Efficiency, TE) i Učinkovitost obujma (engl. Scale Efficiency, SE) poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s obzirom na veličinu gospodarstva, regiju te dob nositelja). Mikro poljoprivredna gospodarstva trpe značajne gubitke (SE: 0,62) u usporedbi s velikim poljoprivrednim gospodarstvima zbog neučinkovitosti s obzirom na obujam, no čak su i ona razmjerno učinkovita prema tom kriteriju. Ona su podinvestirana i ne koriste priljev na obujam jednako učinkovito kao velika poljoprivredna gospodarstva. Srednje velika poljoprivredna gospodarstva (0,93) slijede velika poljoprivredna gospodarstva. MES hrvatske poljoprivrede prilično je visok, približava se odgovarajućoj veličini za velika poljoprivredna gospodarstva; stoga su potrebna znatna ulaganja u srednja, a posebno u mikro i mala poljoprivredna gospodarstva, kako bi se ona približila uvjetima minimalnih troškova.

Isto tako, analizom je istaknuto kako su dob nositelja poljoprivrednog gospodarstva i rezultati tehničke učinkovitosti obrnuto proporcionalni, odnosno mlađi poljoprivrednici postižu veće razine tehničke učinkovitosti od starijih. Temeljem utvrđene snage potrebno je razraditi model financiranja mladih poljoprivrednika, posebno u pogledu osiguravanja početnog kapitala.

Osim ekonomske veličine poljoprivrednih gospodarstava i dobne strukture nositelja, poljoprivredna gospodarstva specijalizirana za svinjogojstvo i peradarstvo, hortikulturu i vino (Tablica 3: Tehnička učinkovitost (engl. Technical Efficiency, TE) i Učinkovitost obujma (engl. Scale Efficiency, SE) poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s obzirom na vrstu poljoprivrednih gospodarstava) povezana su s većom tehničkom učinkovitošću, dok poljoprivredna gospodarstva specijalizirana za žitarice, druge ratarske kulture i mješovitu proizvodnju karakterizira značajna neučinkovitost.

Dodatno, poljoprivredna gospodarstva specijalizirana za uzgoj voća i agruma/maslina/višegodišnje nasade, uzgoj i tov stoke, mlijeko, hortikulturu, vino te svinjogojstvo i peradarstvo ostvaruju više stope rasta ukupne faktorske proizvodnje u usporedbi s poljoprivrednim gospodarstvima specijaliziranim za žitarice.⁶

Tablica 3 Tehnička učinkovitost (engl. Technical Efficiency, TE) i Učinkovitost obujma (engl. Scale Efficiency, SE) poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj s obzirom na vrstu poljoprivrednih gospodarstava

Vrsta ¹⁵	Podskupina	Broj gospodarstava (%)	Tehnička učinkovitost			Učinkovitost obzirom na obujam		
			Prosječna TU podskupine (pogreška analize)	t-stat. (p-vrijednost)	Usporedba s TU svih polj. gosp.	Prosječ. SE podskupine	t-stat. (p-vrijednost)	Usporedba sa SE svih polj. gosp.
	COP	229 (17.64)	0.238 (0.009)	-6.796 (0.000)	Manja	0.778 (0.013)	-3.198 (0.001)	Manja
	Ostali usjevi	95 (7.32)	0.227 (0.011)	-6.753 (0.000)	Manja	0.854 (0.019)	1.749 (0.042)	Veća
	Hortikult./Vino	98 (7.55)	0.392 (0.018)	5.049 (0.000)	Veća	0.801 (0.023)	-0.866 (0.194)	Jednaka
	Voće/maslina/trajne kulture	127 (9.78)	0.345 (0.016)	2.792 (0.003)	Veća	0.647 (0.028)	-6.261 (0.000)	Manja
	Mlijeko	200 (15.41)	0.320 (0.009)	2.161 (0.016)	Veća	0.926 (0.007)	14.142 (0.000)	Veća
	Ovce i koze	106 (8.17)	0.353 (0.016)	3.248 (0.001)	Veća	0.900 (0.013)	6.108 (0.000)	Veća
	Stoka	79 (6.09)	0.290 (0.016)	-0.691 (0.245)	Jednaka	0.858 (0.020)	1.862 (0.033)	Veća
	Svinjogojstvo, peradarstvo	39 (3.00)	0.473 (0.030)	5.798 (0.000)	Veća	0.875 (0.027)	2.016 (0.026)	Veća
	Mješovita gospod.	325 (25.04)	0.278 (0.007)	-3.331 (0.000)	Manja	0.809 (0.010)	-1.215 (0.113)	Jednaka

⁶ Izvor: Svjetska banka - <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnostic>

Izvor: Analiza učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.)

Prema podacima Eurostata, broj poljoprivrednih gospodarstava koja se bave specijaliziranom proizvodnjom smanjio se za 22.980 u 2016. u odnosu na 2013. godinu. Unatoč smanjenju broja gospodarstava, zabilježen je porast ukupne vrijednosti proizvedenih dobara za sve vrste proizvodnje (za 0,3 %) (Tablica 4: Specijalizacija poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj, broj i vrijednost).

Razmatrajući udjele specijalizirane proizvodnje u Hrvatskoj u 2016. godini, 26 % poljoprivrednih gospodarstava u specijaliziranoj proizvodnji generira 37 % ukupne vrijednosti proizvedenih dobara. Primijećen je porast broja poljoprivrednih gospodarstava u specijaliziranoj proizvodnji u području svinjogojstva, peradarstva i hortikulture (proizvodnja na otvorenom).

Tablica 4 Specijalizacija poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj, broj i vrijednost

Vrsta specijalizirane proizvodnje	Broj poljoprivrednih gospodarstava		Ukupna vrijednost proizvedenih dobara (EUR)	
	2013	2016	2013	2016
Hortikultura (proizvodnja u zaštićenim prostorima)	1.110	1.060	17.145.910	29.609.610
Hortikultura (proizvodnja na otvorenom)	990	1.170	11.164.380	27.041.740
Vinogradarstvo	6.370	5.340	64.103.510	44.592.800
Voće i agrumi	7.010	6.240	54.041.140	29.082.600
Masline	9.100	8.900	34.111.330	24.525.040
Mlijeko i mliječni proizvodi	11.190	7.050	333.795.540	335.163.830
Uzgoj i tov stoke	1.640	1.520	97.627.660	103.229.850
Svinjogojstvo	2.510	2.590	80.597.010	97.928.540
Peradarstvo	440	570	47.147.410	53.329.900
Ukupna proizvodnja ⁷	157.440	134.460	2.029.135.280	2.034.939.130

Izvor: Eurostat

W.2. Slabiji rast ukupne faktorske produktivnosti poljoprivrednika u Hrvatskoj u odnosu na EU

Ukupna faktorska produktivnost poljoprivrede kao mjerilo promjene produktivnosti sektora sporije raste u Hrvatskoj nego na razini EU-28, s time da se razlika smanjuje, ali je rast na razini EU-28 još uvijek 1,28 % veći nego u Hrvatskoj (Graf 5: Ukupna faktorska produktivnost poljoprivrede EU-28 i Hrvatsku (pokazatelj C.27; pokazatelj IMP_03)). To znači da hrvatska poljoprivreda osim niže produktivnosti zemljišta (niži prinosi po hektaru) i radne snage (više radnika po jedinici proizvodnje) ima niža ulaganja u kapital. To dodatno potvrđuje Izvješće o financijskim potrebama u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenom sektoru (FI Compass, 2019.) prema kojem je razina investicija u poljoprivredno-prehrambenom sektoru pala za 30% između 2011. i 2016. dok se 2017. i 2018. povećala na 85% razine

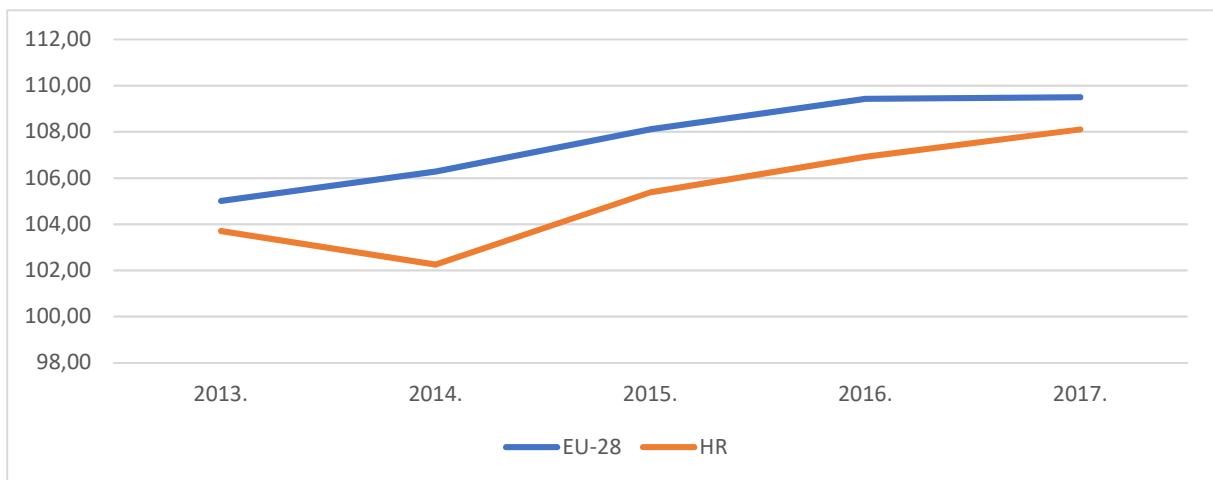
⁷ Kategorije proizvodnje obuhvaćaju: hortikulturu (proizvodnja u zaštićenim prostorima), hortikulturu (proizvodnja na otvorenom), vinogradarstvo, voće i agrume, masline, mlijeko i mliječne proizvode, uzgoj i tov stoke, svinjogojstvo, peradarstvo, specijalne žitarice, uljane sjemenke i proteinske kulture, opće usjeve, ostalu hortikulturu, različite kombinirane trajne usjeve, goveda za proizvodnju mlijeka, uzgoj i tov – kombinirano, ovce, koze i drugu stoku, kombinirano svinjogojstvo i peradarstvo, mješovite usjeve, mješovitu stoku za ispašu (uglavnom goveda, ovce i koze), mješovitu stoku (uglavnom uzgoj svinja i peradi), oranične usjeve i stoku za ispašu kombinirano, različite usjeve i stoku kombinirano i neklasificirane farme. Izvor: Eurostat

iz 2011. godine. Te kasnije investicije su uglavnom bile u proširenje kapaciteta i obnovu zastarjele opreme što se može povezati s financiranjem kroz PRR.

Posebno je značajna razina tehnološke opremljenosti poljoprivrednika, gdje je primjerice prema procjenama Zavoda za mehanizaciju Agronomskog fakulteta u Zagrebu⁸ prosječna starost traktora u Hrvatskoj 2016. godine iznosila 30 godina, što značajno utječe na ukupnu faktorsku produktivnost kao i na produktivnost zemljišta.

Nadalje, raspoloživa snaga traktora po jedinici proizvodnje u Hrvatskoj je u prosjeku 6 kW dok je u npr. Njemačkoj raspoloživo svega 2kW ili u Francuskoj 3kW. To govori o činjenici da su traktori uglavnom slabo iskorišteni bez obzira na njihovu starost te da je navedeno moguće promijeniti odnosno povećati njihovu iskorištenost kroz stvaranje poticajnog okruženja za udruživanje i/ili pružanje usluga drugim poljoprivrednicima.

Graf 5: Ukupna faktorska produktivnost poljoprivrede EU-28 i Hrvatsku (pokazatelj C.27; pokazatelj IMP_03)

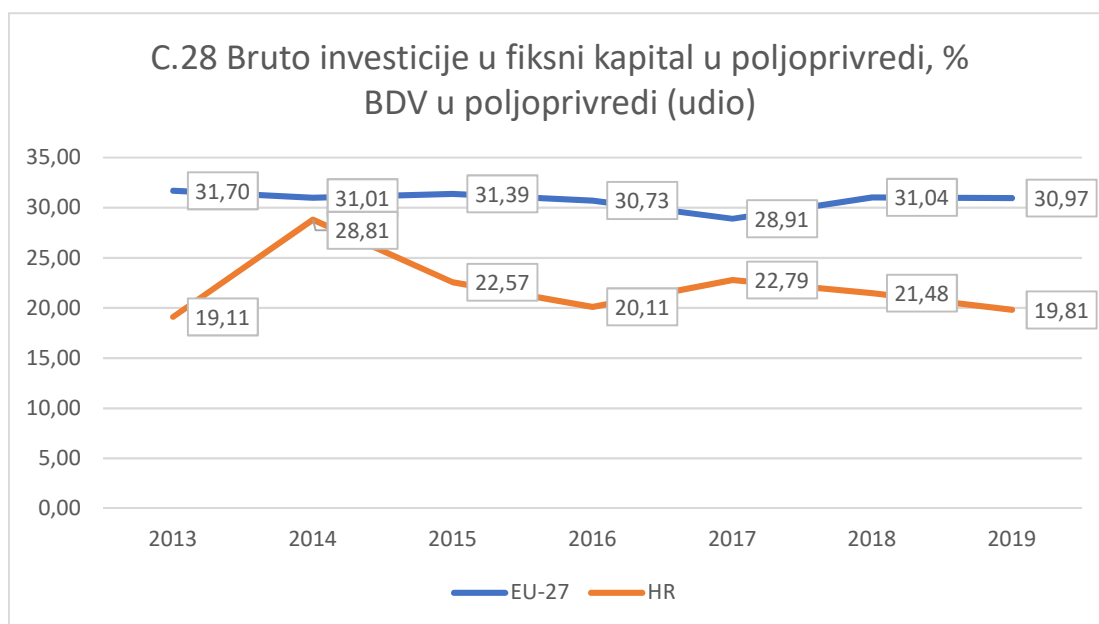

Izvor: EK Dashboard, pokazatelj C_27

Prema izvoru Eurostata, bruto investicije u fiksni kapital u poljoprivredi u odnosu na BDV u Republici Hrvatskoj, pokazuju pad u posljednjih šest godina. U navedenom vremenskom razmaku pad je za devet postotnih bodova, dok je na razini EU-27 zemalja taj prosjek stabilan u istom vremenskom razmaku s vrijednošću oko 30% (Graf 6: Bruto investicije u fiksni kapital u poljoprivredi (pokazatelj C.28)).

⁸ <https://www.agrobiz.hr/agrovijesti/prosjecna-starost-traktora-je-oko-30-godina-a-preko-90-posto-ih-je-starije-od-deset-godina-4273>

Graf 6 Bruto investicije u fiksni kapital u poljoprivredi (pokazatelj C.28)

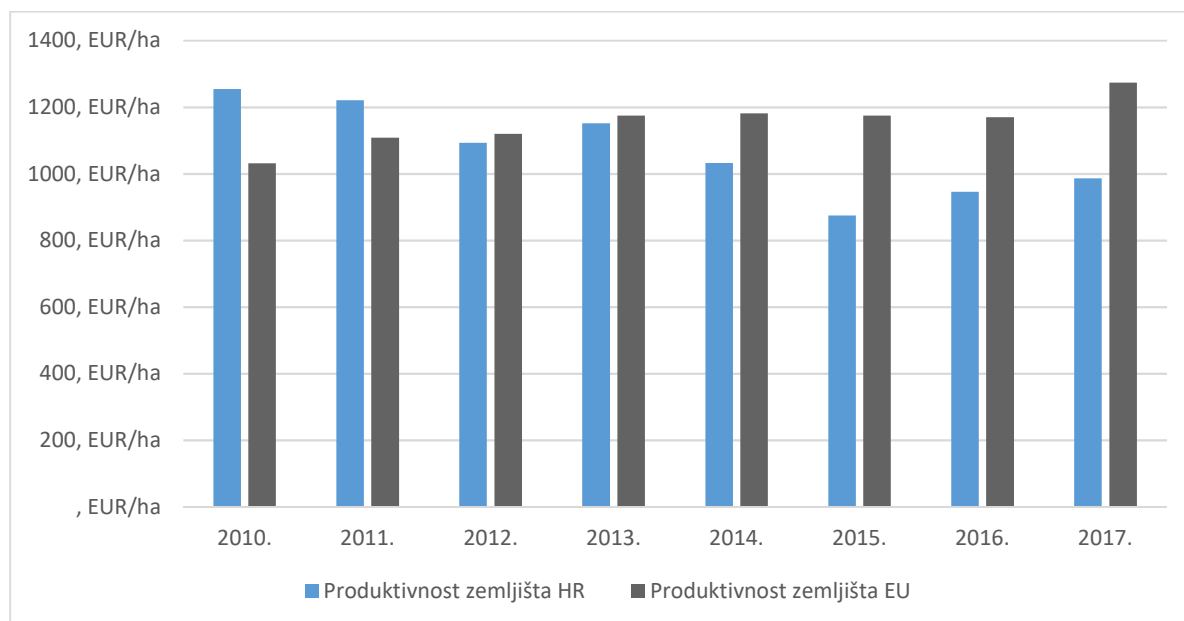

Izvor: Eurostat, pokazatelj C.28

W.3. Niska produktivnost zemljišta i rada te niska dodana vrijednost poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj

Prema Stanju sektora i analizi javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj (Svjetska banka, 2019.) produktivnost zemljišta smanjena je od 2008. do 2017. za prosječno 5,2 % mjereno kao bruto poljoprivredna proizvodnja, odnosno 6,2 % kao bruto dodana vrijednost po korištenoj poljoprivrednoj površini (Graf 7: Produktivnost zemljišta u Hrvatskoj i EU, 2010. – 2017. (BDV/poljoprivredna površina - EUR/ha)).

Graf 7 Produktivnost zemljišta u Hrvatskoj i EU, 2010. – 2017. (BDV/poljoprivredna površina - EUR/ha)

Izvor: EK Dashboard, (pokazatelj C.10) izračun EY,

Iako je prije ulaska u EU Hrvatska bilježila veću produktivnost zemljišta od EU prosjeka, od ulaska u EU bilježi se značajan pad i u konačnici zaostajanje za prosjekom EU-a.

Takav pad u produktivnosti može se pripisati rastu KPP između 2014. i 2015. kada je u sustav potpora ušao značajan broj površina s iznimno niskim BDV-om pa je tako površina povećana za 296.670 ha odnosno 23,9%, a BDV je porastao za 63,5 milijuna EUR odnosno 4,95%.

Prema Svjetskoj banci, produktivnost zemljišta je u Hrvatskoj ograničena zbog strukture proizvodnje koju čine kulture niske vrijednosti, prvenstveno kukuruz i žitarice (Struktura sjetve poljoprivrednih površina po godinama (žitarice i kukuruz u odnosu na ukupno obradivu površinu) . Povećanje poljoprivredne produktivnosti od pristupanja Hrvatske EU je bilo sporo, a razlika u produktivnosti u odnosu na druge države EU-a i dalje je velika. Razni čimbenici i dalje utječu na ograničavanje tržišta poljoprivrednog zemljišta u Hrvatskoj, uključujući raspolaganje zemljištem u državnom vlasništvu. Poljoprivredno zemljište je ograničen resurs koji je u Hrvatskoj još uvijek jednim dijelom u državnom vlasništvu te se njime upravlja i raspolaže na temelju Zakona o poljoprivrednom zemljištu. Učinkovito upravljanje zemljištem i mobilizacija poljoprivrednog zemljišta za ulaganja u Hrvatskoj trenutačno je ograničeno fragmentacijom institucija, sektorskim politikama korištenja zemljišta i prostornim planiranjem, višestrukim pravnim režimima koji se odnose na status zemljišta i ograničenjem vlasništva, slabom provedbom ugovornih obveza, nejasnim pravilima o kategorizaciji zemljišta te nepotpunim i zastarjelim sustavima upravljanja zemljištem. Posebice, raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem pati od neučinkovitih i dugotrajnih administrativnih postupaka uglavnom zbog neusklađenosti katastra i zemljišnih knjiga. Štoviše, često se primjenjuju restriktivni kriteriji odabira, uključujući zahtjeve koji se odnose na zaštitu zemljišta, poljoprivredne prakse, pa čak i vrstu poljoprivredne djelatnosti. Istovremeno, slabo se provode naknadne provjere radi utvrđivanja poštuj li se zaista ti strogi kriteriji odabira nakon dodjele državnog poljoprivrednog zemljišta.

U ARKOD sustavu 2020. godine upisano je ukupno 1.153.918,64 ha od čega je 280.716,53 ha bilo državno poljoprivredno zemljište, odnosno 24,33% (Tablica 5: Evidencija korištenja ARKOD površina u periodu 2015.-2020. godine).

Tablica 5 Evidencija korištenja ARKOD površina u periodu 2015.-2020. godine

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Državno	278,527.38	286,077.46	281,253.23	279,168.74	278,459.56	280,716.53
Privatno	787,989.90	808,405.59	823,162.15	849,519.81	863,542.33	872,226.53
Nema podatka	32,199.91	28,031.18	25,375.51	9,001.35	7,394.07	975.59
Ukupno	1,098,717.20	1,122,514.23	1,129,790.89	1,137,689.90	1,149,395.96	1,153,918.64

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2020.

Sukladno Pravilniku o evidenciji uporabe poljoprivrednog zemljišta (NN 54/19, 126/19, 147/20) „ARKOD“ je evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta na području Republike Hrvatske koju u digitalnom grafičkom obliku vodi Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (dalje u tekstu: Agencija za plaćanja) u skladu s člankom 70. Uredbe (EU) br. 1306/2013 Europskog parlamenta i Vijeća dok je „ARKOD parcela“ neprekinuta površina poljoprivrednog zemljišta koju obrađuje jedan poljoprivrednik, klasificirana s obzirom na vrstu uporabe poljoprivrednog zemljišta iz šifrnika u Prilogu I navedenog Pravilnika.

Shodno navedenom, granice ARKOD parcele prate vidljive granice obrade prikazane na ortofoto snimkama (DOF), a ne granice katastarskih čestica te u određenom slučaju ARKOD parcela se nalazi i na privatnom i na državnom zemljištu.

Prilikom kreiranja ARKOD parcele, popunjavaju se razni atributi vezani uz istu, između ostalog i „tip vlasništva= PRIVATNO/DRŽAVNO“, a koji je za IAKS sustav prvenstveno informativne naravi i dodjeljuje

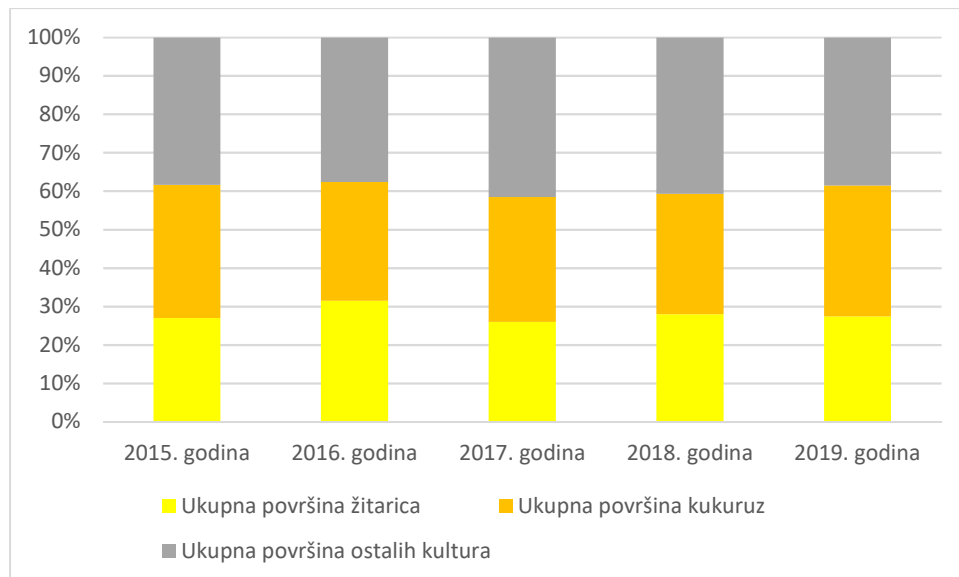
se na temelju procjene djelatnika Agencije za plaćanja, ovisno o tome na kojoj se većinski površini zemljišta nalazi predmetna parcela.

Podatak o vlasništvu se prikuplja od 2010. godine na način da ga djelatnici unose ručno tijekom sastanka sa poljoprivrednikom, a što do 2016. godine nije bilo obavezno polje za unos tako da se sastanak mogao zatvoriti i bez njega, što je rezultiralo zapisima „Nema podatka“. Također, parcele koje se nalaze u statusu preklapanja između dva poljoprivrednika, nemaju navedeni atribut.

U skladu s ostalim aktivnostima, djelatnici u podružnicama Agencije za plaćanja kontinuirano provode i aktivnosti oko ažuriranja podatka o dokumentaciji u ARKOD bazi, što se vidi iz konstantnog smanjenja površina za koje podatak nije iskazan.

S obzirom da je raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem, Zakonom o poljoprivrednom zemljištu iz 2018. godine prepušteno jedinicama lokalne samouprave (JLS), 449 od 555 JLS-ova donijelo je programe raspolaganja prema kojima se do 2022. godine planira ukupno staviti na raspolaganje 111.570 ha državnog poljoprivrednog zemljišta prodajom ili zakupom.

Graf 8 Struktura sjetve poljoprivrednih površina po godinama (žitarice i kukuruz u odnosu na ukupno obradivu površinu)

Izvor: Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, 2020.

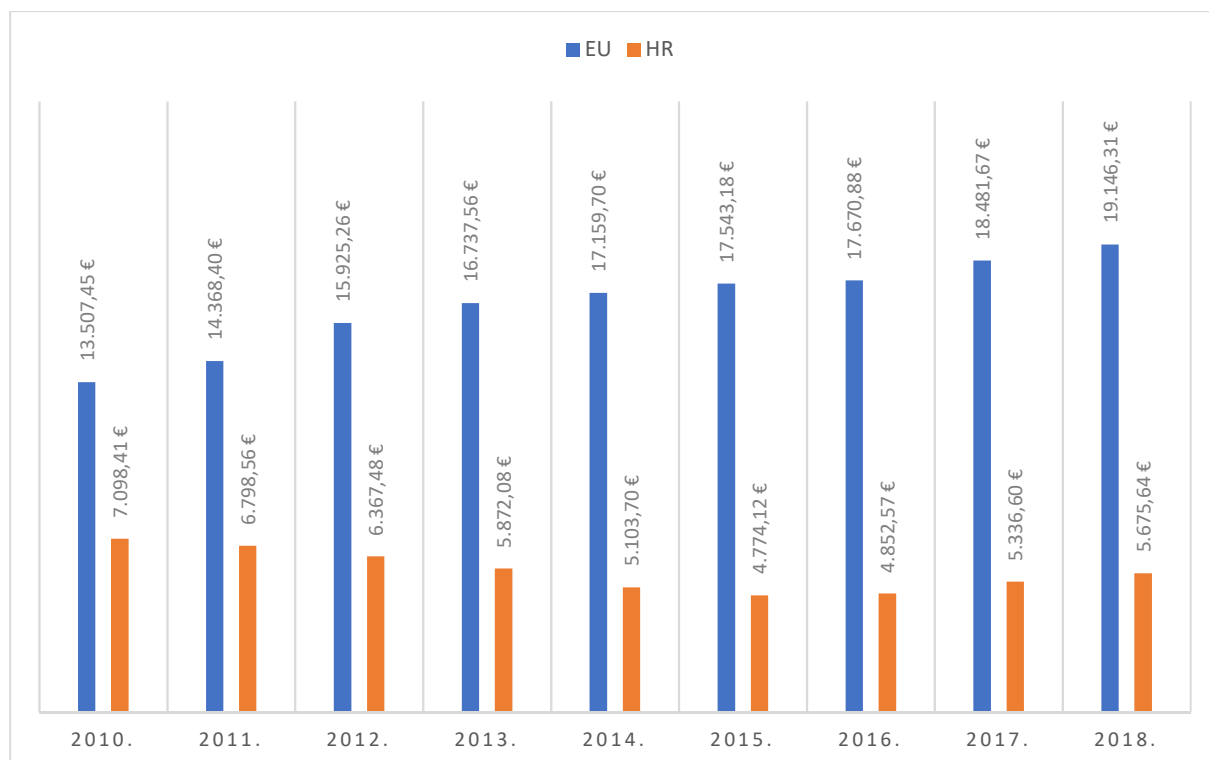
Osim same strukture sjetve, odnosno uzgajanih kultura, na produktivnost zemljišta utječu i opasnost od erozije (SO5), gdje je oko 23 % poljoprivredne površine u opasnosti od erozije, pad bruto količine dušika i fosfora, niža razina ugljika u površinskom sloju, odnosno organske tvari u površinskom sloju (SO5) te mala navodnjavana površina gdje se navodnjava manje od 1 % KPP (SO4).

Neuređeni vodni režim na poljoprivrednim površinama predstavlja trajni uzrok niskih uroda i velikih šteta u poljoprivredi. Unazad dvadesetak godina suša u toplom dijelu godine predstavlja najveći pojedinačni uzrok šteta koje hrvatskoj poljoprivredi nanosi varijabilnost klime. Iz tog je razloga nužno očuvati postojeće dobro stanje voda i u izmijenjenim klimatskim prilikama te osigurati smanjenje već utvrđenih rizika. Usprkos obilju svježje vode, poljoprivredni proizvođači imaju ograničen pristup vodi za navodnjavanje, a u najranjivijim dijelovima zemlje kvaliteta svježje vode predstavlja problem zbog pretjeranog ispiranja (pretežno dušika) iz poljoprivrednog tla. U vrijeme pristupa EU-u navodnjavalo se manje od 1% poljoprivrednog zemljišta te manje od 10% zemljišta koje bi se moglo navodnjavati. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2016) u Republici Hrvatskoj se od ukupno korištenih 1.562.983 ha za poljoprivrednu proizvodnju navodnjava svega 29.680 ha (Eurostat, 2016.)

Nadalje, dok produktivnost rada na razini EU postepeno i sigurno raste, Hrvatska bilježi kontinuirani pad produktivnosti rada, iako se u 2017. i 2018. ipak bilježi lagani oporavak (Ukupna produktivnost rada u EU i HR, 2010. - 2018. (EUR/AWU)). Međutim, razlika u produktivnosti EU-a i Hrvatske se od 2010. konstantno povećava te je u 2018. godini hrvatska produktivnost iznosila svega 29 % produktivnosti prosjeka EU-a, dok je 2010. godine iznosila 52,55 %.

Poboljšanja u produktivnosti od 2015. do 2018. godine najvećim djelom se pripisuju smanjenju broja ljudi zaposlenih u poljoprivredi, gdje prema podacima EK (pokazatelj C.22, CTX_SEC_22) između 2013. i 2016. dolazi do pada od 16.620 AWU-a (9,5%) uzrokovanog uglavnom migracijom ruralno-poljoprivrednog stanovništva.

Graf 9 Ukupna produktivnost rada u EU i HR, 2010. - 2018. (EUR/AWU)

Izvor: EK, Dashboard, pokazatelj C.14

W.4. Nedostatak temeljne infrastrukture za skladištenje, pripremu i preradu proizvoda primarne proizvodnje

Kad su u pitanju skladišni kapaciteti, primjetan je nedostatak rashladnih kapaciteta i distributivnih centara kao i njihova nejednaka regionalna distribucija te je stoga u Programu Vlade 2020.-2024. planirana upravo izgradnja regionalnih rashladnih, skladišnih i distribucijskih centara za voće i povrće, kako bi se osiguralo vertikalno povezivanje poljoprivrednih proizvođača, distributera i tržišta⁹.

S obzirom da kapaciteti hladnjača nisu dovoljni i/ili nedovoljno organizirani da prihvate od proizvođača željenu količinu voća i povrća na čuvanje, voćarska i povrćarska proizvodnja izložena je sezonskim oscilacijama cijena, velike, trenutačne rizičnosti i dugoročno razvojne nesigurnosti. Isto tako, ako su organizacijski i funkcionalno vezane uz trgovinu, a ne voćarsku i povrćarsku proizvodnju na

poljoprivrednim gospodarstvima, tada hladnjače postaju servis u službi distribucije i trgovine, a ne željenog infrastrukturnog poticanja proizvodnje.

Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu napravila je analizu proizvodnje, raspoloživih kapaciteta za čuvanje te procjenu nedostatka skladišnog prostora po županijama (Tablica 6 Sumarna analiza projekcije proizvodnje, raspoloživih kapaciteta za čuvanje te procjena nedostatka skladišnog prostora po županijama). Za procjenu potrebe rashladnih kapaciteta u RH analizirana je struktura voćnjaka prema starosti i prema veličini ukupnog posjeda poljoprivrednih gospodarstava. Potrebe za rashladnim prostorom procijenjene su na temelju podataka o kulturama koje se mogu čuvati. Prinosi povrćarskih kultura procijenjeni su temeljem podataka o prosječnim urodima po hektaru. Za procjenu potreba rashladnih kapaciteta za povrće izuzet je dio povrćarske proizvodnje za koji je procijenjeno da se neće skladištiti već će ići u direktnu preradu.

Tablica 6 Sumarna analiza projekcije proizvodnje, raspoloživih kapaciteta za čuvanje te procjena nedostatka skladišnog prostora po županijama

ŽUPANIJA	VRSTA	PROJEKCIJA PROIZVODNJE (t)	RASPOLOŽIVI SKLADIŠNI KAPACITETI (t)	NEDOSTAJE SKLADIŠNOG KAPACITETA (t)
Osječko- baranjska	JABUKA	18.000	8.980	9.020
	POVRĆE	5.855	2.413	3.442
	UKUPNO	23.855	11.393	12.462
Brodsko- posavska	JABUKA	8.100	0	8.100
	POVRĆE	6.800	12.000	0
	UKUPNO	14.900	12.000	8.100
Vukovarsko srijemska	JABUKA	13.950	0	13.950
	POVRĆE	16.160	26.385	0
	UKUPNO	30.110	26.385	13.950
Požeško- slavonska	JABUKA	3.900	3.000	900
	POVRĆE	10.900	0	10.900
	UKUPNO	14.800	3.000	11.800
Virovitičko- podravska	JABUKA	5.700	1.800	3.900
	POVRĆE	9.400	965	8.435
	UKUPNO	15.100	2.765	12.335
Bjelovarsko- bilogorska	JABUKA	5.700	0	5.700
	POVRĆE	4.900	0	4.900
	UKUPNO	10.600	0	10.600
Koprivničko križevačka	JABUKA	4.500	3.732	768
	POVRĆE	2.900	1.075	1.825
	UKUPNO	7.400	4.807	2.593
Međimurska	JABUKA	14.100	7.010	7.090
	POVRĆE	13.730	5.475	8.255
	UKUPNO	27.830	12.485	15.345
Varaždinska	JABUKA	900	0	900
	POVRĆE	21.230	2.212	19.018
	UKUPNO	22.130	2.212	19.918

Krapinsko-zagorska	JABUKA	600	0	600
	POVRĆE	150	0	150
	UKUPNO	750	0	750
Grad Zagreb	JABUKA	190	8.536	0
	POVRĆE	2.300	12.527	0
	UKUPNO	2.490	21.063	0
Zagrebačka županija	JABUKA	14.700	18.824	0
	POVRĆE	4.600	309	4.291
	UKUPNO	19.300	19.133	4.291
Sisačko-moslavačka	JABUKA	11.250	4.823	6.427
	POVRĆE	2.200	1.152	1.048
	UKUPNO	13.450	5.975	7.475
Karlovačka	JABUKA	1.800	0	1.800
	POVRĆE	4.000	50	3.950
	UKUPNO	5.800	50	5.750
Ličko-senjska	JABUKA	60	0	60
	POVRĆE	680	0	680
	UKUPNO	760	0	760
Primorsko-goranska	JABUKA	30	882	0
	POVRĆE	70	7.783	0
	UKUPNO	100	8.665	0
Istarska	JABUKA	300	0	300
	POVRĆE	6.900	1.425	5.475
	UKUPNO	7.200	1.425	5.775
Zadarska	JABUKA	1.350	0	1.350
	POVRĆE	12.150	10.175	1.975
	UKUPNO	13.500	10.175	3.325
Splitsko-dalmatinska	JABUKA	600	0	600
	POVRĆE	2.400	8.178	0
	UKUPNO	3.300	8.178	600
Šibensko-kninska	JABUKA	0	0	0
	POVRĆE	350	0	350
	UKUPNO	350	0	350
Dubrovačko-neretvanska	JABUKA	750	0	750
	MADARINE	35.000	9.940	4.000
	POVRĆE	4.050		
	UKUPNO	39.800	9.940	4.750
UKUPNO	VOĆE			62.215
	POVRĆE			78.694

Izvor: Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu

Temeljem provedene navedene analize projekcije proizvodnje, raspoloživih kapaciteta za čuvanje te procjene nedostatka skladišnog prostora koju je provela Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu, vidljivo je da Hrvatska raspolaže sa 159.651 tona skladišnog kapaciteta od čega se 57.587 tona odnosi na skladištenje voća, a 102.064 tona na skladištenje povrća. Trenutno je nedostatan kapaciteta za skladištenje 62.215 tona voća te 78.694 tona povrća.

Temeljem provedenih analiza površina i proizvodnje voća i povrća te postojećih rashladnih kapaciteta vidljiv je nedostatak suvremenih rashladnih kapaciteta u Hrvatskoj. U većini županija postojeći

rashladni kapaciteti za voće i povrće su nedostadni u odnosu na procijenjenu godišnju proizvodnju te postoji potreba gradnje novih skladišnih kapaciteta.

Postoje potrebe za gradnjom dva tipa skladišnih kapaciteta. Prvi tip skladišnih kapaciteta odnosi se na izgradnju regionalnih skladišno distribucijskih centara u glavnim proizvodnim regijama. Analiza pokazuje potrebu za izgradnjom sedam (7) skladišno distribucijskih centara, pojedinačnog kapaciteta od 5.000 tona (ukupno 35.000 tona), koji u svom sastavu pored rashladnog prostora za voće i povrće imaju i potrebnu infrastrukturu za kompletnu pripremu proizvoda za tržište (sortiranje, pakiranje, distribucija i sl.). Pored toga, potrebna je izgradnja trinaest (13) skladišnih centara pojedinačnog kapaciteta 3.000 tona (ukupno 39.000 tona) čija je prvenstvena namjena skladištenje voća i povrća.

Nedostatak kapaciteta za pripremu i preradu proizvoda primarne proizvodnje

Nedostadni i zastarjeli prerađivački kapaciteti su slabost i izazov koji pogađa sve sektore poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Poljoprivredna proizvodnja ima socio-ekonomsku važnost te je nužno osigurati očuvanje zaposlenosti u prehrambenoj industriji. Osim industrije, postoji i velik broj malih poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj koji imaju potrebe za potpomognute aktivnosti (izravna prodaja vlastitih poljoprivrednih proizvoda, prerada na gospodarstvu, isporuka krajnjim potrošačima kroz kratke lance opskrbe i sl.) kako bi povećali svoju tržišnu orijentaciju i konkurentnost. Kroz potpore za ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda lakše će se ostvariti ekološke ambicije SP-a, uključujući ulaganja u OIE i poboljšanje energetske učinkovitosti.

W.5 Nedostatak infrastrukture/sustava za navodnjavanje, mali udio poljoprivrednih površina s mogućnošću navodnjavanja, kao i navodnjavanih površina

Poljoprivredna proizvodnja je izrazito ranjiva na klimatske prilike i klimatsku varijabilnost pa neuređeni vodni režim na poljoprivrednim površinama predstavlja trajni uzrok niskih uroda i velikih šteta u poljoprivredi. Iako su suše česte (javljaju se svakih 3 do 5 godina) i smanjuju urod za 20-70% (detalji u O7 Dostatne količine vode za navodnjavanje), u razdoblju 2013.–2016. godine najviše štete hrvatskoj poljoprivredi nanijele su poplave (Ministarstvo financija, 2017).

Prema podacima Ministarstva financija prikupljenih na temelju Zakona o elementarnim nepogodama (Tablica 7) prikazana je šteta nastala uslijed elementarnih nepogoda od 2000. godine te posebno šteta od suše za koju je vidljivo kako predstavlja prosječno 44,54% ukupno nastale štete u poljoprivredi, čime čini najveći pojedinačni rizik poljoprivredne proizvodnje.

Tablica 7 Ukupne štete i štete od suše po godinama

	Ukupna šteta	Suša	Udio suše u ukupnom iznosu šteta
2000.	289.953.580,01 EUR	245.302.378,33 EUR	84,60%
2001.	130.188.851,47 EUR	17.351.341,20 EUR	13,33%
2002.	55.478.876,27 EUR	435.672,00 EUR	0,79%
2003.	349.546.385,52 EUR	315.594.240,71 EUR	90,29%
2004.	96.405.872,00 EUR	226.666,67 EUR	0,24%
2005.	162.246.122,09 EUR		0,00%
2006.	86.818.029,02 EUR	2.128.865,83 EUR	2,45%
2007.	422.763.799,40 EUR	338.423.924,30 EUR	80,05%
2008.	128.979.005,59 EUR	8.927.455,08 EUR	6,92%
2009.	124.596.132,31 EUR	39.683.134,43 EUR	31,85%
2010.	228.653.930,54 EUR		0,00%

2011.	346.588.107,15 EUR	277.038.430,87 EUR	79,93%
2012.	505.223.399,54 EUR	348.823.974,86 EUR	69,04%
2013.	54.237.417,02 EUR	6.864.200,95 EUR	12,66%
2014.	618.997.516,79 EUR		0,00%
2015.	272.535.394,41 EUR	184.225.675,30 EUR	67,60%
2016.	207.246.634,17 EUR	32.399.874,53 EUR	15,63%
UKUPNO	4.080.459.053,30 EUR	1.817.425.835,04 EUR	44,54%

Izvor: 2000. – 2014. – Arhiv Državnog povjerenstva za procjenu šteta od elementarnih nepogoda; 2015. – 2016. – Registar šteta od elementarnih nepogoda Ministarstva financija; obrada Ministarstvo poljoprivrede

Unazad dvadesetak godina suša u toplom dijelu godine predstavlja najveći pojedinačni uzrok šteta koje hrvatskoj poljoprivredi nanosi varijabilnost klime. U razdoblju 1980.–1993. godine na sušu je otpadalo 42% materijalnih šteta svih prirodnih katastrofa. U razdoblju 1995.–2014. godine suša je činila čak 39% ukupnih šteta koje su uzrokovale ekstremne vremenske i klimatske nepogode. U samo dvije godine (2000. i 2003.) prijavljene štete od suše u poljoprivredi iznosile su 3,4 milijarde HRK.

Iz tog je razloga nužno očuvati postojeće dobro stanje voda i u izmijenjenim klimatskim prilikama te osigurati smanjenje već utvrđenih rizika.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. ističe kako je ograničeni pristup vodi za navodnjavanje jedan od problema hrvatskog poljoprivrednog sektora u pogledu upravljanja prirodnim resursima. Polazeći od ovoga navoda, prijedlogom Strategije poljoprivrede ukazuje se na važnost ulaganja u izgradnju, sanaciju i modernizaciju infrastrukture navodnjavanja i odvodnje na poljoprivrednom zemljištu, kao doprinosa strateškom cilju održivog upravljanja prirodnim resursima, prilagodbi klimatskim promjenama i zahtjevima ublažavanja klimatskih promjena.

Infrastruktura za navodnjavanje je nerazvijena i prevladavaju individualni, raspršeni načini korištenja vode u poljoprivredi.

Prema NAPNAV-u, postoji potreba za izgradnjom i/ili uređenjem hidro melioracijskog sustava površine odvodnje na 1.673.792 ha koji ujedno služe i kao sustavi obrane od poplava no ne postoji sustavno nacionalno rješenje za ovaj problem, već je briga o sustavima odvodnje i drenažnim kanalima prepuštena jedincima lokalne samouprave.

Prema Strateškom planu Ministarstva zaštite okoliša i energetike (MZOE, 2017.) u Republici Hrvatskoj ima ukupno 23.331 km detaljnih melioracijskih građevina za odvodnju od kojih je 12.055 km obnovljeno zaključno s 2014. godinom. Građevine za detaljnu melioracijsku odvodnju dugi niz godina nisu održavane, dijelom zbog ratnih zbivanja, a dijelom zbog nedostatnih financijskih sredstava. Uslijed neodržavanja došlo je do devastacije sustava, te je isti dijelom zapušten i nefunkcionalan. U skladu s kontekst indikatorom (C.18) u razdoblju od 2010.-2016. godine ukupna navodnjavana površina korištenog poljoprivrednog zemljišta iznosila je 29.670 ha, a udio ukupne površine za navodnjavanje u ukupnom korištenom poljoprivrednom zemljištu je 1,9%.

Iako relativno bogata vodom, RH nije bogata vodnim zalihama zbog svoje geološke građe s velikim udjelom površina s krškim strukturama i velike prostorno-vremenske heterogenosti otjecanja. Naime, krške sredine koje zauzimaju oko polovicu površine teritorija Republike Hrvatske općenito imaju malu mogućnost dugotrajnijeg akumuliranja rezervi voda u vrijeme kritičnih sušnih razdoblja.

Jedan od značajnih nedostataka za navodnjavanje prepoznat u Strategiji prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu ([NN 46/20](#)) je svakako nedovoljan broj akumulacija za navodnjavanje. Ta je tvrdnja dodatno naglašena zbog količine vlastitih voda u odnosu na ukupno vodno bogatstvo, te činjenice da raspored i količina oborina sve češće ne odgovaraju potrebama poljoprivredne proizvodnje.

U Republici Hrvatskoj se od ukupno korištenih 1.562.983 ha za poljoprivrednu proizvodnju (Državni zavod za statistiku, 2016.) mogućnost navodnjavanja postoji na svega 29.680 ha (Eurostat, 2016.). Nacionalnim projektu navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama u Republici Hrvatskoj - NAPNAV-u (VRH, 2005., novelacija 2021) postavljen je dugoročan cilj kojim bi do 2030. navodnjavanje bilo omogućeno na ukupno 36 000 ha.. Kroz NAPNAV procijenjeno je kako vrlo visok i visok potencijal za navodnjavanje ima 202.601 ha poljoprivrednih površina. Vodni potencijali u RH višestruko nadmašuju definirane potrebe za vodom no njihova vremenska i prostorna disperzija bitno otežava realizaciju projekta navodnjavanja.

Novelacija nacionalnog projekta navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama (NAPNAV) iz 2021. godine navodi kako je u razdoblju od 2015. do 2020. godine u Hrvatskoj u ARKOD-u prosječno evidentirano 7.473,59 ha poljoprivrednog zemljišta na kojem se primjenjuje navodnjavanje. Najviše tako evidentiranog navodnjavanog zemljišta ima Splitsko-dalmatinska županija (1.370 ha), Zadarska (1.324 ha) te Vukovarsko-srijemska (968 ha) županija. Najviše su se navodnjavale kulture na oranicama 63 % (uključuju povrtne kulture), voćnjaci 17 % te maslinici 11 %.

Korisnici koji primjenjuju navodnjavanje kao izvor vode za 30% površina koriste zdence, za 23% površina kanale odnosno prirodne vodotoke, a za navodnjavanje 19% površina koriste javni sustav vodoopskrbe. Prema metodi navodnjavanja poljoprivrednici najviše koriste kišenje i lokalizirano navodnjavanje.

Prema podacima DZS, u razdoblju od 2005. do 2020. godine, kroz Nacionalni projekt navodnjavanja i gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i vodama (NAPNAV) izgrađeno je 16 sustava javnog navodnjavanja ukupne površine 11.579 ha, a sanirano je 8 sustava ukupne površine 4.623 ha. Ukupna površina obuhvata javnih sustava navodnjavanja koji su izvedeni, izvode se ili su sanirani kroz NAPNAV je 16.382 ha.

PRR je izgradnju sustava za navodnjavanje stavio u fokus kroz Mjeru 4, odnosno tip operacije 4.3.1. Zbog dugotrajnog postupka ishođenja dokumentacije te gradnje samih sustava navodnjavanja nije došlo do značajnijeg pomaka u odnosu na ciljeve NAPNAV-a (65.000 ha do 2020. godine). U okviru tipa operacije 4.3.1. ugovoreno je 17 projekata ukupne vrijednosti 666.356.645,98 kuna³, a njihovom realizacijom stvorit će se preduvjeti za navodnjavanje 6.959,70 hektara poljoprivrednih površina. Prema planu Hrvatskih voda u pripremi je 27 projekata kojima bi se trebalo navodnjavati dodatnih 19.452 hektara.

Prema Višegodišnjem programu gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina te melioracijskih građevina iz 2015. godine, ukupna površina identificiranih projekata iz županijskih programa navodnjavanja iznosi 311.272 ha, od čega su Hrvatske vode spremne pripremiti 48.141 ha (Vlada Republike Hrvatske, 2015.).

Slika 1 Prostorni raspored aktivnosti na projektima navodnjavanja

Izvor: Višegodišnji program gradnje regulacijskih i zaštitnih vodnih građevina i građevina za melioracije (Vlada Republike Hrvatske, 2015.)

Zabrinjava činjenica da je prema podacima Eurostata, u 2013. godini samo 1,65% površina bilo moguće navodnjavati, a ako taj podatak usporedimo s klimatološki sličnim državama, razmjeri ranjivosti hrvatske poljoprivrede na klimatske promjene su izuzetno visoki. Dodatnu potvrdu pruža i činjenica da je na razini cijele EU prosjek ukupno navodnjivih površina 8,89% (Eurostat, 2013).

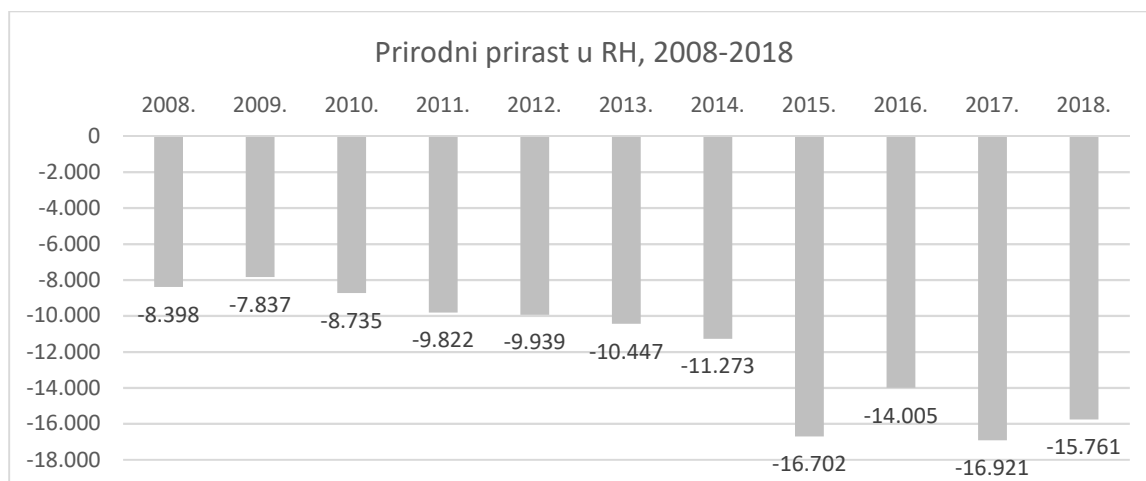
Nadalje, tek od 2020. godine u sklopu provedbe Mjere 1 – Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja, uspostavljena je specijalizirana izobrazba „Navodnjavanje“ u trajanju od 14 sati. Izobrazba obuhvaća sljedeća tematska poglavlja: Stanje navodnjavanja u Republici Hrvatskoj; Zakonska regulativa; Pogodnost tala za navodnjavanje, sposobnost infiltracije, fizikalna i kemijska svojstva tla; Kakvoća vode za navodnjavanje; Određivanje elemenata navodnjavanja; Metode i načini navodnjavanja: navodnjavanje kišenjem, lokalizirano navodnjavanje, navodnjavanje ratarskih kultura, navodnjavanje višegodišnjih nasada, navodnjavanje u proizvodnji povrća i cvijeća na otvorenom i u zaštićenim prostorima, uređaji za navodnjavanje za posebne namjene; Navodnjavanje i fertirgacija; Filtriranje vode za navodnjavanje.

W.6. Smanjeni broj dostupne radne snage zbog starenja stanovništva, loše obrazovne strukture i depopulacije

Produktivnost rada u poljoprivredi uvelike je određena negativnim demografskim trendovima u Republici Hrvatskoj koji postaju sve veći ograničavajući faktor gospodarskog rasta. Nestašica radne snage u poljoprivredi uzrokovana je brojnim čimbenicima, poput:

- Smanjenja ukupnog broja stanovništva Republike Hrvatske uslijed kontinuiranog i rastućeg negativnog prirodnog prirasta;
 - U odnosu na 2017. godinu, ukupni broj stanovnika smanjio se za 26.688 osoba (tj. za 0,9 %) te je prema procjeni sredinom 2018. Republika Hrvatska imala 4.087.843 stanovnika.
 - Nadalje, prema podacima Državnog zavoda za statistiku, prirodni prirast na nacionalnoj razini negativan je od 1998. godine, a u periodu od 2015. do 2018. prirodni prirast izrazito je negativan. Tako je primjerice u 2017. godini zabilježeno 16,9 tisuća više umrlih od živorođenih (Graf 10: Prirodni prirast u Hrvatskoj, 2008. - 2018.)

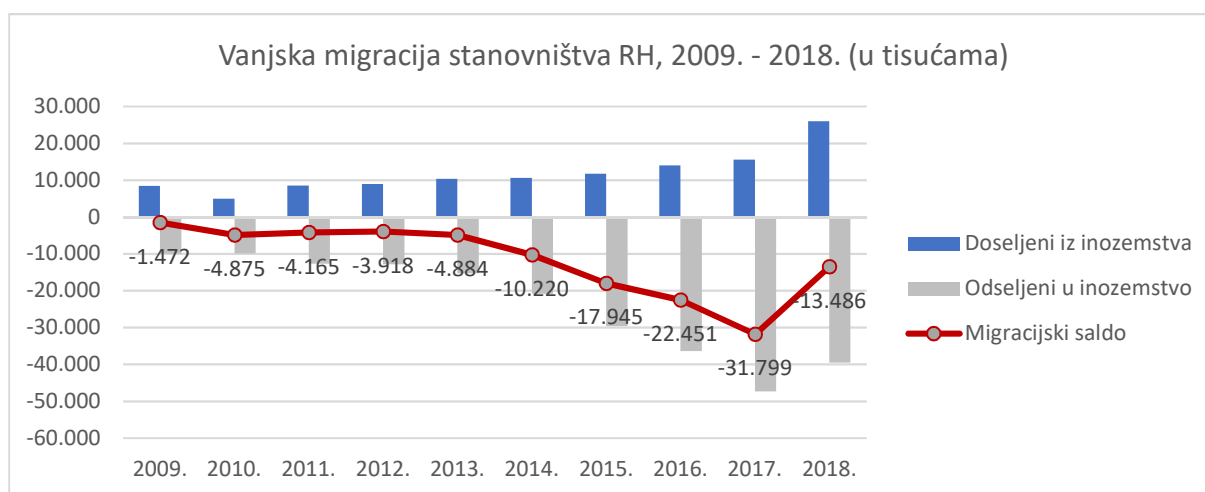
Graf 10 Prirodni prirast u Hrvatskoj, 2008. - 2018.

Izvor: DZS, 2020.

- Starenje stanovništva – prosječna starost u razdoblju od 2011. do 2018. godine porasla je za 1,6 godina s 41,8 godine u 2011. na 43,4 u 2018. Razmatrajući dobnu strukturu stanovništva u 2018. godini, najveći udio (12 % ukupnog stanovništva) činilo je stanovništvo starije od 74 godine.
- Izraziti manjak radne snage povezan je i s porastom migracijskih kretanja (unutarnjih i vanjskih), čiji uzroci najčešće leže u ekonomskim i društvenim prilikama ali su nerijetko povezani i s geografskim obilježjima prostora (primjerice napuštanje otoka, brdsko-planinskih područja i sl.) Razmatrajući vanjsku migraciju stanovništva u periodu od 2009. do 2018. godine, Hrvatska bilježi negativni migracijski saldo (Graf 11: Vanjska migracija stanovništva u Hrvatskoj, 2009. - 2018.).

Graf 11 Vanjska migracija stanovništva u Hrvatskoj, 2009. - 2018.

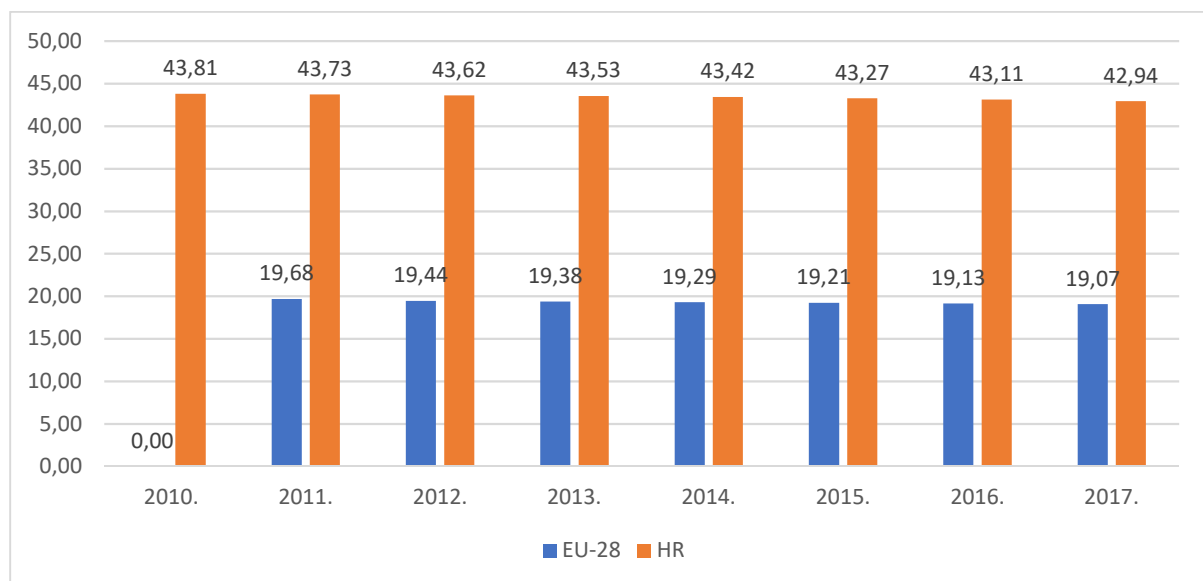
Izvor: DZS, 2020.

- Unutarnje migracije ukazuju na daljnju tendenciju doseljavanja u urbana područja, dok sve više stanovnika (poglavito mladih) iseljava iz ruralnih područja. U periodu od 2011. do 2018. prosječan udio doseljenih u Grad Zagreb, a istovremeno odseljenih iz drugih županija iznosio je 40 %, što upućuje na tendenciju naseljavanja urbanih područja.

Za ruralna područja u Hrvatskoj je karakterističan niži udio sudjelovanja radne snage naspram drugih država članica EU-a s obzirom da velik broj ljudi „neformalno“ radi u ruralnom gospodarstvu. Naime, prema Zakonu o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, članovi obitelji mogu pomagati na poljoprivrednom gospodarstvu bez zasnivanja radnog odnosa pa se takav rad službeno ne bilježi.

Prema podacima Europske komisije, u Hrvatskoj je u 2017. godini u ruralnim područjima živjelo 42,4 % stanovništva, dok je istovremeno prema procijenjenim podacima na razini EU-28, u ruralnim područjima živjelo 19,07 % stanovništva. Ako se toj broju doda i stanovništvo u tzv. Prijelaznim područjima (37,17 %) dolazimo do 80,66 % stanovništva u ruralnim i prijelaznim područjima (EU-28 = 55,07 %). Nadalje, procjenjuje se da je 33,10 % stanovništva u ruralnim područjima u 2017. godini bilo izloženo riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Iako rizik od siromaštva bilježi pad za otprilike 1 % godišnje te je od 2010. kada je iznosio 38,8 % smanjen za 5,7 % do 2017. godine, ujedno je i jedan od pokazatelja koji ne utječe pozitivno na stigmatizaciju vezanu uz naseljavanje ruralnih područja. Posljedično se bilježi i trend pada broja stanovnika koji žive u ruralnim područjima. Nadalje, rizik siromaštva u ruralnim područjima još je uvijek za 25 % veći nego u ostalim područjima u Hrvatskoj (26,40 %) (Graf 12: Usporedba ruralnog stanovništva u Hrvatskoj i EU, 2010. - 2018. (%)).

Graf 12 Usporedba ruralnog stanovništva u Hrvatskoj i EU, 2010. - 2018. (%)

Izvor: EK, dashboard, pokazatelj C.01, CTX_SOC_01_2a

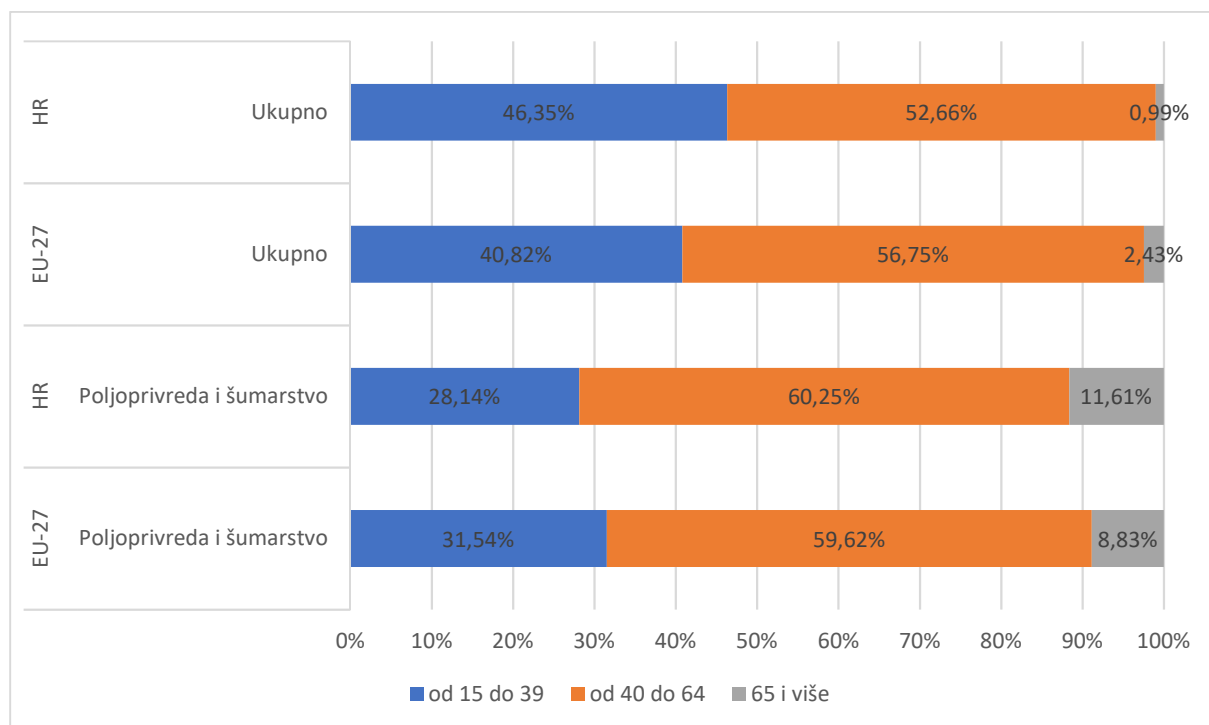
Pristup tržištu rada EU-a i trajna strukturna transformacija poljoprivredno-prehrambenog sektora doveli su do značajne migracije iz ruralnih područja, posebice među mladima, što je smanjilo raspoloživost radne snage te dovelo do povećanja njezine cijene.¹⁰

Prema podacima Eurostata, u Hrvatskoj je u 2019. godini od ukupnog broja zaposlenih osoba u poljoprivredi samo 28,14% osoba bilo u dobi do 39 godina (Dobna struktura zaposlenih te zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 2019. godine, Hrvatska i EU27 (2020), udio), dok je na razini EU-27 (2020) taj udio iznosio 31,54%) što upućuje na niske razine uključenosti mladih u poljoprivredi. Jednako tako

¹⁰ Izvor: Svjetska banka - <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnostick>

udio zaposlenih starijih od 65 godina u Hrvatskoj je iste godine iznosio 11,61% (EU-27 = 8,83%). Posebno zabrinjava podatak da je u Hrvatskoj 72,4% osoba starijih od 65 godina zaposleno u poljoprivredi i šumarstvu dok je na razini EU-27 to svega 15,51%.

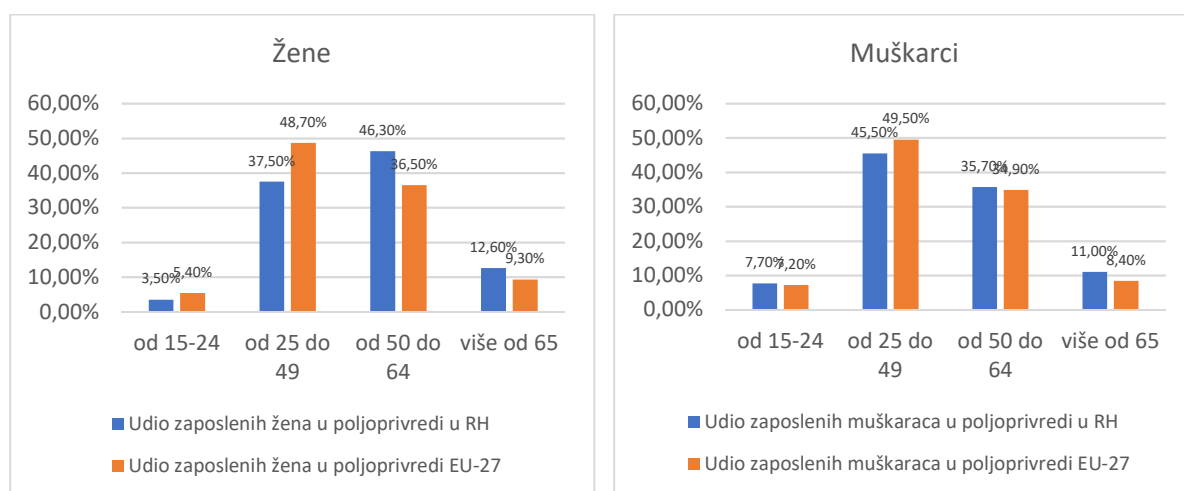
Graf 13 Dobna struktura zaposlenih te zaposlenih u poljoprivredi i šumarstvu 2019. godine, Hrvatska i EU27 (2020), udio

Izvor: Eurostat, 2020. godina

Nadalje, struktura zaposlenih prema spolu u Hrvatskoj i EU-27 u 2019. godini govori kako je 12,6% žena starijih od 65 godina bilo zaposleno u poljoprivredi i šumarstvu dok je na razini EU-27 taj postotak svega 9,3% (Graf 14: Udio muškaraca i žena zaposlenih u poljoprivredi prema starosti, 2019. godina, Hrvatska i EU-27 (2020)).

Graf 14 Udio muškaraca i žena zaposlenih u poljoprivredi prema starosti, 2019. godina, Hrvatska i EU-27 (2020)

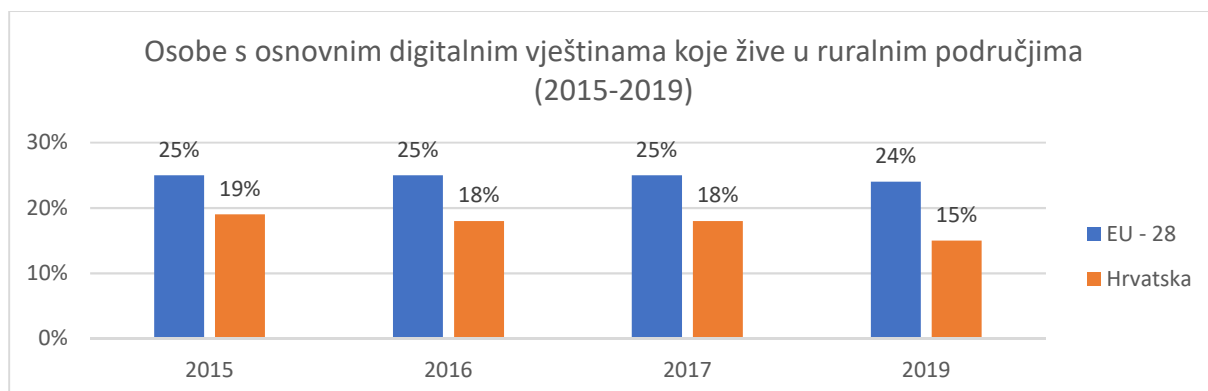

Izvor: Eurostat, 2020

Prema podacima Eurostata, u ruralnim područjima u Hrvatskoj u 2019. godini, samo je 15 % osoba posjedovalo osnovne digitalne vještine, što je ispod prosjeka EU-28 koji je u istom razdoblju iznosio 24

% (Graf 15: Osobe s osnovnim digitalnim vještinama koja žive u ruralnim područjima od 2005. do 2019., Hrvatska i EU).

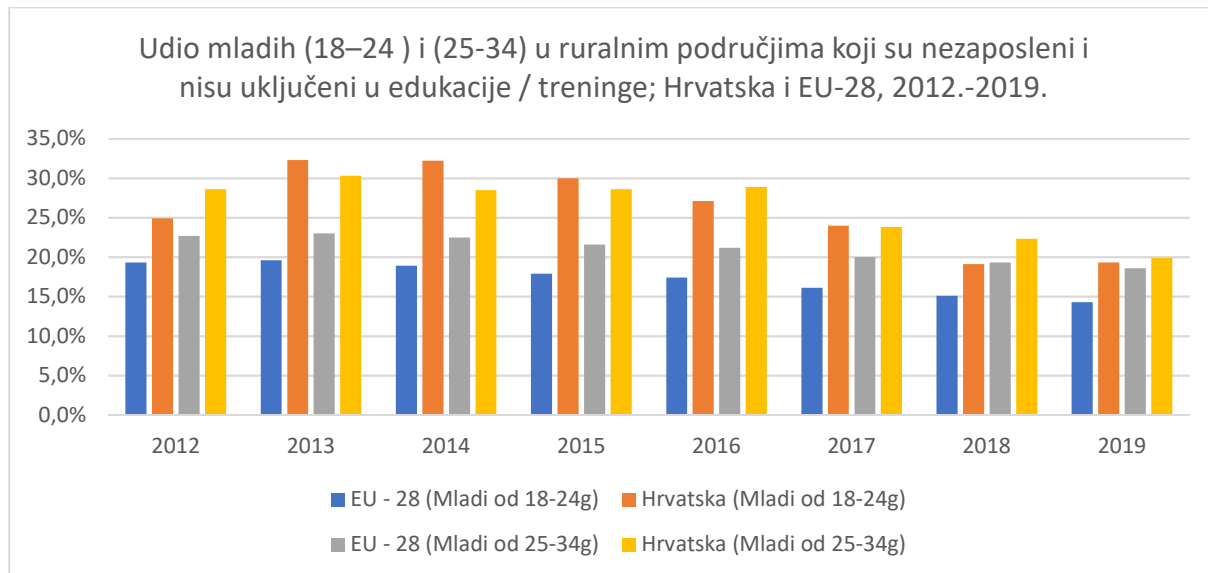
Graf 15 Osobe s osnovnim digitalnim vještinama koja žive u ruralnim područjima od 2005. do 2019., Hrvatska i EU

Izvor: Eurostat, 2020.

Udio mladih nezaposlenih osoba koje žive u ruralnim područjima, a koje nisu uključene u određeni oblik daljnjeg obrazovanja (edukacije, treninzi) u posljednjih nekoliko godina se smanjuje, ali i dalje je relativno visok. Tako je primjerice udio nezaposlenih osoba od 18 do 24 godine koje žive u ruralnim područjima, a nisu uključene ni u kakve programe edukacije, u Hrvatskoj u 2012. iznosio 24,9 %, naspram 19,3 % u 2019. godini, no Hrvatska i dalje zaostaje za prosjekom EU-28 koji iznosi 14,3 % u 2019. godini (Graf 16: Udio mladih u ruralnim područjima koji su nezaposleni i nisu uključeni u edukacije).

Graf 16 Udio mladih u ruralnim područjima koji su nezaposleni i nisu uključeni u edukacije

Izvor: Eurostat, 2020.

Opća depopulacija i migracija iz ruralnih područja utječu na smanjenje udjela stanovništva u ruralnim područjima, a što zasigurno utječe i na smanjenje udjela nezaposlenih mladih osoba koje nisu uključene u programe edukacije. S druge strane, u okviru Ankete o strukturi poljoprivrednih gospodarstava (engl. „Farm Structure Survey“, FSS), u EU je u 2016. godini provedeno je istraživanje vezano uz provođenje poljoprivrednih edukacija za voditelje gospodarstava koje potvrđuje nedovoljnu zastupljenost edukativnih programa.

Prema podacima Europske komisije, u Hrvatskoj je u 2016. 89,1 % voditelja gospodarstava posjedovalo samo praktično iskustvo, dok je prosjek EU-28 iznosio 68,3 %. Uspoređujući podatke o vrstama agrikulturnih treninga s drugim članicama EU-28, samo Bugarska, Rumunjska i Grčka imaju lošije rezultate (Tablica 8: Razina stručne osposobljenosti poljoprivrednih gospodarstava u EU, 2016.).

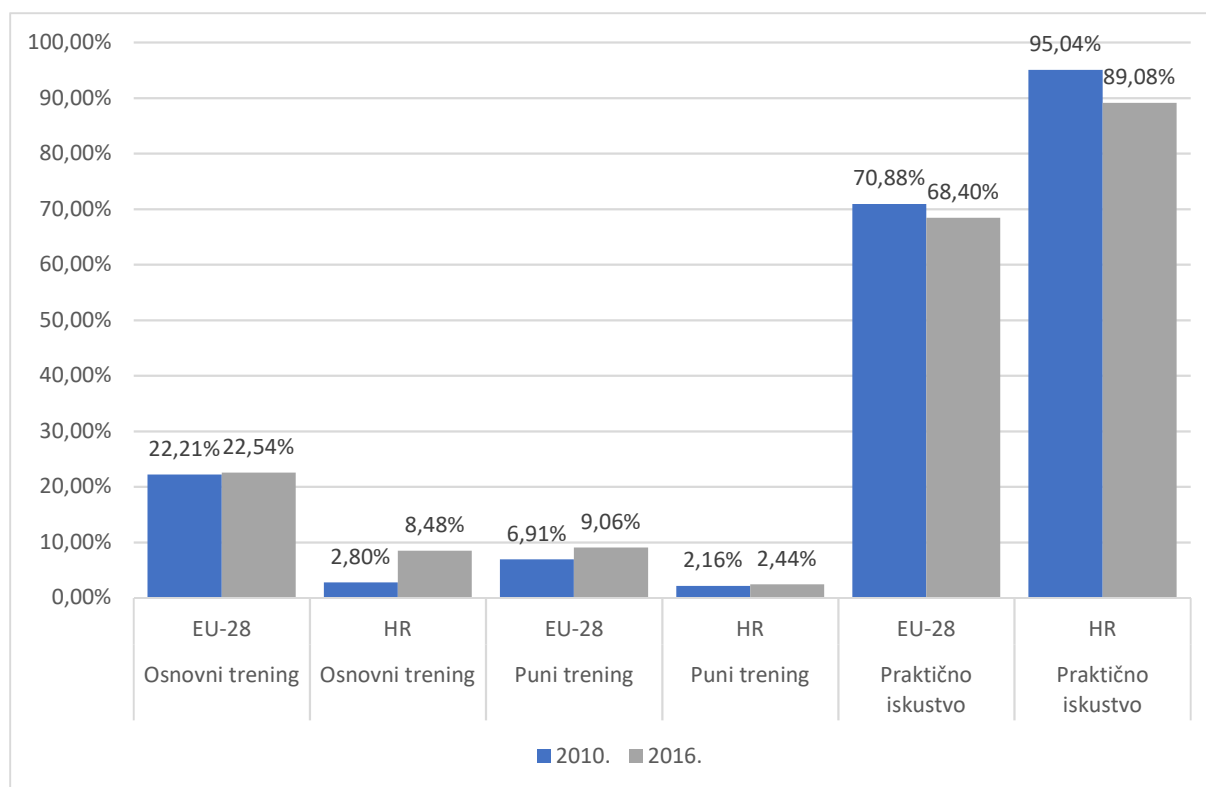
Tablica 8 Razina stručne osposobljenosti poljoprivrednih gospodarstava u EU, 2016.

Država članica	Voditelji gospodarstva s osnovnim poljoprivrednim treningom (%)	Sveobuhvatni trening (%)	Voditelji gospodarstava isključivo s praktičnim iskustvom (%)
Bugarska	2,6%	6,5%	90,8%
Rumunjska	2,8%	0,4%	96,7%
Grčka	6,2%	0,6%	93,2%
Hrvatska	8,5%	2,4%	89,1%
Švedska	10,5%	21,7%	67,8%
Estonija	11,2%	28,6%	60,2%
Luksemburg	11,2%	52,8%	35,5%
Slovačka	13,8%	9,3%	77,0%
Ujedinjeno Kraljevstvo	14,3%	17,3%	68,4%
Letonija	15,5%	31,3%	53,2%
Mađarska	16,9%	4,4%	78,7%
Poljska	17,3%	27,4%	55,2%
Češka	18,5%	38,7%	42,8%
Španjolska	19,8%	1,9%	78,0%
Litva	22,2%	16,4%	61,4%
Austrija	22,7%	23,4%	52,0%
Irska	24,6%	25,2%	50,3%
Belgija	26,9%	21,3%	51,8%
Cipar	26,9%	0,6%	72,5%
Francuska	28,3%	34,9%	36,5%
Malta	29,4%	1,7%	69,0%
Finska	34,4%	11,4%	54,2%
Slovenija	35,4%	14,5%	50,1%
Portugal	46,0%	2,5%	51,3%
Danska	46,6%	6,8%	46,6%
Njemačka	48,4%	17,0%	34,6%
Nizozemska	68,9%	9,4%	21,7%
Italija	91,5%	6,1%	2,4%
EU-28	22,5%	9,1%	68,3%

Izvor: EK, dashboard, pokazatelj C.24, CTX_SEC_24_1b

Iako je prema Godišnjem izvješću o provedbi Programa ruralnog razvoja za 2018. godinu primijećen trend rasta pokazatelja vezanih uz poljoprivredno obrazovanje nositelja poljoprivrednih gospodarstava, udio nositelja poljoprivrednih gospodarstava s osnovnim i potpunim poljoprivrednim obrazovanjem i dalje je razmjerno nizak.

Graf 17 Poljoprivredno obrazovanje nositelja PG-a u Hrvatskoj i EU-28, 2010. i 2016.

Izvor: EK, Dashboard, pokazatelj C.24 (CTX_SEC_24_1a i 1b)

Tako je razlika EU-28 i Hrvatske po pitanju npr. osnovnog obrazovanja i dalje 265%, odnosno na razini EU-28 ima 2,6 puta više nositelja poljoprivrednih gospodarstava s osnovnim poljoprivrednim obrazovanjem dok ih s punim obrazovanjem ima 3,71 puta više (Graf 17: Poljoprivredno obrazovanje nositelja PG-a u Hrvatskoj i EU-28, 2010. i 2016.).

W.7. Niska razina samodostatnosti

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (dalje u tekstu: DZS) poljoprivredna djelatnost je u 2018. godini ostvarila vrijednost proizvodnje od 17,3 milijarde kuna (približno 2,3 milijarde eura¹¹). U odnosu na 2017. godinu, vrijednost proizvodnje poljoprivredne djelatnosti povećana je za 858 milijuna kuna (približno 114,4 milijuna eura), odnosno za 5,2%.

U ukupnoj vrijednosti proizvodnje poljoprivredne djelatnosti Republike Hrvatske najveći udio čini vrijednost biljne proizvodnje s 59,9%, stočarstvo čini udio od 33,1%, uslužne djelatnosti u poljoprivredi 4,1% i sekundarne djelatnosti 2,9%.

Hrvatska poljoprivredna proizvodnja je samodostatna na razini skupina proizvoda kao što su uljarice i žitarice, a kod voća i povrća te proizvoda mesa i mlijeka uglavnom se bilježi deficit.

Žitarice

U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz. U razdoblju od 2013. do 2017. godine u ukupnoj proizvodnji žitarica, kukuruz čini udio od 61,6%, slijede pšenica s udjelom od 26,7%, ječam sa 7,2%, zob s 2,2%, pšenoraž s 2,1%, raž s 0,1% i ostale žitarice s 0,2%.

¹¹ Korišten tečaj 7,5

Vanjskotrgovinskom razmjenom žitarica u 2018. godini ostvaren je suficit od 119,4 milijuna eura. Izvezeno je žitarica u vrijednosti od 190,5 milijuna eura, dok ih je uvezeno u vrijednosti od 71,1 milijuna eura.

Republika Hrvatska samodostatna je proizvodnjom žitarica, posebno obične pšenice, kukuruza, ječma, zobi i pšenoraži, osim u godinama s izrazito nepovoljnim klimatskim uvjetima. Međutim, proizvodnjom *durum pšenice* te *raži* i *suražice* ne možemo podmiriti vlastite potrebe. U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji žitarica iznosila je 117,8%, a u 2018. godini 136,75% (Tablica 9: Samodostatnost u proizvodnji žitarica Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine).

Tablica 9 Samodostatnost u proizvodnji žitarica Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012.¹² do 2018. godine

%	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Žitarice, ukupno	118,39	111,97	110,80	125,08	129,32	117,82	136,75
Pšenica, obična	170,24	150,75	113,36	120,44	152,71	119,75	161,40
<i>Pšenica, durum</i>	<i>15,90</i>	<i>12,87</i>	<i>13,89</i>	<i>24,83</i>	<i>7,30</i>	<i>7,71</i>	<i>3,18</i>
Pšenica ukupno	160,78	143,38	104,73	114,62	145,20	111,97	143,18
Kukuruz	103,51	103,53	115,54	136,01	128,22	121,69	140,08
Ječam	98,14	89,74	95,97	105,77	113,52	119,81	113,26
<i>Raž i suražica</i>	<i>45,66</i>	<i>52,29</i>	<i>31,73</i>	<i>47,08</i>	<i>61,20</i>	<i>42,58</i>	<i>66,94</i>
Zob	105,33	102,69	101,18	103,54	102,42	112,99	108,91
<i>Ostala žita</i>	<i>86,57</i>	<i>87,57</i>	<i>142,26</i>	<i>155,05</i>	<i>126,97</i>	<i>22,16</i>	<i>51,40</i>
Tritikale	98,28	98,66	98,8	100,50	100,41	108,19	103,04

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Uljarice

U razdoblju od 2013. do 2017. godine u ukupnoj proizvodnji uljarica, dominantno mjesto ima soja (47,4% ukupne proizvodnje uljarica), a zatim slijede suncokret (29,3% ukupne proizvodnje uljarica), uljana repica (22,6% ukupne proizvodnje uljarica) i ostale uljarice (0,7% ukupne proizvodnje uljarica).

Vanjskotrgovinskom razmjenom uljarica ostvarujemo suficit. U 2018. godini izvezli smo uljarica u vrijednosti od 113,1 milijuna eura, dok smo uvezli uljarica u vrijednosti od 21,5 milijuna eura, što je rezultiralo suficitom od 91,6 milijuna eura.

Republika Hrvatska samodostatna je proizvodnjom uljarica, posebno suncokreta, soje i uljane repice. U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji uljarica iznosila je 276,5%, dok je u 2018. godini iznosila 308,05%. Samodostatnost u 2018. godini za soju bila je 570,80%, suncokret 170,51%, uljanu repicu 294,26%, dok su ostale uljarice ukupno na razini 68%. Uspoređujući s 2013. godinom ulaska u EU, samodostatnost grupe proizvoda uljarice povećala se s 215% na 308%.

¹² U obzir je uzeta i 2012. godine, kao godina prije ulaska Hrvatske u EU

Voće

U Republici Hrvatskoj moguća je raznolika proizvodnja voća zahvaljujući klimatskim, pedološkim i hidrološkim potencijalima, ali to ne znači da je ona i značajno zastupljena u ukupnoj vrijednosti outputa biljne proizvodnje. Proizvodnja voća nedovoljna je u odnosu na potrebe stanovništva, turizma, prehrambene industrije, izvoza i mogućnosti zapošljavanja.

U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji voća iznosila je svega 40,2% svih potreba domaćeg tržišta dok je u 2018. godini iznosila 48,15% (Tablica 10: Samodostatnost u proizvodnji voća Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine). Samodostatnost u 2018. godini za trešnje i višnje je bila 128,43%, a mandarine 102,60%.

Tablica 10 Samodostatnost u proizvodnji voća Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine

%	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Voće, ukupno	58,99	63,05	65,91	58,83	49,89	40,20	48,15
Šljiva	74,08	92,29	73,97	81,34	73,53	77,45	68,05
Trešnja i višnja	187,82	121,50	120,96	161,99	152,96	233,81	128,43
Jabuka	78,99	86,88	117,57	107,33	77,98	91,98	92,03
Kruška	37,55	50,96	34,45	46,18	40,16	33,97	35,64
Breskva i nektarina	31,82	35,59	28,93	32,75	33,66	34,67	22,47
Orašasto voće	51,02	54,54	56,94	48,45	27,81	29,75	32,44
Stolno grožđe	27,42	29,75	25,65	27,27	22,86	23,65	25,66
Jagode	48,43	72,92	65,54	54,56	58,01	59,22	57,76
Naranče	0,71	0,30	0,23	0,45	0,70	0,25	0,70
Limuni	1,61	2,06	2,03	2,24	5,16	0,40	2,17
Mandarine	255,08	167,56	310,99	159,19	464,67	95,74	102,60
Citrusi ukupno	64,03	44,60	77,03	38,12	57,39	17,47	36,37

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Tijekom 2018. godine uvezeno je voća u vrijednosti od 187,9 milijuna eura, dok je izvezeno u vrijednosti od 40,1 milijuna eura, čime je ostvarena negativna vanjskotrgovinska bilanca, odnosno deficit koji iznosi 147,8 milijuna eura. U ukupnom uvozu voća dominantnu ulogu ipak imaju voćne vrste koje se ne proizvode u Republici Hrvatskoj, prije svega banane i agrumi (naranča, limun, grejp), osim toga, uvoze se i jabuke, kruške i lubenice.

Povrće

U proizvodnji povrća (izuzeti su podaci o proizvodnji dinja i lubenica) veći dio proizvodnje (na otvorenom, u staklenicima i plastenicima) zauzima intenzivna proizvodnja, koja je u 2018. godini iznosila 152.899 t dok se manji dio proizvodnje odnosi na povrtnjake na kojima je u 2018. godini proizvedeno 32.512 t povrća. U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji povrća iznosila je svega 61,9% svih potreba domaćeg tržišta, a u 2018. godini 59,95% (niti jedna vrsta povrća nije dostatna za podmirenje ukupnih potreba domaćeg tržišta) (Tablica 11: Samodostatnost u proizvodnji povrća Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine).

Tablica 11 Samodostatnost u proizvodnji povrća Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine

%	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Povrće, ukupno	61,83	64,78	58,25	60,86	64,96	61,85	59,95
Rajčica, ukupno	36,92	42,09	26,55	42,61	40,94	48,98	35,36
Rajčica svježa	71,67	72,44	30,55	27,4	81,73	84,80	71,00
Rajčica prerađena	17,32	17,53	13,49	18,82	21,40	23,94	18,71
Cvjetača i brokula	54,03	57,11	47,48	38,88	47,81	30,24	37,54
Mahunarke svježe	30,45	44,64	43,77	46,32	88,14	50,80	52,72
Mahunarke suhe	34,05	33,40	36,10	33,43	58,50	54,73	49,34
Krumpir	69,24	71,45	70,36	69,12	70,56	69,03	66,99
Luk i češnjak	59,95	57,09	58,17	60,34	52,29	42,72	47,22
Kupus	83,96	88,73	77,69	86,39	99,19	85,96	90,12
Krastavci	67,16	74,44	68,08	53,74	66,63	78,37	71,04
Lubenice i dinje	68,03	73,47	71,12	49,25	62,83	63,42	77,15
Paprika	66,70	65,11	53,01	60,48	61,29	60,63	59,97
Mrkva	50,59	29,03	31,76	38,89	54,02	42,73	37,50
Salata	60,63	58,95	35,50	47,59	48,42	48,62	50,56
Poriluk	65,68	71,69	43,69	40,80	68,01	31,95	41,27
Ostalo povrće	73,39	78,31	63,89	70,86	71,66	71,66	60,54

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

U 2018. godini uvezeno je povrća u vrijednosti od 117,4 milijuna eura (134.528 t), dok je izvezeno u vrijednosti od 26,1 milijuna eura te je ostvaren deficit u vrijednosti od 91,2 milijuna eura. Uvoz povrća u 2018 godini u odnosu na 2017. godinu, veći je za 11,1 milijuna eura, ili 10,4%.

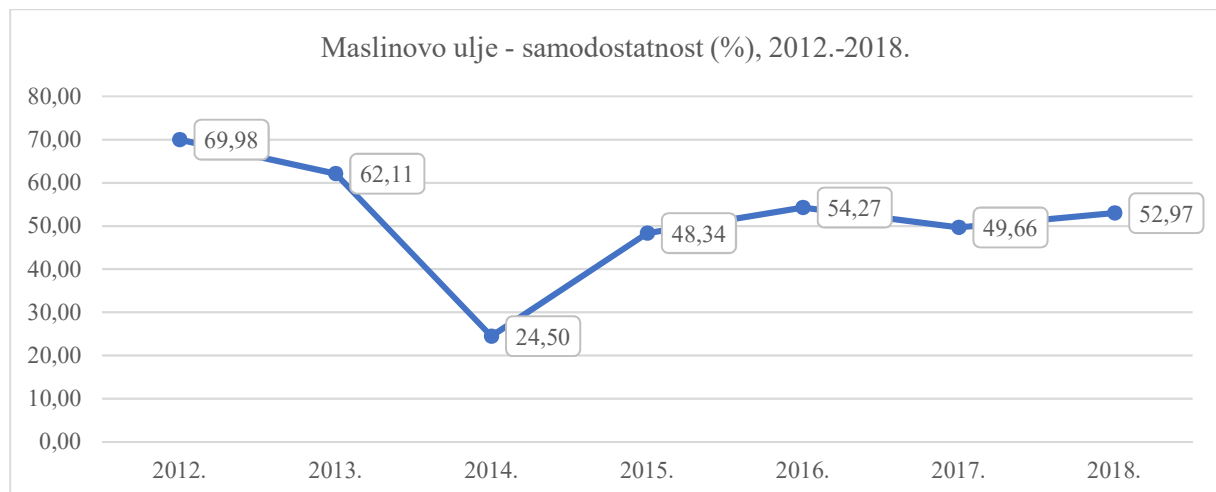
Maslinovo ulje

Prema podacima DZS-a, pod maslinama je u 2018. godini bilo 18.697 ha. Ukupna proizvodnja ploda maslina iznosila je 28.418 t, a u istoj godini je proizvedeno 36.573 hl maslinovog ulja. U odnosu na prethodnu 2017. godinu, zabilježen je pad proizvodnje od 1,8%, ali i pad proizvedene količine ulja za 2,4%. Prerada ploda, odnosno proizvodnja maslinovog ulja postupno se godinama povećava (od 2014. godine), a hrvatsko maslinovo ulje sve više postaje gospodarski važan potencijal u poljoprivrednoj proizvodnji mediteranske Hrvatske i to znatno poboljšane kakvoće. Unatoč tome, Republika Hrvatska ne proizvodi dovoljne količine maslinovog ulja za domaću potrošnju te se znatne količine uvoze.

U 2018. godini prema podacima DZS-a uvezeno je 4.101 t maslinovog ulja u vrijednosti 15,3 milijuna eura, dok je izvoz maslinovog ulja u istom razdoblju iznosio 289 t u vrijednosti 2,6 milijuna eura slijedom čega deficit vanjskotrgovinske razmjene iznosi 12,7 milijuna eura. U odnosu na 2017. godinu vrijednosni deficit vanjskotrgovinske razmjene uvećan je za 1,9 milijuna eura, a količinski za 854 t.

Hrvatska ne proizvodi dovoljno maslinovog ulja za domaću potrošnju. U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji maslinovog ulja iznosila svega 49,6%, a u 2018. je iznosila 52,97% (Graf 18: Samodostatnost u proizvodnji maslinovog ulja Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine).

Graf 18 Samodostatnost u proizvodnji maslinovog ulja Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine

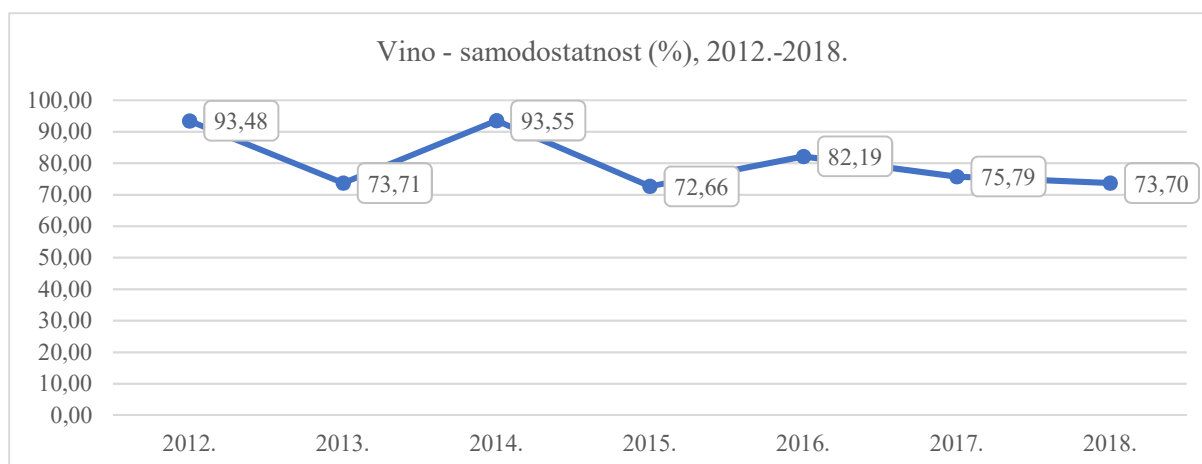
Izvor: DZS

Vino

Proizvodnja vina u 2018. godini iznosila je 952.000 hl vina, što u odnosu na 2017. predstavlja povećanje za 31,1%. U 2018. godini uvezeno je vina u vrijednosti od 30,5 milijuna eura, što predstavlja rast za 6,2% u odnosu na 2017. godinu. Izvoz vina u 2018. godini iznosio je 16,1 milijuna eura, što predstavlja povećanje za 23,1% u odnosu na 2017. godinu. U 2018. godini u segmentu vina ostvarena je negativna vanjskotrgovinska bilanca, odnosno deficit od 14,3 milijuna eura.

Hrvatska ne proizvodi dovoljno vina za domaću potrošnju. U 2017. godini samodostatnost u proizvodnji vina iznosila je 75,7%, dok je u 2018. iznosila 73,7% (Graf 19: Samodostatnost u proizvodnji vina Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine).

Graf 19 Samodostatnost u proizvodnji vina Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine

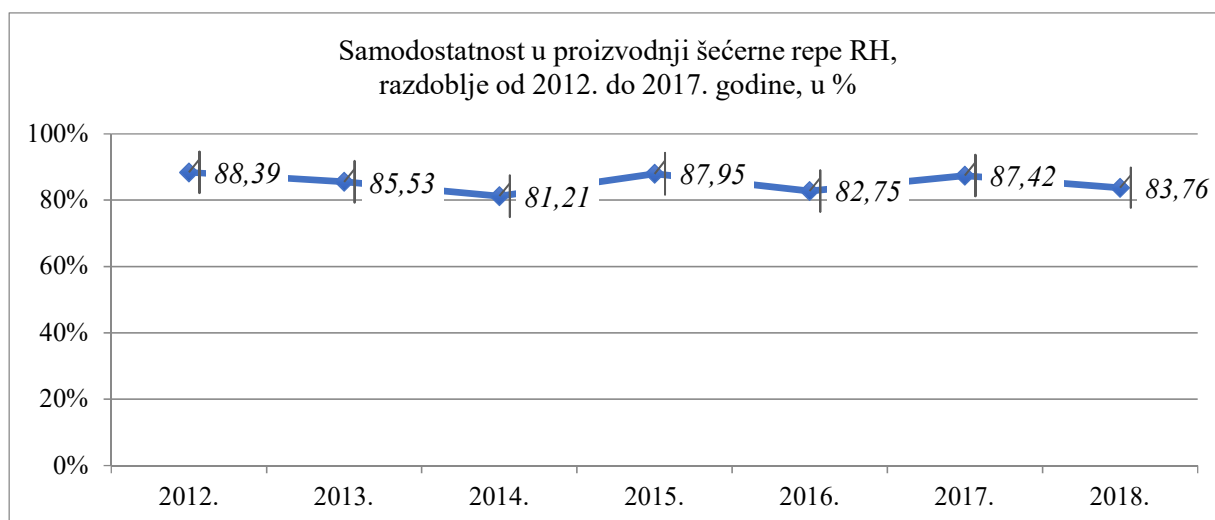

Izvor: DZS

Šećerna repa

Republika Hrvatska nije samodostatna u proizvodnji šećerne repe. U 2017. godini samodostatnost šećerne repe iznosila je 87,42%, a u 2018. 83,76% (Graf 20: Samodostatnost u proizvodnji šećerne repe Republike Hrvatske, razdoblje od 2012. do 2018. godine, u %), što nije dovoljno za potrebe preradbenih kapaciteta šećerana za proizvodnju šećera. To potvrđuju i podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni šećerne repe. U razdoblju od 2013. do 2017. godine, izvoz šećerne repe zabilježen je u 2015. godini u količini od 23 t, a u 2016. godini u količini od 25 t. U 2018. godini uvezeno je 150.592 t šećerne repe, a deficit je u 2018. godini iznosio 5,9 milijuna eura.

Graf 20 Samodostatnost u proizvodnji šećerne repe Republike Hrvatske, razdoblje od 2012. do 2018. godine, u %

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Meso

Samodostatnost u proizvodnji mesa u 2018. godini bila je na razini 70,64%, što je smanjenje u odnosu na 2013. godinu za 1%. Najveću samodostatnost bilježimo u proizvodnji peradarskog mesa (79,82%) koja je smanjena u odnosu na 2013. godinu za 5%, a nešto manje u proizvodnji goveđeg (70,69%), svinjskog (63,82%) te ovčjeg i kozjeg mesa (65,59%). Samodostatnost je 2013. godine za goveđe meso

bila 86%, svinjsko meso 59%, a ovčje i kozje meso 80% (Tablica 12: Samodostatnost u proizvodnji mesa Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine).

Tablica 12 Samodostatnost u proizvodnji mesa Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2018. godine

%	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Meso, ukupno	73,89	71,63	65,67	62,92	70,88	67,74	70,64
Peradsko	82,84	84,33	84,89	85,68	101,18	94,68	79,82
Goveđe	81,52	86,72	70,03	62,34	72,36	57,78	70,69
Svinjsko	64,88	59,05	54,37	49,64	54,73	57,47	63,82
Ovčje i kozje	81,76	80,24	80,69	75,35	72,18	69,57	65,59

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

U 2018. godini uvezeno je 9.915 t svježeg ili rashlađenog peradskog mesa, vrijednosti 24,9 milijuna eura i 10.887 t smrznutog peradskog mesa, vrijednosti 31 milijun eura, dok je izvezeno 3.534 t svježeg ili rashlađenog peradskog mesa, vrijednosti 10,8 milijuna eura i 5.344 t smrznutog peradskog mesa, vrijednosti 8,4 milijuna eura. U odnosu na prethodnu 2017. godinu vrijednost uvoza peradskog mesa u 2018. godini je povećana za 32,8% dok je vrijednost izvoza peradskog mesa povećana za 16%.

Proizvodnja goveđeg mesa je u 2018. godini porasla u odnosu na 2017. godinu, a najvećim dijelom uključuje mlade bikove 45%, a zatim telad 24%, junice 17% i krave 12%. Zbog nedovoljnog broja domaće teladi za tov, više od 50% potreba namiruje se uvozom teladi iz drugih zemalja Europske unije. Svakako treba istaknuti da kontinuirano raste uvoz svježeg goveđeg mesa, te zauzima više od 30% tržišta goveđeg mesa. Razmjenom goveđeg mesa u 2018. godini ostvaren je deficit, u odnosu na 2017. godinu, vrijednost uvoza je povećana za 10,7% dok je vrijednost izvoza povećana za 30,6%.

Razmjenom svinjskog mesa također se ostvaruje deficit. Tijekom 2018. godine uvezeno je 60.915 t svježeg ili rashlađenog svinjskog mesa i 26.614 t smrznutog svinjskog mesa ukupne vrijednosti 179,9 milijuna eura, dok je izvezeno 6.236 t svježeg ili rashlađenog svinjskog mesa i 1.205 t smrznutog svinjskog mesa ukupne vrijednosti 20,1 milijuna eura. U odnosu na 2017. godinu vrijednost uvoza svinjskog mesa smanjena je za 9% dok je vrijednost izvoza povećana za 6,3%.

Struktura proizvodnje, kao i struktura uvoza i izvoza živih svinja i svinjskog mesa ukazuje na to da se zbog nedostatne proizvodnje odojaka namijenjenih tovu, potrebe nadoknađuju uvozom živih životinja mlađih dobnih kategorija namijenjenih tovu. Također, izvoz živih utovljenih svinja i uvoz svinjskog mesa i prerađevina ukazuje na to da mesoprerađivačka industrija za prerađivanje koristi uglavnom sirovinu iz uvoza, kao i na to da primarni proizvođači izvozom postižu relativno bolje cijene utovljenih svinja.

U 2018. godini razmjenom ovčjeg mesa ostvarili smo deficit. U Republiku Hrvatsku uvezeno je 1.591 t svježeg i smrznutog ovčjeg mesa, vrijednosti 9,1 milijuna eura, a izvezeno je 88 t, vrijednosti 597,5 tisuća eura. U odnosu na 2017. godinu, u 2018. vrijednost uvoza povećana je za 11,8%, a vrijednost izvoza za 2,8%. U 2018. godini uvezeno je 12,5 t svježeg i smrznutog kozjeg mesa, vrijednosti 64.000 eura.

Jaja, mlijeko i mliječni proizvodi

Proizvodnja jaja u Republici Hrvatskoj fragmentirana je na nekoliko desetaka proizvođača, od kojih je njih par s nešto većim kapacitetom (par stotina tisuća nesilica). Samodostatnost vlastitog tržišta proizvodnjom jaja u Republici Hrvatskoj je između 85-95% i u laganom je padu. Proizvodnjom jaja u 2018. godini zadovoljavamo 83% vlastitih potreba, što je smanjenje u odnosu na 2017. godinu od 3%, te u odnosu na 2013. godinu od oko 10% (Tablica 13: Samodostatnost u proizvodnji jaja i odabranih mliječnih proizvoda Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2017. godine).

U 2018. godini procijenjena proizvodnja kokošjih jaja manja je za 9,9% u odnosu na 2017. godinu, uvezeno je svježih jaja u vrijednosti od 5,6 milijuna eura, a izvezeno u vrijednosti od 2,1 milijun eura.

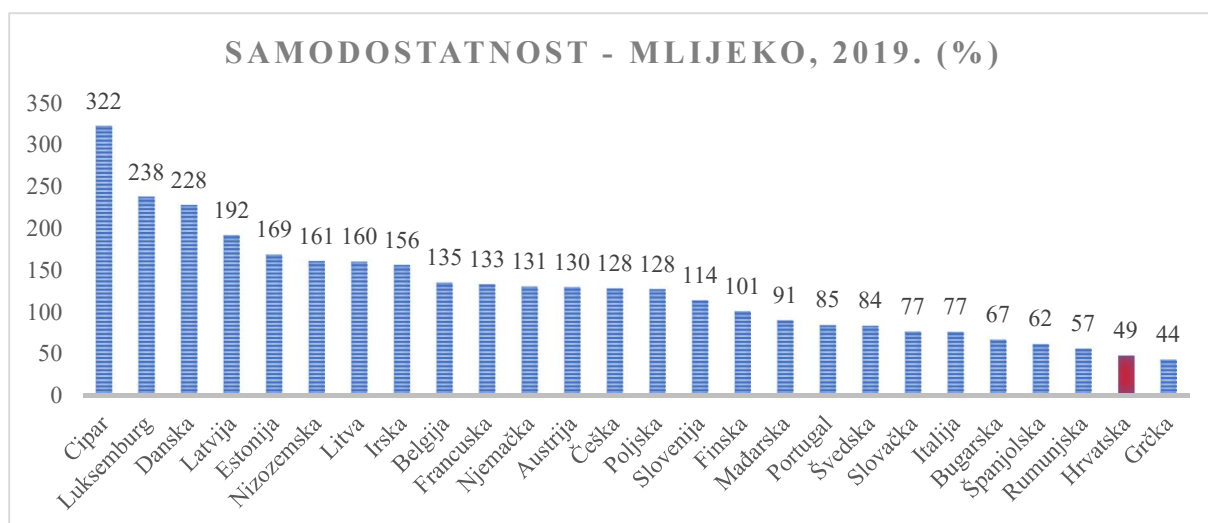
Tablica 13 Samodostatnost u proizvodnji jaja i odabranih mliječnih proizvoda Republike Hrvatske (%), razdoblje od 2012. do 2017. godine

%	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Jaja	94,40	94,60	90,18	80,81	87,02	86,24	83,61
Mliječni proizvodi	92,00	78,36	78,12	74,83	68,82	72,40	70,02
Maslac i mliječni namazi	99,15	100,82	90,17	79,64	92,98	59,44	100,96
Sir i prerađeni sir	80,10	77,45	71,96	70,62	70,62	69,39	64,05

Izvor: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Državni zavod za statistiku; Obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Glavni oslonac mliječnog sektora Republike Hrvatske temelji se na proizvodnji i preradi kravljeg mlijeka. Ono čini oko 97% ukupno proizvedenog mlijeka. Ostali udio odnosi se na kozje i ovčje mlijeko, te mlijeko kopitara. Stanje u mliječnom sektoru je poprilično loše. Nakon početnih pozitivnih trendova od prije desetak godina, dolazi do postupnog pada kako u proizvodnji mlijeka, broju goveda, ali nažalost i broja proizvođača. Negativnim trendovima, koji su prisutni i danas, posebno je doprinijela niska otkupna cijena mlijeka, te jaka konkurencija zemalja EU. Prema navodima Hrvatske poljoprivredne agencije (2019.) isporučena količina kravljeg mlijeka u 2017. godini je bila 476 milijuna kg, kozjeg mlijeka oko 4,2 milijuna kg, ovčjeg oko 2,8 milijuna kg. Također treba naglasiti kako je prosječna godišnja proizvodnja mlijeka po kravi u EU oko 7.100 kg, dok je ona u Hrvatskoj oko 4.600 kg, što je također jedan od razloga slabe konkurentnosti naših poljoprivrednika na tržištu. Samodostatnost domaće proizvodnje mlijeka odnos je između otkupljenih količina mlijeka i ukupne potrošnje mlijeka u mliječnim proizvodima. Radi postupnog smanjenja proizvodnje mlijeka i broja proizvođača unatrag nekoliko godina posljedično se smanjuje i samodostatnost. Prema procjenama za 2018. godinu, samodostatnost u proizvodnji mlijeka bila je oko 52%, dok najnoviji podaci za 2019. godinu ukazuju da je samodostatnost u proizvodnji mlijeka ispod 50%. Za usporedbu, u 2012. godini samodostatnost je bila na razini od 75%. Prema dostupnim podacima (CLAL.it), u odnosu na ostale članice EU-a, Hrvatska ima gotovo najnižu samodostatnost u mlijeku u 2019. godini (jedino Grčka ima manju samodostatnost) (Graf 21: Samodostatnost u mlijeku u 2019. (%), EU).

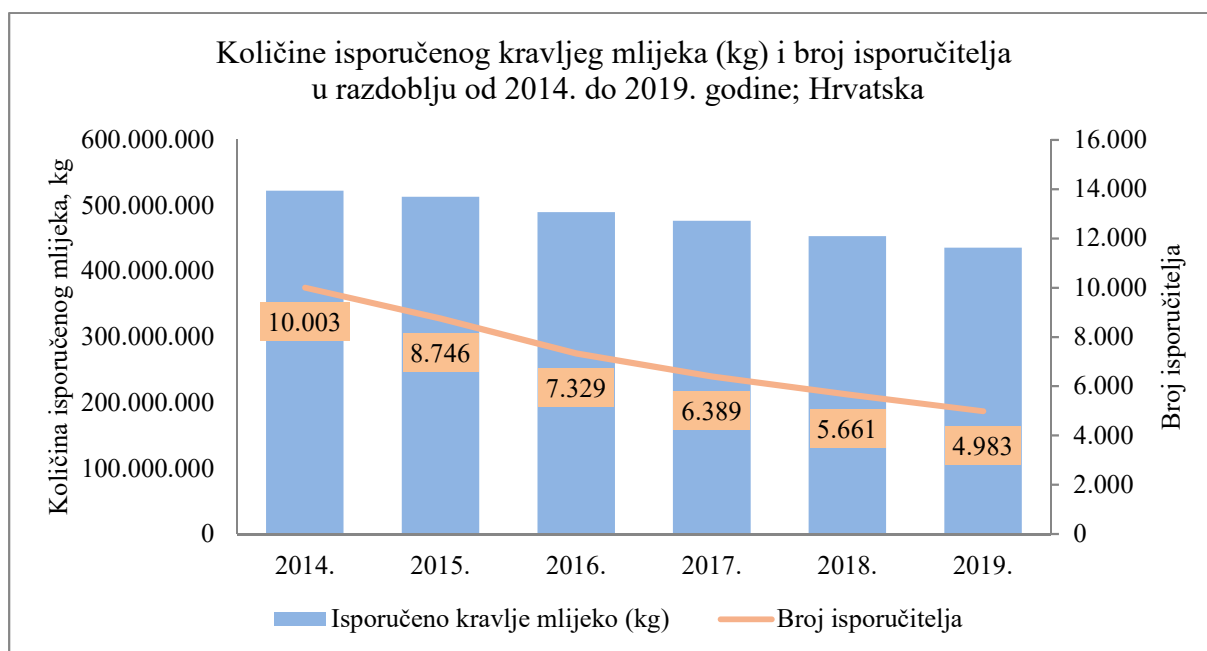
Graf 21 Samodostatnost u mlijeku u 2019. (%), EU

Izvor: https://www.clal.it/en/index.php?section=ue_map&year=2019 (napomena: Podaci za Maltu nisu dostupni)

U razdoblju od 2014. do 2019. godine zabilježen je pad isporučenih količina kravljeg mlijeka, a isti trend prati i broj isporučitelja kravljeg mlijeka (Graf 22: Količine isporučenog kravljeg mlijeka (kg) i broj isporučitelja u razdoblju od 2014. do 2019. godine; Hrvatska).

Graf 22 Količine isporučenog kravljeg mlijeka (kg) i broj isporučitelja u razdoblju od 2014. do 2019. godine; Hrvatska

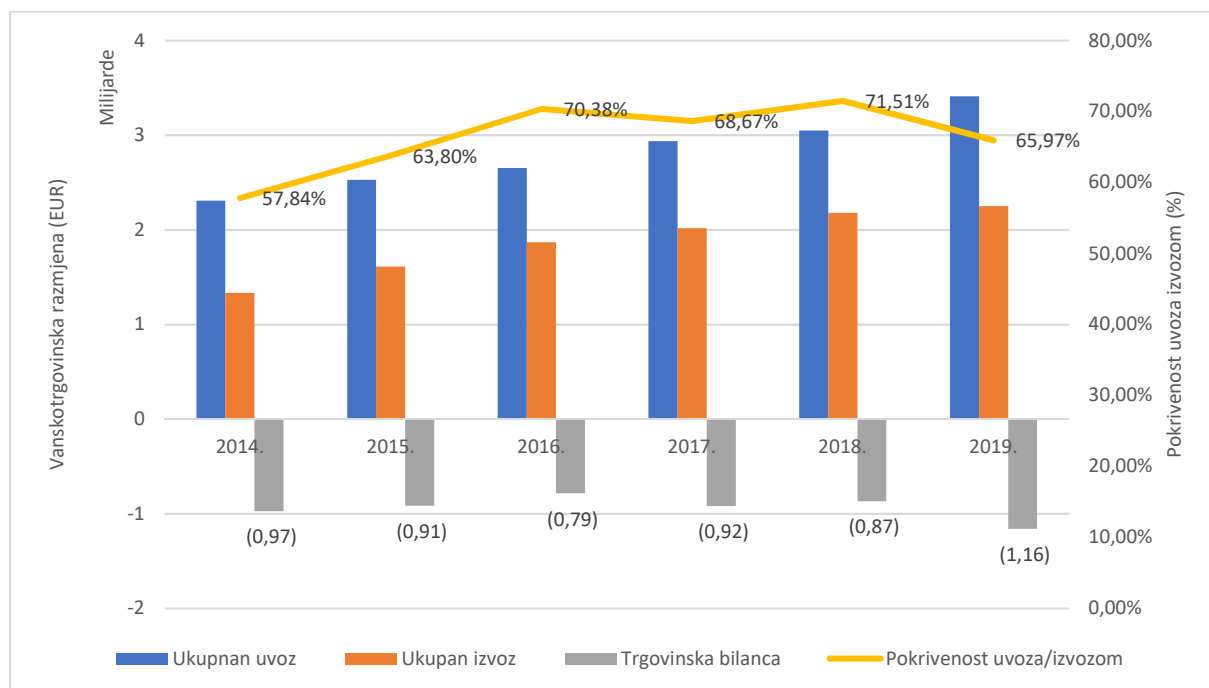
Izvor: Hrvatska poljoprivredna agencija

Iako je zabilježeno smanjenje broja gospodarstava u proizvodnji mlijeka, uočava se povećanje broja krava po gospodarstvu. Vidljiva je strukturna promjena veličine gospodarstava te se iz proizvodnje mlijeka povlače mala gospodarstva čija godišnja isporuka mlijeka nije prelazila 30.000 kilograma. Posljednjih godina broj isporučitelja koji godišnje proizvedu više od 100.000 kilograma mlijeka je stabilan, a isti proizvedu oko 70% godišnje isporučenog mlijeka.

W.8. Deficit u trgovinskoj razmjeni

Hrvatska je trenutačno neto uvoznik poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i suočena je s rastućom neravnotežom u poljoprivredno-prehrambenoj trgovinskoj razmjeni (Uvoz, izvoz, bilanca trgovinske razmjene i pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj 2014. - 2019.). U promatranom se razdoblju bilježi konstantni deficit u vanjskotrgovinskoj bilanci te se on kreće između 790 milijuna eura u 2016. godini pa do 1,16 milijardi eura u 2019. godini dok je pokrivenost relativni pokazatelj pokrivenosti uvoza izvozom do 2016. godine u porastu kada fluktuirala oko 70% s padom u 2019. godini na razinu od 66%. S obzirom na COVID-19 krizu u 2020. godini moglo bi se očekivati da se sva tri apsolutna parametra smanje (uvoz, izvoz i bilanca) zbog značajnog poremećaja u trgovini.

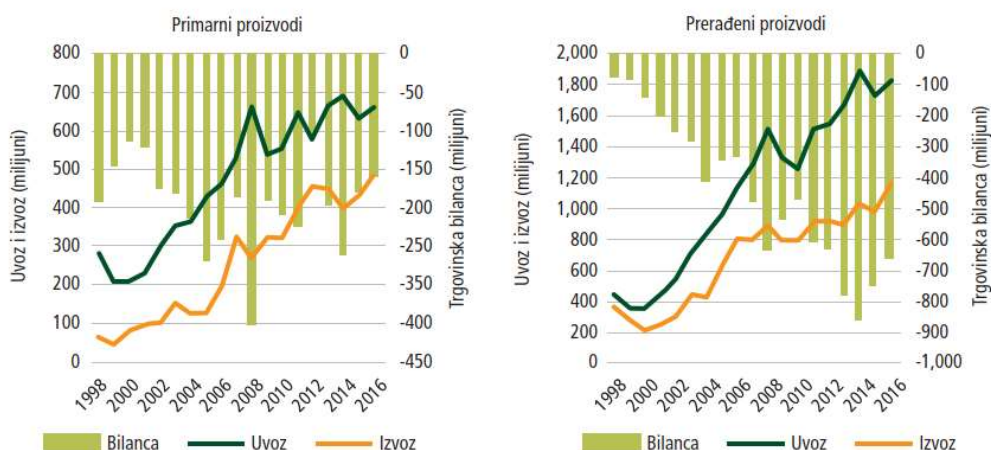
Graf 23 Uvoz, izvoz, bilanca trgovinske razmjene i pokrivenost uvoza izvozom poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj 2014. - 2019.

Izvor: Eurostat

Iako je vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kumulativno rasla, trgovinska bilanca za primarne proizvode, a posebice za prerađenu hranu i pića, kontinuirano se pogoršavala tijekom prošlog desetljeća (Graf 24: Poljoprivredna trgovinska bilanca, primari proizvodi te prerađena pića, Hrvatska 1998. - 2016.).

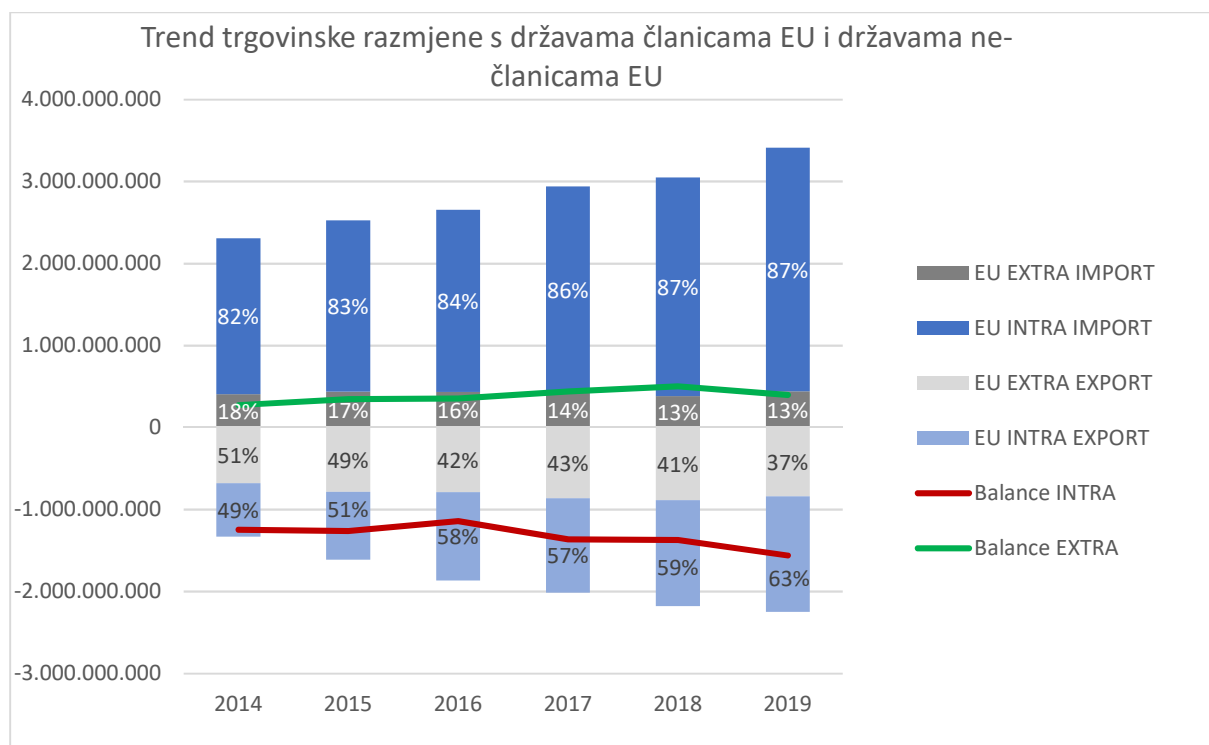
Graf 24 Poljoprivredna trgovinska bilanca, primari proizvodi te prerađena pića, Hrvatska 1998. - 2016.

Izvor: Izračuni Svjetske banke korištenjem podataka UN Comtrade.

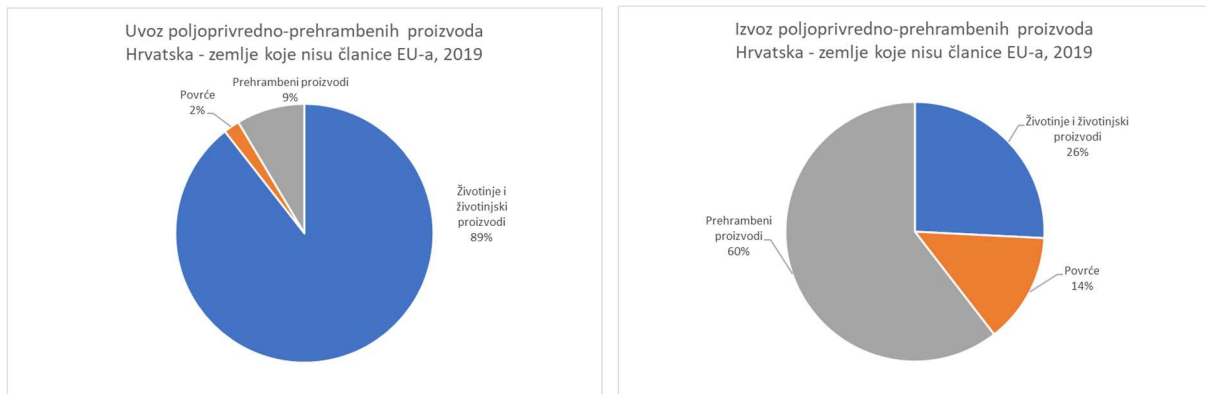
S druge strane, Hrvatska ima trgovinski suficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u razmjeni s državama koje nisu članice EU-a, no udio u ukupnoj trgovinskoj razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s državama koje nisu članice EU-a je u blagom padu posljednjih nekoliko godina (Graf 25: Trend trgovinske razmjene s državama članicama EU i državama ne-članicama EU).

Graf 25 Trend trgovinske razmjene s državama članicama EU i državama ne-članicama EU

Izvor: Eurostat

Graf 26 Struktura uvoza i izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s državama koje nisu članice EU-a

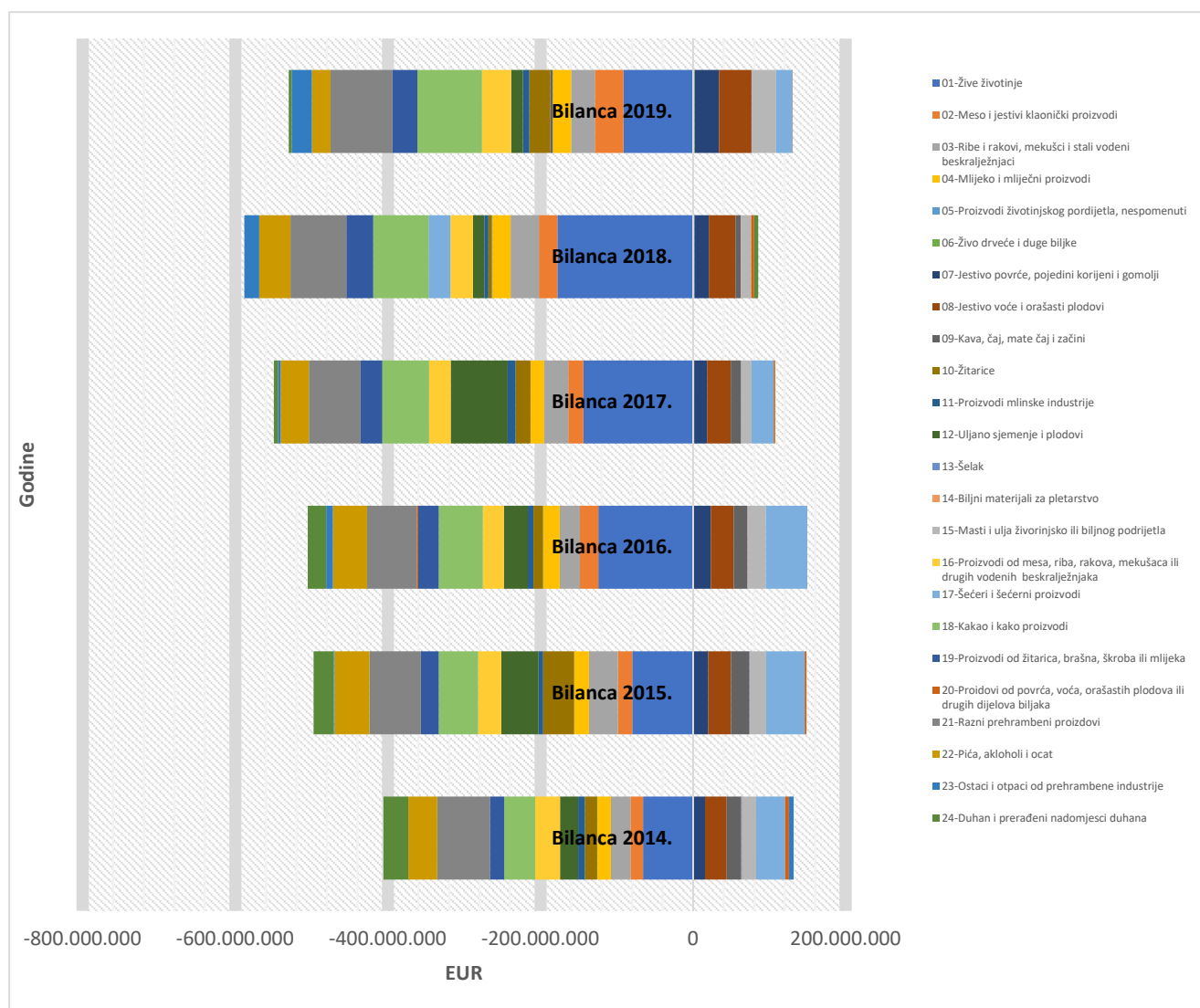

Izvor: Eurostat

Utvrđeno je kako proizvodna struktura u razmjeni poljoprivredno-prehrambenih proizvoda ukazuje na to da je Hrvatska trenutno konkurentna u primarnim poljoprivrednim proizvodima niske vrijednosti, uključujući žitarice i uljarice (suncokret, soja). Dodatno, u 2016. godini četvrtina ukupnih izravnih plaćanja alocirana je upravo na te kulture. S druge strane, konkurentnost u proizvodima visoke vrijednosti je ograničena na relativno mali broj hortikulturnih i stočnih proizvoda, uključujući maline, višnje i lješnjake (od voća), paprike (od povrća), kao i svinje, svinjsko meso i janjetinu (u sektoru stočarstva) (Graf 26: Struktura uvoza i izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s državama koje nisu članice EU-a).¹³

¹³ Izvor: Svjetska banka - <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnosticki>

Graf 27 Vanjskotrgovinska bilanca s državama članicama EU (2014. - 2019.)

Izvor: Eurostat

Bilanca vanjskotrgovinske razmjene (Vanjskotrgovinska bilanca s državama članicama EU (2014. - 2019.) s državama članicama EU bilježi konstantan negativni trend uz prilično značajno usporavanje u 2019. godini i to u kategoriji „žive životinje“.

Dodatno zabrinjava uvoz sirovina za prerađivačku industriju koji čini 4% BDP-a Hrvatske. Naime, prema Izvješću o potrebama financiranja poljoprivrede i poljoprivredo-prehrambenog sektora u Hrvatskoj (FI Compass, 2019.), osim što je sektor iznimno koncentriran u 1,3% poduzeća koja generiraju 62% tog BDP-a, on uvelike ovisi i o stranim tržištima zbog ograničene lokalne proizvodnje koja ne može pokriti sve potrebe prerađivačke industrije.

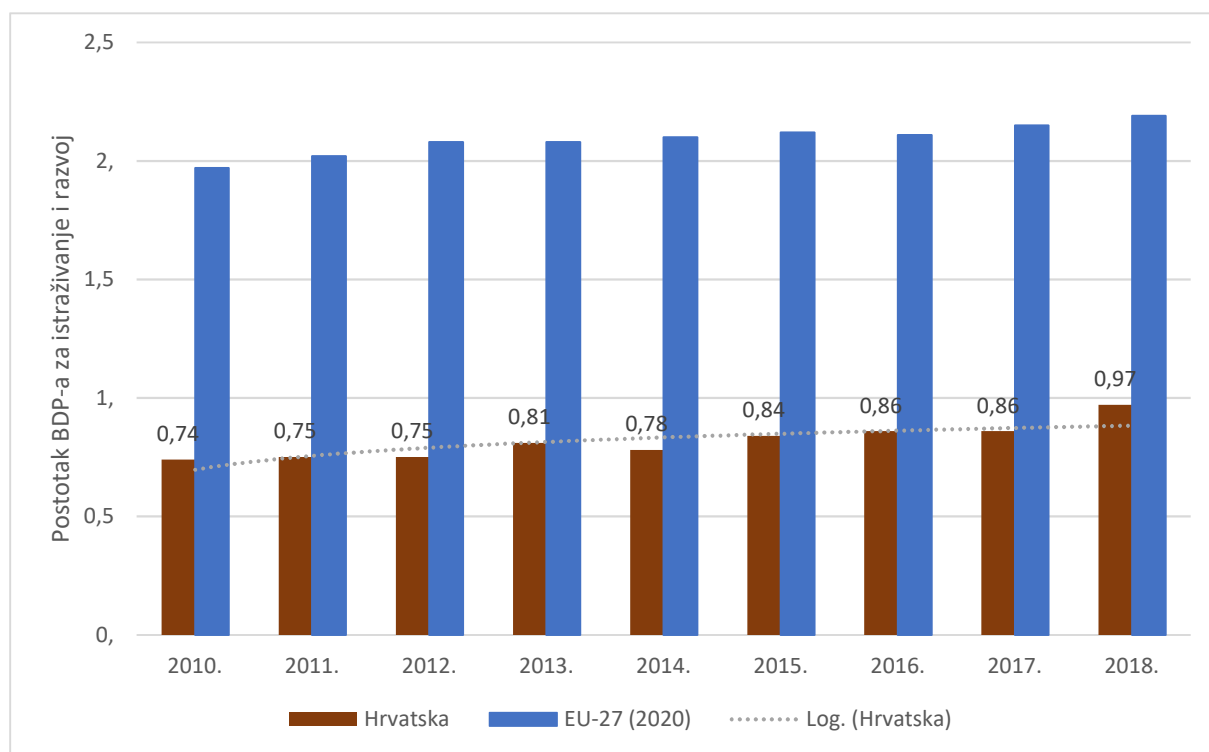
Iako je prerađivački sektor rastao u posljednjih 15 godina duplo, vanjskotrgovinska bilanca je negativna te nastavlja rasti.

W.9. Iznimno niska razina ulaganja za istraživanje i razvoj (R&D) u poljoprivredi

Ulaganje u istraživanje i razvoj važan je segment u politici prilagodbe ili ublažavanja posljedica klimatskih promjena te o rezultatima istraživanja ovisi i brzina aktivnosti koje možemo poduzeti u tim nastojanjima.

Republika Hrvatska je s obzirom na izdvajanja u istraživanje i razvoj na samom začelju EU, odnosno 2018. godine razina izdvajanja, bila je 0,97% BDP dok je na razini EU 27 izdvajanje iznosilo 2,19% (Eurostat, 2020.) (Graf 28: Postotak izdvajanja za I&R od BDP-a po godinama). Iako se primjećuje blagi porast u razdoblju 2014. – 2018., ciljevi postavljeni u Sporazumu o partnerstvu između Republike Hrvatske i Europske komisije za korištenje EU strukturnih i investicijskih fondova za rast i radna mjesta u razdoblju 2014.-2020. (Vlada Republike Hrvatske, 2014.), od 1,4% izdvajanja BDP-a za istraživanje i razvoj teško će biti ostvareni.

Graf 28 Postotak izdvajanja za I&R od BDP-a po godinama

Izvor: Eurostat, 2020.

Podatak o ulaganjima u istraživanje i razvoj prati se u četiri sektora: ulaganje privatnog sektora, ulaganje države, ulaganje neprofitnog sektora i ulaganje visokog obrazovanja, dok je za istraživanje i razvoj dostupan i podatak o ulaganju države u poljoprivredni sektor. Tako je prema Eurostatu, u Hrvatskoj, potpora države istraživanjima u poljoprivredi u 2018. godini iznosila 8,00 milijuna eura. Uzimajući u obzir činjenicu da je ukupno državni sektor u 2018. u Hrvatskoj uložio oko 98,5 milijuna eura u I&R (19,85% od ukupnog ulaganja u I&R u 2018. godini), može se reći da je osim iznimno niske razine ukupnog izdvajanja za I&R (0,97% BDP-a), izdvajanje za I&R u poljoprivredi zanemarivo - 0,02% BDP-a odnosno 2% ukupnih izdvajanja za I&R. S druge strane, prosječna ulaganja država članica OECD-a samo u I&R povezan s okolišnim ciljevima u razdoblju 2012.-2013. iznosio je 1,6% BDP-a, dok je na razini gotovo svih država članica EU-a taj iznos bio mnogo značajniji (primjerice, Slovenija je ulagala 3%, Slovačka 2,9%, Estonija 4,5%, a Poljska čak 6%). Usporedbom tih podataka jasno je da Hrvatska ima mnogo prostora za napredak. Nadalje, prema podacima iznesenim u Pregledu aktivnosti u području okoliša za Hrvatsku, 2019. (Europska komisija), upravo je nedostatak ulaganja u istraživanje i razvoj glavna prepreka ekoinovacijama. Ističe se da još uvijek nisu postignuti vidljivi rezultati te je

Hrvatska ispod EU prosjeka. Kao ključna slabost inovacijskog sustava navodi se nedostatak suradnje privatnog i javnog sektora te nedovoljna suradnja sveučilišta i industrije u području istraživanja i razvoja.

Što se tiče konkretnih projekata, Ministarstvo poljoprivrede provodilo je projekt Vijeće za istraživanja u poljoprivredi (VIP) putem kojeg je od 2000. godine do 2016. financirano 295 znanstveno - istraživačkih projekata čiji učinak je tek potrebno istražiti. Nadalje, prema analizi Svjetske banke tijekom izrade Strategije razvoja poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske 2020., navodi se i činjenica kako nikada nije uspostavljen sustav prijenosa znanja sa VIP-a na savjetnike u poljoprivredi te time nije došlo do očekivanog transfera. (Svjetska banka, 2019.)

2018. godine započela je provedba Mjere 16 Programa ruralnog razvoja 2014.-2020., koja je predviđena za slične aktivnosti, i u okviru provedbe koje su osigurana značajnija sredstva te su postavljeni snažniji uvjeti za partnerstvo.

Kroz prvi objavljeni natječaj u sklopu M16 korisnici (operativne skupine) su mogli prijavljivati projekte u sklopu dviju tema: 1) primijenjena i razvojna istraživanja mjera za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama radi unaprjeđenja poljoprivredne proizvodnje, uzgoja, kvalitete i plodnosti tla ili 2) jačanje otpornosti poljoprivrednih sustava uz napredno korištenje novih tehnologija ili alternativnih sustava proizvodnje te povećanje proizvodnje biomase u poljoprivredi i njezino korištenje kao i korištenje ostalog biomaterijala nastalog na poljoprivrednom gospodarstvu. Ukupno je odabrana 21 tema (projektne ideje): 15 za temu 1, 4 za temu 2 te 2 projekta kombinacije tema.

Nažalost, 2. faza tog natječaja, odnosno prijava projekata od odabranih operativnih skupina objavljena je tek u travnju 2020. te neće doprinijeti povećanim ulaganjima u I&R do kraja 2020. g. kada završava trenutno programsko razdoblje.

Iako je značajan fokus ESI fondova u RH usmjeren na I&R, putem Strategije pametne specijalizacije u kojoj je jedan od 4 prioriteta „Hrana i bio ekonomija“ te investicija iz Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“, sam primarni sektor poljoprivrede i šumarstva ostao je velikim dijelom izvan dosega kako strateških dokumenata, tako i financiranja.

Prema Analizi učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj (Svjetska banka, 2019.) mlađi poljoprivrednici skloni su prihvaćanju tehnološkog napretka te se čini da oni brže primjenjuju znanje u svojim proizvodnim procesima, što je ključni čimbenik za poticanje inovacija, dok su poljoprivredna gospodarstva za proizvodnju mlijeka, uzgoj ovaca, koza, stoke te svinjogojstvo i peradarstvo manje spremna za uvođenje tehnoloških poboljšanja.

W.10. Niska razina tehnološkog razvoja u šumarstvu i predindustrijskoj obradi drva

Zbog niske razine učešća učinkovitih i okolišno prihvatljivih tehnologija, strojeva i opreme za izvođenje radova u šumarstvu, korištenju šumske biomase i preradi drva primjetna je niska razina tehnološkog razvoja u šumarstvu i predindustrijskoj obradi drva.

Ulaganja u modernizaciju i uvođenje suvremenijih tehnologija, strojeva, alata i opreme u šumskouzgojnim radovima, pridobivanju i preradi drva omogućit će učinkovitije, optimalnije i okolišno prihvatljivije proizvodne procese koji će optimizirati učinkovitost i povećati kvalitetu proizvodnih procesa te unaprijediti zaštitu na radu pričinjavajući usput najmanju moguću štetu po šumu i njezin ekosustav uporabom robusne mehanizacije kao i korištenjem biogoriva i maziva.

U procesima pridobivanja drva te u primarnoj preradi drva postoji značajan prostor za tehnološko unaprjeđenje digitalizacijom te bi se na taj način otvorila radna mjesta s višim stupnjem kvalifikacije (osposobljenosti) i posljedično ublažio kroničan nedostatak radne snage u depopuliranim ruralnim područjima. Značajni parametri važnosti ulaganja u tehnološki razvoj u šumarstvu i drvnoj industriji

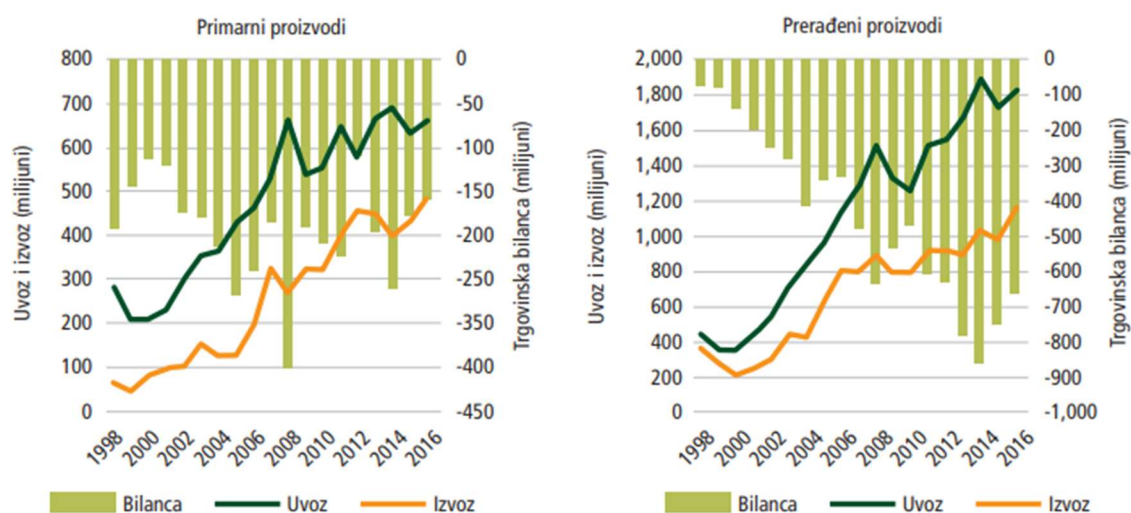
ogledaju se u konceptu ruralnog razvoja koji obuhvaća lokalni, odnosno regionalni i socijalni značaj zapošljavajući i zadržavajući stanovništvo u malim sredinama gdje su najčešće i jedini izvor zapošljavanja. Poseban značaj imaju i za razvoj zelenog i kružnog gospodarstva pa su s ove osnove bitni i za osiguranje energetske održivosti zemlje, uz izrazito nizak ekološki otisak.

Dostupnost i kvalitetna sirovinaska osnova su potencijal koji zahtjeva optimalizaciju tehnoloških kapaciteta, vlastiti dizajn i inovacije te neophodno povećanje proizvodnosti, kao i efikasno korištenje svih vlastitih resursa s ciljem povećanja udjela proizvoda veće dodane vrijednosti u ukupnoj proizvodnji.

W.11. Niska dodana vrijednost gotovih proizvoda

Poboljšanje produktivnosti je više od podizanja prinosa ili smanjenja troškova, odnosi se na kvalitetu hrane i pomak prema proizvodima više vrijednosti. Usprkos većih mogućnosti koje nudi tržište EU-a, vanjsko-trgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je velik i dalje raste. Dok je vrijednost izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda kumulativno narasla, trgovinska bilanca Hrvatske za primarne proizvode, a posebice za prerađenu hranu i pića, kontinuirano se pogoršavala tijekom prošlog desetljeća (Graf 29: Poljoprivredna trgovinska bilanca, primarni proizvodi te prerađena hrana i pića, Hrvatska, 1998. – 2016). Osim za osnovne robe, Hrvatska ima trgovinski deficit u svim kategorijama glavnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Trgovinski deficit poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je velik u razmjeni s državama EU-a, dok s državama koje nisu članice EU-a, Hrvatska ima suficit. Hrvatska je trenutno konkurentna u primarnim poljoprivrednim proizvodima niske vrijednosti, uključujući žitarice i uljarice (suncokret, soja), a konkurentnost u proizvodima visoke vrijednosti je ograničena na relativno mali broj hortikulturnih i stočnih proizvoda. Stoga je sektor osjetljiv na fluktuacije i na trend pada cijena te tradicionalna mala poljoprivredna domaćinstva gube na konkurentnosti, a proizvodnja se pomiče prema velikim poljoprivrednim gospodarstvima.

Graf 29 Poljoprivredna trgovinska bilanca, primarni proizvodi te prerađena hrana i pića, Hrvatska, 1998. – 2016.

Izvor: Izračuni Svjetske banke korištenjem podataka UN Comtrade

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku poljoprivredna djelatnost je u 2019. godini ostvarila vrijednost proizvodnje od 18 milijarda kuna, što predstavlja rast za gotovo 670 milijuna kuna, odnosno za 3,9% u odnosu na 2018. godinu. Tako je, primjerice, ostvaren rast vrijednosti proizvodnje u stočarstvu za 12,4%, dok pad vrijednosti proizvodnje bilježe biljna proizvodnja za 0,1%, poljoprivredne usluge za 0,9% i sekundarne djelatnosti za 5%. U 2019. godini zabilježen je i rast vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od 6,5%, no i rast uvoza od 12,5% u odnosu na 2018. godinu.

Mlijeko i mliječni proizvodi

U 2020. godini ukupno je proizvedeno 579.095 tisuća litara mlijeka, dok je u 2019. godini proizvodnja mlijeka iznosila 581.765 tisuća litara mlijeka (Državni zavod za statistiku, Stočna proizvodnja u 2020., 2021).

Ukupna količina prikupljenog kravljeg mlijeka u 2020. godini iznosila je 434.220 t dok je u 2019. godini iznosila 435.606 t što je smanjenje za 0,3% u odnosu na 2019. godinu. Kod ovčjeg i kojeg mlijeka zabilježeno je povećanje proizvodnje u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu. Količina ovčjeg mlijeka povećana je za 7,1% te kozjega za 1,6% (Tablica 14: Mlijeko i mliječni proizvodi u 2020. godini).

Tablica 14 Mlijeko i mliječni proizvodi u 2020. godini

Raspoloživost mlijeka i mliječnih proizvoda u 2020. godini			
	Količina, t		Indeksi
	2019.	2020.	
Prikupljeno kravlje mlijeko	435 606	434 220	99,7
Prikupljeno ovčje mlijeko	2 634	2 821	107,1
Prikupljeno kozje mlijeko	3 990	4 055	101,6
Uvoz neobranog mlijeka – samo mljekare	165 488	139 958	84,6
Uvoz vrhnja – samo mljekare	4 779	3 043	63,7
Proizvodnja svježih proizvoda			
Mlijeko za piće	296 746	281 820	95,0
Vrhnje	35 406	33 033	93,3
Fermentirani proizvodi (jogurti, napici od jogurta i dr.)	94 715	89 522	94,5
Napitci s mliječnom bazom	23 630	22 777	96,4
Proizvodnja ostalih proizvoda			
Maslac	4 256	3 515	82,6
Sir od kravljeg mlijeka (čisti)	33 436	31 373	93,8
Sir od ovčjeg mlijeka (čisti)	189	251	132,8
Sir od kozjeg mlijeka (čisti)	139	147	105,7
Ostali sirevi (miješani)	10	9	90,0
Mekani sir (>68% vlage)	2 473	2 085	84,3
Srednje mekani sir (62%-68% vlage)	192	135	70,4
Srednje tvrdi sir (55%-62% vlage)	13 800	11 686	84,7
Tvrđi sir (47%-55% vlage)	847	892	105,3
Ekstra tvrdi sir (<47% vlage)	475	376	79,1
Svježi sir	15 987	16 597	103,8
Prerađeni sir	2 437	2 891	118,6
Sirutka – ukupno	43 800	32 792	74,9

Izvor: DZS, 2021.

U Republici Hrvatskoj djeluje četrdesetak mljekara za koje Središnji laboratorij za kontrolu kvalitete mlijeka (SLKM) analizira otkupljeno mlijeko i od kojih prikuplja podatke o proizvodnji. Obuhvaćene su industrijske i registrirane male mljekare.

Ukupna proizvodnja mlijeka na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u 2020. iznosila je 432 007 t što je u odnosu na 2019. povećanje za 5,8%, odnosno za oko 23.600 tona. Istodobno se i količina mlijeka koju su gospodarstva predala u otkup mljekarama (260 693 t) povećala za 13,8%, odnosno za oko 31.500 tona.

Povećanje proizvodnje mlijeka odrazilo se i na izravnu prodaju mlijeka, koja je porasla za 11,0%. Potrošnja mlijeka u svježem stanju u kućanstvima smanjila se za 4,4%, dok se ukupna količina mlijeka upotrijebljena za ishranu stoke i količina mlijeka prerađenog na gospodarstvu smanjila za 10,0% odnosno za 3,9% u odnosu na prethodnu godinu. Što se tiče mliječnih proizvoda, ukupna proizvodnja svježeg sira smanjila se za 12,7%, dok je istodobno proizvodnja ostalih sireva porasla za 35,6%. Porasla je i proizvodnja vrhnja (19,5%) i ostalih proizvoda (66,7%), dok se proizvodnja maslaca smanjila za 5,7% (Tablica 15: Mlijeko i mliječni proizvodi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u 2020.).

Tablica 15 Mlijeko i mliječni proizvodi na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u 2020.

	Količina, t Quantities, t		Indeksi/ Indices 2020. 2019.
	2019.	2020.	
	Raspoloživost i korištenje Availability and usage		
Ukupna proizvodnja mlijeka (kravije, ovčje i kozje)	408 404	432 007	105,8
Dano u otkup mlijekarama	229 157	260 693	113,8
Kućna potrošnja	37 216	35 586	95,6
Izravna prodaja (na gospodarstvu, tržnici, darovano i sl.)	20 555	22 809	111,0
Upotrijebljeno za ishranu stoke, cjelovito mlijeko	70 651	63 604	90,0
Upotrijebljeno za preradu na gospodarstvu	48 719	46 832	96,1
Razlika i gubici	2 106	2 483	117,9
	Ostvareni proizvodi Products obtained		
Vrhnje	907	1 084	119,5
Maslac	35	33	94,3
Svježi sir	3 356	2 931	87,3
Ostali sirevi	932	1 264	135,6
Ostali proizvodi (jogurt, kiselo mlijeko i sl.)	228	380	166,7

Izvor: DZS, 2021.

Tablica 16 Proizvodno-potrošna bilanca mliječnih prerađevina 2019. (u 000 t)

ELEMENTI BILANCE	Svježi mliječni proizvodi isključ. vrhnje	Vrhnje	Koncentrirano mlijeko	Maslac i mliječni namazi	Sir i prerađeni sir	Mlijeko u prahu	UKUPNO
Proizvodnja	451,63	17,68	0,03	10,10	38,42	0,81	518,67
Raspoložive količine	637,32	17,88	3,40	12,79	63,46	6,60	741,45
Ukupan uvoz	226,94	0,26	3,37	3,57	33,53	5,98	273,65
Eu	216,75	0,26	3,37	3,32	32,67	5,52	261,88
Ukupni resursi	678,57	17,94	3,40	13,67	71,95	6,79	792,32
Ukupan izvoz	41,25	0,06	0,00	0,88	8,50	0,19	50,88
Eu	16,03	0,04	0,00	0,35	5,08	0,14	21,63
Početne zalihe	181,74	6,57	0,00	9,66	22,87	1,19	222,03
Konačne zalihe	191,25	8,54	0,01	12,55	19,94	0,82	233,11
Promjene zaliha	9,51	1,97	0,01	2,89	-2,93	-0,37	11,07
Domaća potrošnja	627,82	15,91	3,39	9,90	66,38	6,97	730,37
Gubici	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Stočna hrana	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,64	0,64
Industrijska upotreba	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Prerada	0,00	0,00	0,00	1,29	2,82	3,19	7,30
Ljudska potrošnja	627,82	15,91	3,39	8,61	63,56	3,14	722,42
po glavi stanovnika	154,71	3,92	0,84	2,12	15,66	0,77	178,02
Stupanj samodostatnosti	72	111	1	102	58	12	71

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Izračunato na temelju podataka DZS RH, 2019.

U 2019. godini ukupno je proizvedeno 518.670 tona mliječnih proizvoda od čega je izvezeno 273.650 tona (Tablica 16)

Meso

Na dan 31. prosinca 2020. godine u Registru stočarskih farmi bilo je registrirano 152.276 aktivnih gospodarstava na kojima se drže goveda, kopitari, svinje, ovce, koze, perad ili pčele (Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2020., 2021).

U 2020. godini ukupan broj goveda iznosi 422.881, svinja 1.033.048, ovaca 661.992, koza 86.258 grla te 13.056.718 kljunova peradi.

Hrvatska u brojnom stanju goveda Europske unije sudjeluje s 0,6%, dok u brojnom stanju svinja Europske unije doprinosi s 0,7%, ukupnom brojnom stanju ovaca Europske unije doprinosi s 1,1%, a ukupnom brojnom stanju koza s 0,7%.

Podaci razvrstavanja govedih trupova obuhvaćaju podatke sustava iz svih klaonica u Republici Hrvatskoj te je u 2020. godini ukupno razvrstano 169.621 govedih trupova, ukupne mase 43.384 t.

Tablica 17 Proizvodno-potrošna bilanca mesa za 2019. godinu

ELEMENTI BILANCE	UKUPNO	GOVEDA	SVINJE	OVCE I KOZE	PERAD	OSTALO	IZNUTRICE
OSNOVE PROIZVODNJE							
Klanje (000 kom)		183,08	1.604,71	513,30	45.537,78		
Prosječna težina trupa (kg)		248,08	75,31	11,43	1,68		
Neto težina zaklanih životinja (1000 t)		45,42	120,85	5,87	76,61	4,31	11,87
BILANCA MESA (1000 t)							
DOMAĆA PROIZVODNJA MESA (GIP)	275,84	39,64	134,73	4,87	79,64	5,09	11,87
UVOZ ŽIVIH ŽIVOTINJA	31,57	17,78	10,06	1,24	2,38	0,12	0,00
- iz EU	31,47	17,78	10,06	1,24	2,38	0,02	0,00
IZVOZ ŽIVIH ŽIVOTINJA	42,49	12,00	23,94	0,24	5,41	0,90	0,00
- u EU	32,68	5,01	22,35	0,09	4,54	0,70	0,00
NETO PROIZVODNJA MESA	264,92	45,42	120,85	5,87	76,61	4,31	11,87
UVOZ MESA	182,76	28,55	118,72	1,65	29,43	1,06	3,36
- iz EU	181,91	28,41	118,46	1,31	29,38	1,05	3,30
RESURSI	447,68	73,96	239,57	7,51	106,04	5,37	15,23
IZVOZ MESA	44,64	11,18	15,12	0,12	12,01	0,26	5,96
- u EU	29,93	7,80	9,85	0,08	7,53	0,92	3,75
POČETNE ZALIHE	39,62	0,93	24,66	0,01	13,90	0,03	0,09
KONAČNE ZALIHE	46,65	1,28	35,22	0,00	10,06	0,02	0,07
PROMJENE ZALIHA	7,03	0,34	10,57	-0,01	-3,84	-0,01	-0,02
DOMAĆA POTROŠNJA	396,01	62,44	213,88	7,41	97,87	5,12	9,29
GUBICI	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
HRANA ZA ŽIVOTINJE	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
LJUDSKA POTROŠNJA	396,01	62,44	213,88	7,41	97,87	5,12	9,29
- po glavi stanovnika (kg)	97,59	15,39	52,70	1,82	24,12	1,26	2,29
STUPANJ SAMODOSTATNOSTI	70	63	63	66	81	99	128

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, Izračunato na temelju podataka DZS RH, 2019.

U 2020. godini uvezeno je 18.384 t svježeg ili rashlađenog govedeg mesa i 4.037 t smrznutog govedeg mesa u ukupnoj vrijednosti od 83 milijuna eura, dok je izvezeno 5.263 t svježeg ili rashlađenog govedeg mesa i 935 t smrznutog govedeg mesa u ukupnoj vrijednosti od 26,5 milijuna eura. U vanjskotrgovinskoj razmjeni govedeg mesa u odnosu na 2019. godinu, vrijednost uvoza smanjena je za 16,0%, a smanjena je i vrijednost izvoza za 22,3%.

Razmjenom svinjskog mesa ostvaren je deficit. Tijekom 2020. godine uvezeno je 60.910 t svježeg ili rashlađenog svinjskog mesa i 23.887 t smrznutog svinjskog mesa ukupne vrijednosti 189,2 milijuna eura, dok je izvezeno 5.208 t svježeg ili rashlađenog svinjskog mesa i 1.445 t smrznutog svinjskog mesa

ukupne vrijednosti 17,9 milijuna eura. Promatrano u odnosu na 2019. godinu, vrijednost uvoza svinjskog mesa smanjena je za 12,3% dok je vrijednost izvoza smanjena za 8,9%.

Struktura proizvodnje, kao i struktura uvoza i izvoza živih svinja i svinjskog mesa, ukazuje na to da se zbog nedostatne proizvodnje odojaka namijenjenih tovu potrebe nadoknađuju uvozom živih životinja mlađih dobnih kategorija namijenjenih tovu. Također, izvoz živih utovljenih svinja i uvoz svinjskog mesa i prerađevina ukazuje na to da mesoprerađivačka industrija za prerađu koristi uglavnom sirovinu iz uvoza, kao i na to da primarni proizvođači izvozom postižu relativno bolje cijene utovljenih svinja.

Što se tiče kozjeg mesa, u proizvodnji se najviše koriste izvorne pasmine i to hrvatska šarena i hrvatska bijela koza, zatim različiti križanci te u posljednje vrijeme burska koza, koja od svih pasmina koza trenutačno uzgajanih u svijetu ima najizraženije genetske osobine za proizvodnju mesa. U pasminskom sastavu na ovim prostorima dominira hrvatska šarena koza.

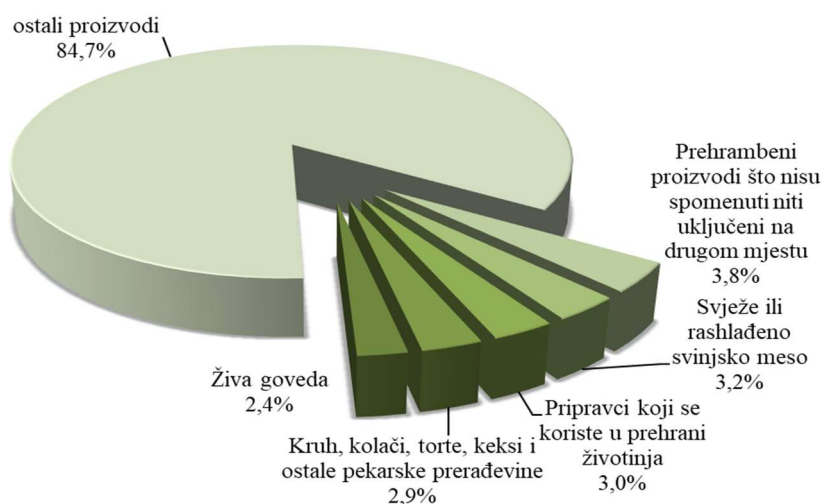
Broj klaonički obrađenih i klasiranih ovčjih trupova u 2020. godini bilježi pad za 18,8% u odnosu na 2019. godinu te iznosi 101.431 komad.

U 2020. godini razmjenom ovčjeg mesa ostvaren je deficit. U Hrvatsku uvezeno je 1.056 t svježeg i smrznutog ovčjeg mesa u vrijednosti 6,1 milijuna eura (za 38,4% manje nego u 2019.), a izvezeno je 44 t u vrijednosti od 301 tisuća eura (za 63% manje nego u 2019.). Uvoz kozjeg mesa je neznatan te je u 2020. godini dosegao 58 t u vrijednosti od 338 tisuća eura.

U 2020. godini uvezeno je 9.141 t svježeg ili rashlađenog peradskog mesa u vrijednosti od 21,0 milijuna eura i 8.702 t smrznutog peradskog mesa u vrijednosti od 14,0 milijuna eura, dok je izvezeno 3.578 t svježeg ili rashlađenog peradskog mesa u vrijednosti od 10,9 milijuna eura i 4.366 t smrznutog peradskog mesa u vrijednosti od 4,0 milijuna eura. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu, vrijednost uvoza peradskog mesa (svježeg ili rashlađenog i smrznutog) u 2020. godini smanjena je za 35%, a vrijednost izvoza peradskog mesa (svježeg ili rashlađenog i smrznutog) smanjena je za 13,1%.

Uvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na razini oznake carinske tarife HS 6 čini 15,3% vrijednosti uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Među deset najvažnijih uvoznih proizvoda su i sir, ostali (osim svježeg sira); cigarete; mlijeko i vrhnje; hrana za pse i mačke te uljane pogače i ostali kruti ostaci dobiveni pri ekstrakciji sojinog ulja. Deset najvažnijih uvoznih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čine 25,4% ukupne vrijednosti uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda u Hrvatsku (Graf 30: Najvažniji uvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Republike Hrvatske u 2020. godini).

Graf 30 Najvažniji uvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Republike Hrvatske u 2020. godini

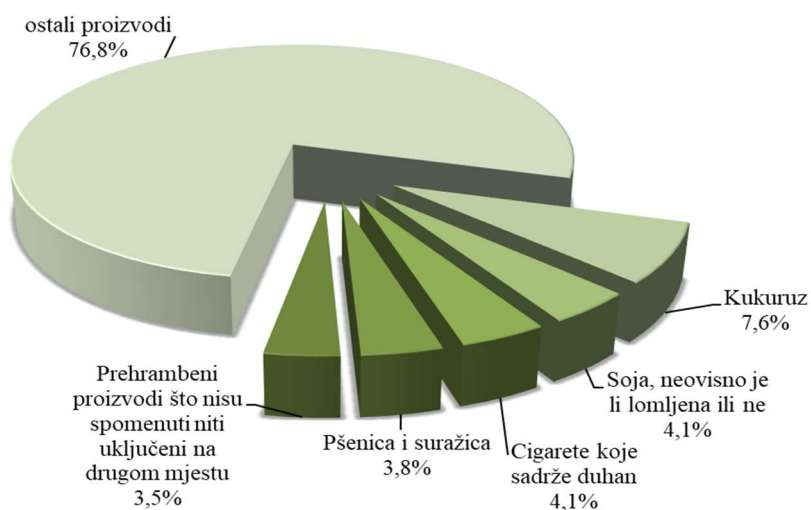

Izvor: DZS, obrada: Ministarstvo poljoprivrede

Nadalje, gledano po skupinama proizvoda oznake carinske tarife HS 2, najveći je suficit u 2020. godini ostvaren izvozom žitarica (247,8 milijuna eura), uljarica i industrijskog bilja (116,3 milijun eura), riba i rakova (85,8 milijuna eura), proizvoda od mesa i riba (23,4 milijuna eura) te sirovih koža (osim krzna) i štavljenih koža (6,7 milijuna eura). Najveći deficit na razini HS 2 ostvaren je trgovanjem mesom i jestivim klaoničkim proizvodima (deficit od 269,6 milijuna eura), mliječnim proizvodima, ptičjim jajima i prirodnim medom (deficit od 173,5 milijuna eura), ostacima i otpacima prehrambene industrije (deficit od 163,8 milijuna eura), jestivim voćem i orašastim plodovima (deficit od 162,9 milijuna eura) te pićima, alkoholima i octom (deficit od 96,2 milijuna eura).

23,2% vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda Hrvatske čine kukuruz, soja, cigarete koje sadrže duhan, pšenica i suražica, prehrambeni proizvodi koji nisu spomenuti niti uključeni na drugom mjestu. Među deset najvažnijih izvoznih proizvoda ulaze i čokolada te ostali proizvodi koji sadrže kakao, punjeni ili nepunjeni osim punjenih; pripravci za umake i pripremljeni umaci; miješani začini i začinska sredstva; duhan te živa goveda (osim čistokrvnih za rasplod). Deset najvažnijih izvoznih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda čine 35,8% ukupne vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda iz Hrvatske (Graf 31: Najvažniji izvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Republike Hrvatske u 2020. godini).

Graf 31 Najvažniji izvozni poljoprivredno-prehrambeni proizvodi Republike Hrvatske u 2020. godini

Izvor: DZS, obrada: Ministarstvo poljoprivrede

W.12. Teškoće pristupa poljoprivrednom zemljištu

Poljoprivredno zemljište je ograničen resurs koji je u Hrvatskoj još uvijek jednim dijelom u državnom vlasništvu (približno 30 % poljoprivrednog zemljišta), a postupak davanja tog zemljišta na raspolaganje jedinicama lokalne samouprave (na temelju Zakona o poljoprivrednom zemljištu) i dalje je spor. Također, obradive površine većine obiteljskih gospodarstava su vrlo rascjepkane i često vrlo udaljene jedna od druge, što je jedan od razloga za neučinkovitost poljoprivredne proizvodnje. Prema podacima iz Upisnika poljoprivrednih gospodarstava, u 2016. godini poljoprivredna proizvodnja prosječnog poljoprivrednog gospodarstva u prosjeku se odvijala na 9 katastarskih čestica.

U 2017. oko 24% poljoprivrednika imalo je poteškoća u pristupu zemljištu (Financijske potrebe u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenom sektoru u Hrvatskoj (FI Compass, 2019.)). S obzirom da se u narednom razdoblju očekuje rast veličine gospodarstava, pristup zemljištu (pored modernizacije i

inovacija na gospodarstvima te stvaranja dodane vrijednosti primarnih poljoprivrednih proizvoda) predstavlja jedno od ključnih pitanja za daljnji razvoj i konkurentnost hrvatskih poljoprivrednika, prvenstveno mladih.

Mladi upravitelji u Hrvatskoj imaju veća i gospodarski održivija poljoprivredna gospodarstva od starijih poljoprivrednika (prosječno 19,6 ha), relativno su obrazovaniji, imaju tehnički učinkovitija gospodarstva i vjerojatnije je da će ulagati u proizvodnju visokokvalitetnih proizvoda. Međutim, nisu dovoljno gospodarski samodostatni te imaju poteškoća s pristupom zemljištu, financijskim sredstvima (subvencijama i kreditima) i zadovoljavajućim savjetodavnim uslugama. Trebaju dodatno rasti, početi se baviti alternativnim poljoprivrednim djelatnostima i poljoprivrednim djelatnostima s dodanom vrijednošću te se specijalizirati i postati inovativniji kako bi (p)ostali konkurentni na lokalnom, europskom i svjetskom tržištu.

Dodatno, sve veće cijene zemljišta otežavaju potencijalnim novim poljoprivrednicima, uključujući mlade poljoprivrednike i poljoprivrednike koji nemaju dovoljno proizvodnih resursa, ulazak u poljoprivredu, a postojećim poljoprivrednim gospodarstvima otežavaju rast putem najma ili kupovine zemljišta. Iako se procjenjuje da Hrvatska ima jednu od najnižih prosječnih cijena obradive zemlje u EU (u 2016. su samo Rumunjska i Estonija imale niže cijene), cijene obradivog zemljišta porasle su između 8 i 10% u razdoblju od 2015. do 2017., posebno u kontinentalnoj regiji (EUROSTAT)¹⁴.

Temeljem ankete o dosadašnjoj provedbi i budućim mogućnostima financijskih instrumenata u okviru Strateškog plana zajedničke poljoprivredne politike¹⁵ koju je provelo Ministarstvo poljoprivrede, kad su u pitanju investicijski prioriteti u predstojećem razdoblju, najveći interes iskazan je za kupnju mehanizacije/opreme (39,3%), slijedi interes za izgradnju objekata (17,9%), a zatim i kupnja zemljišta (16,3%).

S obzirom na sve navedeno, značajna je pogodnost koju je putem financijskih instrumenata moguće ponuditi mladim poljoprivrednicima u programskom razdoblju 2023.-2027., odnosno mogućnost kupovine zemljišta bez ograničenja u ukupnoj vrijednosti ulaganja.

W13: Prevladava proizvodnja proizvoda niske vrijednosti

Prema podacima DZS-a, poljoprivredna djelatnost je u 2018. godini ostvarila vrijednost proizvodnje od 17,3 milijarde kuna (približno 2,3 milijarde eura). U ukupnoj vrijednosti proizvodnje poljoprivredne djelatnosti Hrvatske, najveći udio čini vrijednost biljne proizvodnje koja, iskazano baznim cijenama, čini udio od 59,9% dok stočarstvo čini udio od 33,1%, uslužne djelatnosti u poljoprivredi 4,1% i sekundarne djelatnosti 2,9%.

Promatrano po proizvodima, najveći doprinos u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje Hrvatske u 2018. godini daju: kukuruz, krmno bilje, vino, goveda, svinje, mlijeko i pšenica koji u ukupnoj vrijednosti čine 56,8%.

Prema dokumentu „Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj“, Svjetska banka 2019., produktivnost zemljišta u Hrvatskoj pala je u razdoblju od 2008. do 2017. za prosječno 5,2%, godišnje mjereno kao bruto poljoprivredna proizvodnja, odnosno za prosječno 6,2% godišnje mjereno kao bruto dodana vrijednost po korištenoj poljoprivrednoj površini. Produktivnost zemljišta u Hrvatskoj je ograničena jer u proizvodnoj strukturi prevladavaju kulture niske vrijednosti te se na oko

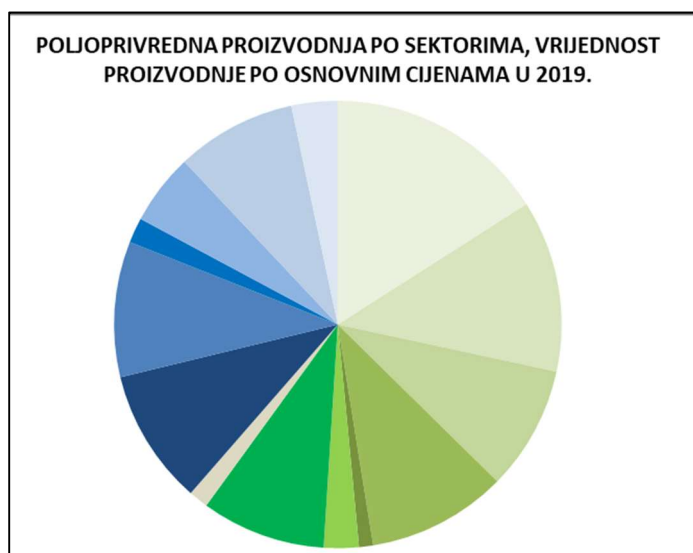
¹⁴ Izvor: Svjetska banka: [Dijagnostička-analiza-Poljoprivrede.pdf \(poljoprivreda2020.hr\)](#)

¹⁵ Anketni upitnik o dosadašnjoj provedbi i budućim mogućnostima financijskih instrumenata u okviru Strateškog plana zajedničke poljoprivredne politike objavljen je 30. studenog 2021. te je bio dostupan za popunjavanje do 10. prosinca 2021. U anketi je sudjelovalo 575 ispitanika (neovisno o tome jesu li korisnici postojećih FI PRR ili ne).

otprilike dvije trećine obradivih površina proizvode žitarice niske vrijednosti. Navedeno ukazuje na potrebu promišljanja o sastavu poljoprivredne proizvodnje.

U ukupnoj vrijednosti proizvodnje poljoprivredne djelatnosti Hrvatske, najveći udio čini vrijednost biljne proizvodnje. Dijagram kruga (Slika 2) daje pregled važnosti različitih sektora na temelju rezultata proizvodnje. Proizvodnja u Hrvatskoj vrlo je raznolika, jer najveći broj sektora čini od 8% do 18% poljoprivrednog proizvoda u 2019. godini.

Slika 2 Poljoprivredna proizvodnja po sektorima u Hrvatskoj, vrijednost proizvodnje u osnovnim cijenama u 2019

PROIZVODI	% u DČ	% od EU-28
Biljna proizvodnja, od čega:	63,3%	
Žitarice (uključujući sjemenke)	18,3%	0,8%
Industrijsko bilje	9,9%	1,1%
Krmno bilje	8,6%	0,8%
Povrće & hortikultura	10,4%	0,4%
Krumpir (uključujući sjeme)	1,4%	0,2%
Voće	3,7%	0,3%
Vino	9,4%	0,9%
Maslinovo ulje	1,6%	0,7%
Životinjska proizvodnja, od čega:	36,7%	
Stoka	9,3%	0,6%
Svinje	10,0%	0,5%
Ovce i koze	1,8%	0,7%
Perad	5,0%	0,5%
Mlijeko	8,1%	0,3%
Jaja	2,5%	0,5%

Izvor: Eurostat

Prema podacima iz Tablice 18, vidljivo je da ukupna poljoprivredna proizvodnja u Hrvatskoj ima blago rastući trend u razdoblju 2014. do 2018. (+16%), sa zabilježenim padom u 2019. godini (-1%) u odnosu na 2018. godinu.

Tablica 18 Poljoprivredna proizvodnja po sektorima u Hrvatskoj, vrijednost proizvodnje po osnovnim cijenama 2014.-2019., mil. EUR

PROIZVODI	2014.	% OD HR	% od EU-28	2015.	% OD HR	% od EU-28	2016.	% OD HR	% od EU-28	2017.	% OD HR	% od EU-28	2018.	% OD HR	% od EU-28	2019.	% OD HR	% od EU-28
UKUPNA VRIJEDNOST POLJOPRIVREDNE PROIZVODNJE ZA NAVEDENE PROIZVODE; HRVATSKA	1.859,8			1.917,5			2.012,6			2.029,5			2.156,1			2.136,1		
Žitarice (uključujući sjemenke)	375,8	20,2	0,7	315,3	16,4	0,6	365,1	18,1	0,8	323,9	16,0	0,7	399,1	18,5	0,8	391,2	18,3	0,8
Industrijsko bilje	146,8	7,9	0,7	164,5	8,6	0,8	216,9	10,8	1,0	252,2	12,4	1,1	240,5	11,2	1,2	211,5	9,9	1,1
Krmno bilje	151,1	8,1	0,6	175,7	9,2	0,8	207,3	10,3	0,9	182,7	9,0	0,8	219,8	10,2	1,0	182,9	8,6	0,8
Povrće & hortikultura	170,1	9,1	0,3	192,1	10,0	0,4	189,6	9,4	0,4	204,4	10,1	0,4	199,3	9,2	0,4	222,1	10,4	0,4
Krumpir (uključujući sjeme)	21,9	1,2	0,2	21,0	1,1	0,2	26,7	1,3	0,2	21,4	1,1	0,2	25,4	1,2	0,2	29,8	1,4	0,2
Voće	82,2	4,4	0,3	98,3	5,1	0,4	52,3	2,6	0,2	51,8	2,6	0,2	69,9	3,2	0,2	78,6	3,7	0,3
Vino	163,5	8,8	0,8	181,3	9,5	0,8	182,5	9,1	0,8	182,8	9,0	0,8	205,7	9,5	0,8	200,4	9,4	0,9
Maslinovo ulje	11,0	0,6	0,2	37,7	2,0	0,7	34,9	1,7	0,7	29,6	1,5	0,4	38,0	1,8	0,8	35,2	1,6	0,7
Stoka	174,8	9,4	0,5	195,5	10,2	0,6	203,8	10,1	0,6	198,4	9,8	0,6	189,9	8,8	0,6	199,6	9,3	0,6
Svinje	167,2	9,0	0,5	152,8	8,0	0,5	166,9	8,3	0,5	197,7	9,7	0,5	187,6	8,7	0,5	214,7	10,0	0,5
Ovce i koze	34,2	1,8	0,6	35,4	1,8	0,6	35,6	1,8	0,6	36,2	1,8	0,6	37,6	1,7	0,7	37,4	1,8	0,7
Perad	85,1	4,6	0,4	92,4	4,8	0,4	92,7	4,6	0,4	104,8	5,2	0,5	111,7	5,2	0,5	106,4	5,0	0,5
Mlijeko	220,2	11,8	0,4	200,3	10,4	0,4	173,0	8,6	0,3	176,5	8,7	0,3	174,2	8,1	0,3	173,1	8,1	0,3
Jaja	55,9	3,0	0,6	55,1	2,9	0,6	65,3	3,2	0,8	67,3	3,3	0,7	57,5	2,7	0,6	53,2	2,5	0,5

Izvor: Eurostat

Prema udjelu pojedine proizvodnje (po osnovnim cijenama u milijunima eura) u ukupnoj proizvodnji po sektorima, u biljnoj proizvodnji dominira proizvodnja žitarica (20,2% u 2014., 18,3% u 2019.), dok

je u stočarskoj proizvodnji u 2014. dominirala proizvodnja mlijeka (11,8%), a u 2019. se najviši udio u stočarskoj proizvodnji odnosi na proizvodnju svinja (10%).

Tablica 19 Indeks po proizvodima, 2019.-2014. (%)

PROIZVODI	Indeks 2019.- 2014.	Indeks 2019.- 2014. (%)
Žitarice (uključujući sjemenke)	15,36	4,09
Industrijsko bilje	64,73	44,09
Krmno bilje	31,82	21,06
Povrće & hortikultura	52,03	30,60
Krumpir (uključujući sjeme)	7,89	36,08
Voće	-3,57	-4,34
Vino	36,92	22,58
Maslinovo ulje	24,16	219,44
Stoka	24,83	14,21
Svinje	47,43	28,36
Ovce i koze	3,16	9,23
Perad	21,27	24,99
Mlijeko	-47,02	-21,36
Jaja	-2,76	-4,94

Izvor: Eurostat

Indeks promjene vrijednost proizvodnje po osnovnim cijenama u razdoblju od 2014. do 2019. pokazuje najveći porast kod maslinovog ulja (+219,44%) i industrijskog bilja (44,09%), dok je najveći pad zabilježen kod mlijeka (-21,36%) (Tablica 19).

Volumen poljoprivredne proizvodnje i prerade hrane u Hrvatskoj je nizak i nedostatan za zadovoljenje domaćih potreba, a što je uglavnom i razlog smanjene kupovine proizvoda domaće primarne proizvodnje od strane prerađivačke industrije te slabe povezanosti/integracije poljoprivredno-prehrambenih vrijednosnih lanaca. U razdoblju od 2008. do 2013. godine, iako prerađivački segmenti poljoprivredno-prehrambenog sektora koji generiraju dodanu vrijednost za primarne proizvođače (proizvodnja prehrambenih proizvoda i pića), obuhvaćaju sve veći dio zaposlenih u sektoru, ukupan broj radnih mjesta u preradi hrane je pao za 10% (na 55.748). Prema navedenom, puna materijalizacija gospodarskih učinaka poljoprivredno-prehrambenog sektora u Hrvatskoj ne može se postići bez poboljšanja faktorske produktivnost poljoprivrede i bez integracije vrijednosnog lanca (povezivanje primarne proizvodnje i prerade). Takva integracija bi mogla pozitivno utjecati na velike trgovinske deficite primarne poljoprivrede i prerade hrane i poboljšati korištenje proizvodnih kapaciteta u zemlji kako bi se smanjio sadašnji trend izvoza primarnih poljoprivrednih proizvoda uz istodoban uvoz prerađevina od tih proizvoda s dodanom vrijednošću (posebno zamjetno u sektoru žitarica). Ostvarenjem ukupnog rasta poljoprivredne proizvodnje i prerade hrane u Hrvatskoj, ostvarili bi se multiplikativni učinci za cjelokupno gospodarstvo.

W.14. Nezadovoljavajuća gustoća šumskih prometnica

Gustoća šumskih cesta je dobro poznat parametar, koji je dugo vremena u šumarskim krugovima predstavljao osnovnu veličinu prema kojoj se određivala razina dosegnute postojeće, ali i željene primarne otvorenosti nekog šumskog područja. Kao pokazatelj primarne otvorenosti šuma, gustoća šumskih cesta je brojčani podatak koji ne govori puno o kvaliteti prostornoga rasporeda primarnih prometnica određenog šumskoga područja, već samo o njihovoj kvantiteti, te se stoga samo na osnovi ovog parametra ne može dovoljno pouzdano opisati funkcionalnost i provesti ocjena postojećeg, kao i procjena unaprijeđenog (poboljšanog, razvijenog) primarnog šumskog transportnog sustava.

Razvojem GIS-a i uspostavom digitalnog registra primarne šumske prometne infrastrukture, ovaj je osnovni nedostatak otklonjen.

Šume u RH imaju prosječnu gustoću šumskih prometnica (10,13 km / 1.000 ha), koja je još uvijek nezadovoljavajuća, s obzirom da bi optimalna gustoća šumskih prometnica trebala biti od 15 km / 1.000 ha na 30 km / 1.000 ha, ovisno o reljefu područja. S obzirom na navedeno, u RH i dalje postoje velika zatvorena, nepristupačna šumska područja. Otvaranjem predmetnih područja izgradnjom šumske infrastrukture u skladu sa Zakonom o šumama i u uvjetima zaštite prirode utjecaj izgradnje šumske infrastrukture imati će minimalan negativan efekt na tlo, a značajno će doprinijeti održivom gospodarenju šumama (zaštiti šuma od požara) te dostupnosti drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda. Prilikom izgradnje šumske prometne infrastrukture koriste se isključivo prirodni materijali. Nadalje, prilikom planiranja šumske prometne infrastrukture, u skladu s postulatima održivog upravljanja šumama, šumarski stručnjaci uvažavaju sve bitne kriterije kako bi izgradnja šumske infrastrukture imala najmanje štetan utjecaj za šumsko stanište, vodeći brigu o posebnim geološkim, vegetacijskim, hidrološkim i drugim vrijednostima, a posebno o ekološki vrijednim dijelovima ekosustava koji su utvrđeni posebnim propisima (zaštićena područja, ekološka mreža, ugroženi i rijetki stanišni tipovi, migratorni koridori rijetkih, osjetljivih ili ugroženih vrsta).

W.15. Niska razina tehnološkog razvoja i nedostatna ulaganja u znanstvenoistraživački sektor šumarstva

Značajna je relativno niska razina učešća učinkovitih i okolišno prihvatljivih tehnologija, strojeva i opreme za izvođenje radova u šumarstvu, korištenju šumske biomase i preradi drva. Također, slaba je marketinška aktivnost i nedovoljna povezanost sustava istraživanja i inovacija sa gospodarenjem šumama, ali i sa proizvodnjom, razvojem, certifikacijom (manje od 1% certificiranih površina za proizvodnju ekoloških šumskih proizvoda) i tržišnim plasmanom drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda. Dosadašnja istraživanja i razvoj u području šumarstva uglavnom su usmjerena na individualne istraživačke teme bez strateških usmjerenja na istraživanje i razvoj. Ne postoji strategija razvoja u šumarstvu na nacionalnoj razini sa smjernicama za istraživanje i razvoj.

Prilike

O.1. Upotreba digitalnih alata

Hrvatski poljoprivredno-prehrambeni sektor jedan od najperspektivnijih kada je riječ o iskorištavanju mogućnosti digitalnih alata za pametan rast i stvaranje gospodarstva znanja povećanjem produktivnosti, okolišne održivosti i povezanosti u čitavom poljoprivredno-prehrambenom sustavu.¹⁶

S obzirom na konstantni nedostatak radne snage u poljoprivredi, digitalizacija, robotizacija i općenito nove tehnologije mogu značajno kompenzirati taj nedostatak, a u konačnici dovesti i do povećanja konkurentnosti.

U provedbi trenutnog programa, odnosno mjere 4, ukupna ulaganja u digitalne tehnologije iznosila su 46 milijuna kuna (6,1 milijun eura) u projektima čija je ukupna vrijednost cca 701 milijun kuna (93,4 milijuna eura) Ukupno je u M4 ugovoreno oko 3,7 milijarde kuna (491 milijuna eura), što znači da je u digitalne alate uloženo 6,56% investicija u projektima u kojima je bilo ulaganja u digitalne tehnologije odnosno 1,25% u svim projektima.

¹⁶ Izvor: Svjetska banka - <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnosticki>

S obzirom na niska ulaganja u digitalne tehnologije i preciznu poljoprivredu, daljnja ulaganja predstavljaju stvarnu priliku.

Spremnost hrvatskih poljoprivrednika na digitalizaciju potvrđuje i uvođenje elektroničkog sustava obrade prijava za sve poljoprivredne potpore koje dodjeljuje Agencija za plaćanja. Naime, Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju 2010. godine uspostavila je sustav AGRONET – elektroničku aplikaciju namijenjenu za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi. Sukladno Pravilniku o provedbi programa izravne potpore i pojedinih mjera državne potpore poljoprivredi, od 2015. godine podnositelj popunjava Jedinsteni zahtjev za potporu isključivo elektronički.

Uspoređujući popise korisnika potpora u 2018. i 2019. godini (isključujući broj korisnika kojima je isplaćen iznos do 5.000 kn (666,6 eura), a čiji se nazivi sukladno pravnoj osnovi ne prikazuju), primijećen je porast broja korisnika potpora od 6,2 % (u bazi korisnika u 2019. godini zabilježeno je 78.797 korisnika). Porast broja korisnika pokazatelj je kako digitalizacija ne priječi korisnike u prijavi zahtjeva, budući da im je osigurana i dodatna pomoć djelatnika i savjetnika u podružnicama Agencije za plaćanja.

Agencija za plaćanja također je uspostavila ARKOD sustav, servis za evidenciju uporabe poljoprivrednog zemljišta u digitalnom obliku.

Na temelju izvješća Europske komisije o indeksu digitalnoga gospodarstva i društva (DESI), Hrvatska je ostvarila napredak u kategorijama upotrebe interneta i digitalnih javnih usluga. Prema rezultatima iz 2020. godine, od ukupnog broja građana 77 % građana su ujedno i aktivni korisnici interneta, dok 65 % internetskih korisnika koristi usluge e-uprave. Zabilježen je i porast prodaje malih i srednjih poduzeća putem interneta (za 3 % u odnosu na 2019.), odnosno ukupno 21 % MSP-ova prodaje na internetu, a uz to se 10 % bavi i prekograničnom e-trgovinom u druge zemlje EU-a i 22 % koristi rješenja u oblaku.

Osim izražene spremnosti građana (potrošača) za korištenje internetskih usluga, Hrvatska kontinuirano radi na unaprjeđenju i razvoju digitalnih javnih usluga. Platforma e-Građani kontinuirano se nadograđuje i trenutno obuhvaća 72 usluge. Građanima su dostupne i ostale e-usluge izvan glavne platforme (ukupno 86) poput Jedinstvenog registra domaćih životinja, Katastra, Geoportala, Informacijskog sustava zaštite okoliša i brojne druge. U 2019. godini, pokrenut je i informacijski sustav START koji korisnicima omogućuje jednostavno i brzo pokretanje poslovanja za d.o.o., j.d.o.o., i obrt. START-om su značajno sniženi administrativni troškovi pokretanja poslovanja, a poduzetnicima je olakšan pristup tržištu.¹⁷

U 2020. godini poljoprivrednicima je omogućeno izdavanje elektroničke poljoprivredne iskaznice (ePI) koja zamjenjuje sve postojeće kartice (tzv. Zelenu poljoprivrednu karticu, karticu plavog dizela i karticu za korištenje sredstava za zaštitu bilja). Nadalje, ePI poljoprivrednicima omogućuje elektroničko podnošenje zahtjeva za potporu u sustavu AGRONET. Uvođenjem ePI iskaznice predviđa se rasterećivanje administrativnog sustava Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju uz ubrzanje obrade i isplate potpora.

Izvor: [Ministarstvo poljoprivrede](#)

Razvoj digitalne poljoprivrede u Hrvatskoj promiče Nacionalno vijeće za digitalnu ekonomiju. Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta i Nacionalno vijeće za digitalnu ekonomiju u procesu su izrade prijedloga Nacionalnog plana za digitalnu transformaciju gospodarstva za razdoblje do 2030.

¹⁷ Izvor: Središnji državni portal <https://gov.hr/moja-uprava/poslovanje/pokretanje-poslovanja>

godine. Planom će se otvoriti prostor za daljnji razvoj digitalnih vještina i omogućiti pokretanje digitalne transformacije gospodarstva i društva u cjelini.

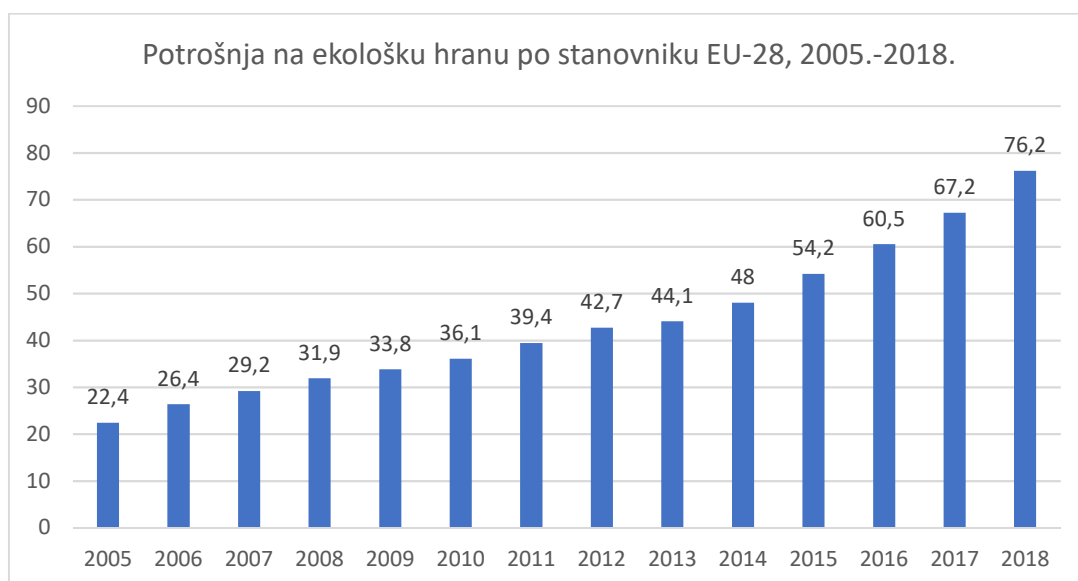
O.2. Rast interesa potrošača za proizvodima u sustavu sljedivosti

Ponašanje potrošača, osobito potražnja za određenom vrstom proizvoda, neminovno utječe na ponašanje tržišta s tim u vezi te redovito dovodi do pojačane proizvodnje određenog tipa ili vrste proizvoda. Posljednjih godina svjedočimo rastu interesa potrošača za održivim proizvodima, što je također bilo predmetom istraživanja naručenog od strane EK provedenog od strane organizacije International Trade Centre, pod nazivom EU tržište za održive proizvode (EU Market for Sustainable Products). Podaci objavljeni u svibnju 2012. pokazali su da trgovci u Francuskoj, Njemačkoj, Italiji, Nizozemskoj i Španjolskoj bilježe sve veću potražnju potrošača za održivim proizvodima iz 8 kategorija, uključujući hranu i piće. Njemački trgovci hranom istaknuli su da je potražnja kupaca značajno porasla te da oni obraćaju pažnju na uvjete uzgoja poljoprivrednih proizvoda, rute isporuke, jednako kao i na kvalitetu. Prema izvješću, 65 % njemačkih trgovaca (u svim ispitanim kategorijama proizvoda) utvrdilo je povećanje prodaje održivih proizvoda u posljednjih 5 godina te ih 76 % očekuje porast i u sljedećih 5 godina.

Ovi rezultati u skladu su s rezultatima anketa objavljenih od strane Europske komisije vezano za jedinstveno tržište zelenih proizvoda (engl. Single Market for Green Products) gdje se primjerice navodi da 26 % građana EU-a često kupuje proizvode s prijateljskim utjecajem na okoliš, a 54 % ponekad (Eurobarometar, 2013). Nadalje, utjecaj na okoliš je treći najvažniji faktor za potrošače u EU-u, odmah nakon kvalitete i cijene (Eurobarometar, 2009. i 2013.).

Međunarodna organizacija za ekološku poljoprivredu (IOFAM) objavila je 2020. godine studiju izrađenu u suradnji s Istraživačkim institutom za organsku poljoprivredu (FIBL) „The World of Organic Agriculture“ u kojoj se navodi da je Europa drugo najveće tržište ekoloških proizvoda, s gotovo 330.000 proizvođača u EU-u te rastom od 56 % u razdoblju 2009.-2018. godine. Podaci ukazuju da se u EU-u kroz proteklo desetljeće potrošnja na ekološku hranu gledano *per capita* udvostručila. Prema podacima istraživanja, potrošači u EU-28 izdvojili su 76,2 eura po osobi u 2018. godini za organsku hranu, što je porast od 58 % u odnosu na 2008. godinu (Graf 32: Potrošnja hrane iz ekološkog uzgoja po stanovniku, EU-28, 2005. - 2018.).

Graf 32 Potrošnja hrane iz ekološkog uzgoja po stanovniku, EU-28, 2005. - 2018.

Izvor: <https://www.statista.com/statistics/632787/per-capita-consumption-of-organic-food-european-union-eu/>

Iz Briefa Europske komisije o ekološkoj poljoprivredi u EU-u (EK, Organic Farming in the EU, 2019) proizlazi da su zdravstveni razlozi primarni pokretač ekološke potrošnje, budući da se kupci okreću ekološkoj hrani zbog bojazni od zdravstvenih rizika povezanih s povećanom izloženosti pesticidima i pretjeranim korištenjem antibiotika. Navodi se da se uzroci dalje mogu tražiti u potražnji za kvalitetom hrane i uvriježenom mišljenju da je organska hrana bogatija nutrijentima i ukusnija. Bez obzira na moguće uzroke, podaci pokazuju da prodaja ekološki proizvedenih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na razini EU-28 u 2017. porasla za 18 %.

Trendovi ponašanja potrošača na razini EU-a također se odražavaju i u Republici Hrvatskoj, što se vidi i iz sve većeg broja specijaliziranih trgovina ekološkim proizvodima te rastuće količine ekoloških proizvoda u maloprodaji.

Proizvođači ekoloških proizvoda dokazuju organsko porijeklo proizvoda različitim certifikatima uređenim na svjetskoj, EU ili nacionalnoj razini. U EU-u je to EU certifikat ekoloških proizvoda (EU organic products label). Uz ekološki, postoje i drugi certifikati koji dokazuju sustav sljedivosti, a praksa njihova korištenja u Hrvatskoj je opisana u SO_3. Na razini Republike Hrvatske donesen je pravilnik o uvođenju nacionalnog sustava kvalitete „Dokazana kvaliteta“ za označavanje poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s posebnim karakteristikama iz sektora proizvodnje i prerade mlijeka, mesa, voća i povrća, uljarica, proizvodnje meda, jaja, brašna, šećera, prerade maslina te iz sektora ribarstva i akvakulture. Označavanje je namijenjeno poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima kod kojih je zemlja podrijetla glavnog sastojka ujedno i zemlja gdje je taj proizvod proizveden i/ili prerađen, a podnositelj zahtjeva za priznavanje oznake za određeni proizvod može biti proizvođač ili skupina proizvođača koja predstavlja većinu proizvođača i prerađivača poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Pravilnik je notificiran Europskoj komisiji te je otvoren i za proizvode i proizvođače iz drugi država članica koji udovoljavaju uvjetima pravilnika. Ministarstvo poljoprivrede je uspostavilo predmetni sustav u svjetlu poticanja ulaska što većeg broja hrvatskih proizvođača koji će ispunjavati propisane zahtjeve kako bi upravo takvi proizvodi dodane vrijednosti našli svoju nišu na zahtjevnom jedinstvenom europskom tržištu.

Iako se trenutno malen broj proizvođača služi certificiranjem, s obzirom na porast ekološke proizvodnje i potencijal hrvatskih poljoprivrednika za udruživanje, ono bi moglo ući u širu uporabu osnivanjem novih zadruga, čime bi se smanjili pojedinačni troškovi, a proizvodi i proizvođači učinili konkurentnijima s pristupom većem tržištu.

Uz već postojeće prakse opisane ovdje i u SO_3 (uključivanje održivosti i ekološke hrane kao kriterija pri odabiru ponude u sustavu javne nabave, dobar zakonodavni okvir koji štiti poljoprivredne proizvođače u lancu nabave od nepoštenih poslovnih praksi), Hrvatska može preuzeti mnoge dobre prakse iz područja održivosti od drugih država članica (primjerice Njemačke), između ostalog i vezano za poljoprivredu te tako unaprijediti sustav gospodarenja prirodnim resursima i dugoročno ostvarivati bolje prinose i benefite.

Povećanjem obujma proizvodnje uvoz će padati, a mogući je i rast izvoza stoga je važno povećati obujam proizvodnje koji se može dogoditi rastom produktivnosti te stavljanjem dodatnih resursa na raspolaganje.

O.3. Poboljšani uvjeti pristupanja kreditiranju/financiranju

Iz Stanja sektora i analize javnih izdataka u poljoprivredi, proizlazi da je u Hrvatskoj pristup kapitalu otežan za proizvođače i prerađivače poljoprivredno-prehrambenog sektora, osobito za one male i srednje (Svjetska banka, 2019.). Navodi se i da je pristup kapitalu najvećim dijelom – 81 % – koncentriran u dva podsektora, odnosno svinjogojstvo i peradarstvo te ratarstvo. Istaknuto je da i dalje nedostaju učinkoviti mehanizmi podjele rizika između financijskih institucija i poslovnih banaka radi mobilizacije većeg posuđivanja, što rezultira time da banke preuzimaju ukupni rizik za pozajmljena

sredstva tako opet ograničavajući pristup malih poljoprivrednika privatnim financijskim instrumentima.

Iz studije „Potencijalna buduća upotreba financijskih instrumenata u hrvatskom poljoprivrednom sektoru u financijskoj perspektivi 2014. – 2020.“ (Europska investicijska banka, 2017.), provedene u svrhu ocjene potrebe uvođenja financijskih instrumenata u sklopu provedbe mjera PRR 2014.-2020., proizlazi da poljoprivredu u Hrvatskoj karakteriziraju male farme i niska razina kapitalnih investicija. U analizi se u korelaciju dovodi smanjena poljoprivredna produktivnost Hrvatske u odnosu na druge države članice EU-a te manja prosječna veličina poljoprivrednog gospodarstva. Prema studiji, većina je poljoprivrednika izjavila da ne može ulagati vlastiti kapital, budući da im je on potreban za kratkoročne troškove i potrebe, dok dodatni problem leži u činjenici da im je imovina u mnogo slučajeva već opterećena hipotekama za prijašnje zajmove.

Do 2018. godine, poljoprivrednicima je pristup zajmovima bio otežan iz niza navedenih razloga, a ponajprije zbog nedostatka kolaterala koje zahtijevaju poslovne banke. Međutim, sklapanjem sporazuma kojima se financira provedba financijskih instrumenata uz pomoć HAMAG-BICRO-a i HBOR-a, situacija se donekle promijenila, odnosno poljoprivrednicima je omogućen pristup izvorima financiranja uz mnogo lakše uvjete. Naime, kroz novi su oblik podrške ponuđeni povoljniji zajmovi, jamstva i krediti za nova ulaganja, odnosno modernizaciju postojećih kapaciteta po uvjetima znatno povoljnijim od onih koje je bankarski sektor dotad nudio na hrvatskom tržištu, za što je izdvojeno više od 652 milijuna kuna (85,8 milijuna eura) za korisnike u poljoprivredi, prerađivačkom sektoru i šumarstvu.

S obzirom na kontinuirani interes i dosadašnju iskorištenost financijskih instrumenata, i dalje postoji prostor za daljnji razvoj i olakšavanje pristupa kapitalu za mikro, male i srednje poduzetnike u sektoru poljoprivrede. Značajan interes i velik broja zahtjeva za financiranje zabilježen je u okviru investicijskih mjera u poljoprivrednu proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda (Podmjere 4.1 i 4.2 Programa ruralnog razvoja). Navedeno potkrepljuju i podaci iz pregleda dosadašnje provedbe financijskih instrumenata u okviru Programa ruralnog razvoja, a iz kojeg je vidljivo da je čak 96,18% isplaćenih sredstava u okviru financijskih instrumenata Programa ruralnog razvoja do 30. rujna 2021. godine isplaćeno za tipove operacija 4.1.1. i 4.2.1. Isplate za Mjeru 8 (tip operacije 8.6.1 i 8.6.2) iznosile su 2,23 % od ukupnih isplata u okviru financijskih instrumenata Programa ruralnog razvoja. S druge strane, poduzetnike bi se trebalo poticati na udruživanje, budući da tako imaju veću prednost u pregovorima oko uvjeta s poslovnim bankama, s obzirom na koncentraciju ukupne imovine i kapitala pojedinačnih sudionika udruženja.

Nadalje, prema studiji Potencijalna buduća upotreba financijskih instrumenata u hrvatskom poljoprivrednom sektoru u financijskoj perspektivi 2014. - 2020 (Europska investicijska banka, 2017.) jedan od najvećih nedostataka u financijskom segmentu je osiguranje obrtnih sredstava, odnosno likvidnosti poljoprivrednih proizvođača. No, s obzirom na predložene izmjene u prijedlogu regulatornog okvira, dodjela kredita putem financijskih instrumenata baš za tu namjenu bit će olakšana u narednom periodu. Upotreba financijskih instrumenata može značajno i dugoročno utjecati na povećanje konkurentnosti između ostalog i kod premošćivanja nepovoljnih tržišnih uvjeta ili drugih rizika poput bolesti i štetnika kao što je slučaj kod MilkFlex kredita u Irskoj. Upravo ta fleksibilnost financijskih instrumenata iskorištena je kao odgovor na posljedice javnozdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19. Stoga su u travnju 2020. pokrenuti Mikro zajmovi za obrtna sredstva za ruralni razvoj te u svibnju 2020. Obrtna sredstva za ruralni razvoj s ciljem osiguranja likvidnosti u sektorima poljoprivredne proizvodnje, prerađivačkog i šumarskog sektora, ali i poticanja oporavka gospodarstva od posljedica krize.

Prema izvješću Financijske potrebe u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenom sektoru u Hrvatskoj (FI Compass, 2019.), financijski jaz u sektoru poljoprivrede u Hrvatskoj u 2018. godini iznosi između 820 milijuna eura i 1,4 milijarde eura s time da najveće potrebe postoje u financiranju dugoročnih zajmova dok je financijski jaz posebno kritičan za mlade poljoprivrednike.

Nadalje, prema Izvješću, najveće poteškoće za financiranje održivih projekata predstavljaju pomanjkanje interesa banaka za financiranje poljoprivrednog sektora zbog njegove visoke rizičnosti – što opravdava javne investicije i u budućnosti - neodgovarajuća sredstva osiguranja zajmova gdje se traže prvoklasna i previsoka osiguranja, nedovoljna financijska pismenost korisnika i nedostatak pouzdanih računovodstvenih podataka pogotovo kod početnika.

Općenitim preporukama iz Izvješća utvrđuje se kako su svi trenutni proizvodi koji se nude, dobro ciljani te se predlaže nastaviti ih nakon svojevrsnog „health checka“ i u novom razdoblju, a svakako valja iskoristiti sva olakšanja koja predviđa novi zakonodavni okvir pogotovo po pitanju kombinacije financijskih instrumenata i bespovratnih sredstava što će dodatno poboljšati provedbu, ali i ponudu financiranja usmjerenu prema povećanju konkurentnosti hrvatskog poljoprivredno-prehrambenog sektora.

O.4. Korištenje novih tehnologija u svrhu ostvarivanja dodane vrijednosti primarnih poljoprivrednih proizvoda

Trenutni način upravljanja poljoprivredom u Republici Hrvatskoj rezultira nedovoljnim iskorištavanjem potencijala i resursa (detaljnije u W.3.), što se može ublažiti upotrebom novih tehnologija te kroz digitalizaciju. Kao što je navedeno u *W.8 Iznimno niska razina ulaganja u istraživanje i razvoj (I&R) u poljoprivredi*, Hrvatska je u odnosu na izdvajanja u istraživanje i razvoj na samom začelju EU. Nadalje, iz Pregleda aktivnosti u području okoliša za Hrvatsku, 2019. (Europska komisija) proizlazi da u Hrvatskoj i dalje postoji mjesta za napredak. Prema Pregledu aktivnosti, Hrvatska je 2018. zauzimala 26. mjesto na Europskoj ljestvici uspjeha u inoviranju općenito, dok su rezultati nešto bolji u području ekoinovacija – vrijednost kompozitnog indeksa za Hrvatsku 2017. iznosila je 72 % prosjeka EU-a te je ona bila osma odozdo na ljestvici po ekoinovacijama. Ipak, ocijenjeno je da se Hrvatska nalazi u grupi od 16 zemalja EU-a čiji su rezultati ispod prosjeka EU-a.

Dok su rezultati iz 2015. iznosili 61 % prosjeka EU-a, prema rezultatima za 2017. vidljivo je da je u području ekoinovacija došlo do poboljšanja za 18 postotnih bodova, što je ocijenjeno rezultatom nastojanja Vlade i ulogom Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost.

Inovacije u području poljoprivrede mogu se iskoristiti za postizanje boljih rezultata u svim aspektima proizvodnje – od optimalnog sustava navodnjavanja, izbora vrste kultura za uzgoj i vremenskog razdoblja u kojem se one uzgajaju do pomnog praćenja vremenskih prilika i planiranja poljoprivrednih aktivnosti u skladu s njima. Također, efikasnijim upravljanjem prirodnim resursima i gospodarstvom direktno se utječe na rezultate, odnosno manje su šanse za realizaciju rizika i nastanak štete, dakle smanjuju se troškovi, a raste dobit. Koristi uporabe tehnologije opisani su i u SO4, O.4. *Bolje upravljanje specifičnim područjima i specifičnim potrebama.*

Još jedan način za bolje iskorištavanje tehnoloških rješenja je korištenjem resursa (ljudskih i tehničkih) koji su na raspolaganju znanstvenim institucijama i privatnom sektoru, čime se otvaraju mogućnosti za implementaciju novih dostignuća u poljoprivredi, a uz poticaj javnog sektora.

Također, kako bi nove tehnologije ostvarile svoj potencijal za pozitivnim učincima, potrebno je da su dionici informirani i svjesni mogućnosti njihove primjene. To je moguće kroz adekvatni sustav edukacije i obrazovanja, a čija infrastruktura već postoji, kao što je navedeno i u SO4.

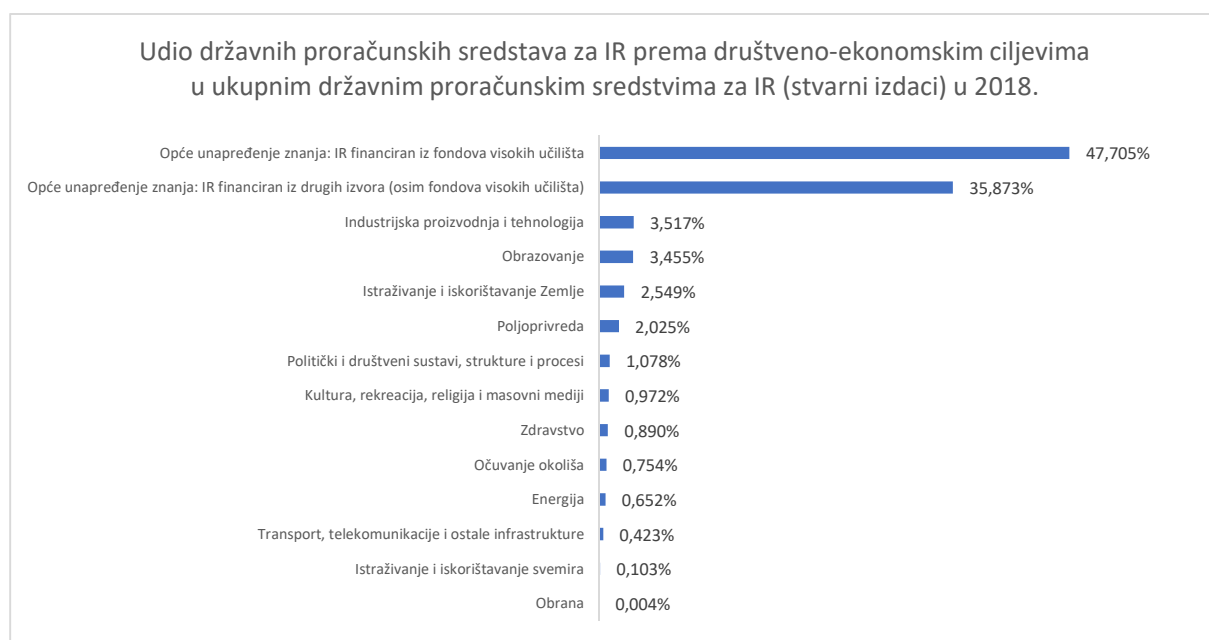
Dodatna pogodnost i mogućnost koju pružaju informacijske tehnologije i digitalizacija svakako je marketing, odnosno promocija kojom se dopire do šireg kruga potencijalnih kupaca te se olakšava povezivanje proizvođača i kupaca. Jedan od primjera koji se ide u tom smjeru je razvoj i aktiviranje platforme nacionalne internet tržnice koja na jednom mjestu omogućava kupnju i prodaju domaćih proizvoda s njiva, farmi i ribarica iz cijele Hrvatske. Poljoprivredni proizvođači na ovaj način dobivaju

mjesto za besplatan plasman i brzu prodaju svojih kvalitetnih proizvoda, a kupci provjerenu lokaciju s jedinstvenim pregledom i najvećim izborom hrane visoke kvalitete, željene svježine i očuvane tradicije.

Daljnijim razvojem i ulaganjima u digitalizaciju može se omogućiti pristup širem krugu proizvođača čiji su proizvodi i dalje slabo poznati i dostupni, a otvaraju se i mogućnosti za plasman i širenje na druga tržišta.

Kao što proizlazi iz *W.9. Iznimno niska razina ulaganja za istraživanje i razvoj (R&D) u poljoprivredi*, s obzirom na iznose ulaganja u istraživanje i razvoj, Hrvatska zaostaje za svojim glavnim regionalnim i globalnim konkurentima. Podaci govore o općem zaostajanju, a ono se dodatno ističe u području poljoprivrednog istraživanja i razvoja. U 2018. godini utrošeno je 2,9 milijardi kuna (386,7 milijuna eura) sredstava državnog proračuna za aktivnost istraživanja i razvoja, što je 0,77 % BDP-a. Prema podacima DZS-a, od ukupnih državnih proračunskih sredstava za istraživanje i razvoj, u 2018. godini je za poljoprivredu u Hrvatskoj izdvojeno 2%, dok je istovremeno na razini EU-28 prosječno izdvojeno 3,17 % (Graf 33: Udio proračunskih sredstava za I&R prema društveno-gospodarskim ciljevima u ukupnim državnim proračunskim sredstvima za I&R (stvarni izdaci) u 2018. godini).

Graf 33 Udio proračunskih sredstava za I&R prema društveno-gospodarskim ciljevima u ukupnim državnim proračunskim sredstvima za I&R (stvarni izdaci) u 2018. godini

Izvor: DZS

Nadalje, iz analize Svjetske banke proizlazi kako je danas produktivnost poljoprivrednog rada u Hrvatskoj 20 % ispod razine onoga koji se postiže u EU-15 te se navodi da poljoprivredno-prehrambeni sektor ima gotovo 4 puta nižu stopu stvaranja kapitala i 3 puta niža sredstva za istraživanje i razvoj u usporedbi s prosjekom EU-a.

Procjene Svjetske banke govore o direktnom utjecaju povećanih ulaganja (javnih i privatnih) u poljoprivredno znanje i inovacije te pristupa produktivnom kapitalu na rast produktivnosti rada. Naime, iz empirijskih procjena proizlazi da bi smanjivanje jaza u količini poljoprivrednog kapitala po radniku za pola, u usporedbi s razinama EU-28, povećalo produktivnost radne snage u poljoprivrednom sektoru u Hrvatskoj za 25 %. Prema procjenama zasnovanim na tom modelu, povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj u cilju smanjenja jaza u pogledu istraživanja i razvoja za pola (izraženo u % BDP-a) u odnosu na razine za EU-28, imala bi efekt povećanja produktivnosti radne snage u poljoprivrednom sektoru u Hrvatskoj za 12 %.

O.5. Dostatne količine vode za navodnjavanje

Dostupnost vode jedan je od temeljnih uvjeta razvoja nekog gospodarstva, a posebice poljoprivrede. Njena količina te vremenska i prostorna dostupnost, uz samu mogućnost razvoja tehnologije za očuvanje i održivo upravljanje vodnim resursima, pruža značajnu bazu za lakše i uspješnije prilagođavanje utjecaju klimatskih promjena na poljoprivrednu proizvodnju. Kao što proizlazi iz Strategije prilagodbe klimatskim promjenama, u budućnosti se očekuje opće pogoršanje hidroloških prilika zbog djelovanja klimatskih promjena, što će dovesti do ekstrema (češća i dugotrajnija sušna razdoblja nasuprot češćim i intenzivnijim poplavnim situacijama) koji već sad ugrožavaju sustav sigurnosti opskrbe hranom, uz to što uzrokuju znatne gospodarske štete.

Republika Hrvatska posjeduje iznimno vodno bogatstvo koje pruža mogućnost održivog navodnjavanja uz očuvanje voda u skladu s Direktivom 2000/60/EK o uspostavi zajedničkog okvira za vodnu politiku (SL L 327, 22.12.2000.) i Direktivom Vijeća 91/676/EEZ od 12. prosinca 1991. o zaštiti voda od onečišćenja uzrokovanog nitratima poljoprivrednog podrijetla. Održivo navodnjavanje podrazumijeva prakse koje ne iscrpljuju zalihe slatke vode i učinkovito sprječavaju gubitke vode u cijelom sustavu.

Prema Planu upravljanja vodnim područjima 2016. – 2021. („Narodne novine“ br. 66/16) raspoloživo je 111.660 milijuna m³ vode godišnje ukupno, odnosno 26.059 m³/st. vode godišnje te se prema tom parametru Hrvatska nalazi u vrhu EU (Podatak za RH nije dostupan na Eurostatu).

Tablica 20 Pokazatelji vodnog bogatstva Republike Hrvatske

Pokazatelj	Količina
Vode ukupno	156.320 milijuna m ³ /godišnje
Vodno bogatstvo ukupno	111.660 milijuna m ³ /godišnje
Vodno bogatstvo po stanovniku	26.059 m ³ /st/godišnje
Vlastite vode	26.080 milijuna m ³ godišnje
Vlastite vode po stanovniku	6.086 m ³ /st/godišnje

Izvor: Plan upravljanja vodnim područjem 2016. – 2021.

Raspored površinskih voda (rijeke, jezera, prijelazne i priobalne vode) i podzemnih voda, kao i njihove međusobne veze, određeni su morfološkim i hidrogeološkim značajkama područja. Skoro sve veće rijeke na prostoru Republike Hrvatske su pogranični ili prekogranični vodotoci i imaju međudržavni značaj. Glavninu voda najvećih hrvatskih rijeka čine vanjske vode pa su njihova hidrološka obilježja uvjetovana i klimatskim prilikama područja iz kojih dolaze. Iz tablice je vidljivo kako je udio vlastitih voda u ukupnom vodnom bogatstvu relativno nizak i čini 23% ukupnog vodnog bogatstva. Udio korištenja vode u odnosu na raspoložive obnovljive vodne resurse u razdoblju 2008.-2017. godina iznosi: 2008. - 0,4%; 2009. - 0,3%; 2010. - 0,2%; 2011. - 0,3%; 2012. - 0,6%, 2013. - 0,4; 2014. - 0,7%; 2015. - 0,9%; 2016. - 0,3%; 2017. - 0,4% (C.38).

O.6. Nove tehnologije mogu smanjiti troškove proizvodnje i ulazne troškove te povećati učinkovitost

Digitalizacija poljoprivrede i precizna poljoprivreda imaju velike potencijale za smanjenje troškova poljoprivrednih gospodarstava jer mogu značajno poboljšati produktivnost, učinkovitost i održivost kroz cijeli poljoprivredno-prehrambeni sustav.

Poljoprivreda ima veliki utjecaj na onečišćenje okoliša, a samim tim i veliku ulogu u smanjenju onečišćenja. Isto tako, na poljoprivredu veliki utjecaj imaju klimatske promjene koje uzrokuju velike štete u poljoprivredi.

Prilika za poljoprivrednike može biti preoblikovanje i poboljšanje poljoprivrednog i prehrambenog sustava, povećanje proizvodnje mlijeka, mesa i ostalih poljoprivrednih proizvoda uz smanjenje negativnog utjecaja na okoliš i smanjenje emisija vezanih za skladištenje i uporabu stajskog gnojiva, a jedna od mogućnosti je povećanje udjela proteinskih usjeva u ratarskim kulturama naročito povećavanje udjela leguminoze. Poljoprivredna gospodarstva imaju priliku za prilagodbu u tom smjeru, za što im je potrebno više znanja i inovacija u uvođenju prilagođenih usjeva i poboljšane agrotehnike.

Uvođenjem visokovrijednih biljaka u proizvodnju znatnije će se pridonijeti i klimatskim zahtjevima koji stoje pred poljoprivrednicima u nadolazećem razdoblju.

Sjetvom leguminoza koje imaju sposobnost stvaranja simbiotskih odnosa s kvržičnim bakterijama, te vezanjem atmosferskog dušika obogaćuje se tlo, smanjuje se intenzitet erozije tla, te ispiranje hranjiva iz tla, te se intenziviraju mikrobiološki procesi u tlu. Smanjuje se potreba za primjenom dušičnih gnojiva jer mahunarka u plodoredu imaju manje potrebe za mineralnim i organskim dušičnim gnojivima, a usjevi koji se uzgajaju nakon mahunarki bilježe veće prinose.

Transformacijom poljoprivredno-prehrambenih sustava potaknutom ovim novim tehnologijama obuhvaćen je široki spektar dionika, uključujući poljoprivrednike, prerađivače, logističke usluge i potrošače. Promjene u pristupu podacima, informacijama i odnosima koje omogućuje digitalna poljoprivreda mogu povećati faktor produktivnosti, poboljšati učinkovitost lanca prehrambenih proizvoda, smanjiti negativan utjecaj na okoliš i povećati otpornost na klimatske promjene. Međutim, ostaje nejasno kako bi taj tehnološki napredak utjecao na raspodjelu dohotka i ruralna radna mjesta.

O.7. Razvoj kružnog i biogospodarstva

Biogospodarstvo, kroz održivo upravljanje koje ga odlikuje (uključujući kružno gospodarstvo), pruža mogućnosti optimiziranja proizvodnje kroz najveću moguću upotrebu resursa te najveće moguće smanjenje troškova. To dugoročno utječe na smanjenje troškova i povećanje prinosa, a uz istodobne pozitivne učinke na okoliš te se stvara kužni sistem koristi.

Postoje velike mogućnosti za daljnji razvoj biogospodarstva u Republici Hrvatskoj kroz:

- otvaranje potencijala i ulaganja u ruralnim područjima, koja su neophodna za socijalno uključivanje ruralnog stanovništva
- kopnene i morske prirodne resurse koji predstavljaju potencijal za prijelaz na održivo kružno biogospodarstvo
- razvoj plave ekonomije
- korištenje biomase iz otpada i ostataka u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda
- postojeću industriju koja se bazira na biološkim resursima kao temelju za inovacije i stvaranje tržišnih prilika za nove proizvode
- uključivanje biogospodarstva u strateške planove u okviru Zajedničke poljoprivredne politike i Zajedničke ribarstvene politike kao ključno za rješavanje održivosti i gospodarskih izazova u ruralnim i obalnim područjima.

O.8. Liberalizacija tržišta rada te korištenje radne snage iz susjednih zemalja koje nisu članice EU-a

Kako bi se nadomjestila radna snaga u poljoprivredi Hrvatska je primorana uvoziti radnu snagu i to pretežito iz trećih zemalja, no još uvijek su na snazi kvotni uvozi radne snage. Iako se od 2020. godine očekuje ukidanje kvota i dalje će na snazi biti određena kontrola Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, odnosno države na uvezenu radnu snagu pa se potpuna liberalizacija tek može očekivati.

Posebno je to važno za uvoz radne snage iz jezično bliskih država poput Bosne i Hercegovine, Srbije, Makedonije i Crne Gore gdje je hrvatski poljoprivredni sektor još uvijek nešto konkurentniji po pitanju plaća od tih država.

O.9. Novi modeli prodaje i nova tržišta

Rastuća potražnja za Europskim poljoprivredno – prehrambenim proizvodima te sporazumi o slobodnoj trgovini potpisani s Kanadom i u pripremi sa Sjedinjenim Američkim Državama kao i bilateralni sporazumi o trgovini poljoprivredno-prehrambenih proizvoda s Kinom, Izraelom i Rusijom otvaraju veliku mogućost za izvoz hrvatskih proizvoda na ta tržišta.

Važnost novih tržišta prepoznaju i poljoprivredni proizvođači u sektoru vina koji su kroz tzv. „Vinsku otmotnicu“ do sada proveli 62 projekta promocije u trećim državama u ukupnoj vrijednosti 30.000.000,00 kn (4.000.000,00 eura).

Nadalje, novi/noviji modeli prodaje poput on-line trgovina i kratkih opskrbnih lanaca relativno naglo i prisilo uspostavljeni tijekom COVID-19 krize u budućnosti bi trebali pružiti još veću mogućnost za prodaju i proširenje tržišta.

O.10. Povećanje iskoristivosti potencijala šumske biomase

Republika Hrvatska raspolaže dovoljnim potencijalom obnovljivih izvora energije, među kojima se nalazi i šumska biomasa, kojima može zadovoljiti potrebe za električnom energijom, uz istodobno održivo korištenje resursa i prostora te primjenu mjera zaštite okoliša i prirode. Tehnički potencijal drvne biomase iznosi 36,2 – 72,21 PJ/god te preko 100 PJ/god, uz primjenu mobilizacijskih mjera. Ukupni tehnički potencijal ne predstavlja nužno i stvarni dostupni potencijal jer ne uzima u obzir ograničenja iz područja prostornog planiranja, zaštićena područja unutar mreže NATURA 2000 i ograničene mogućnosti njihove prenamjene, kao i ostala ograničenja zaštite okoliša i prirode gdje nije moguće zbog navedenih ograničenja u potpunosti realizirati tehnički potencijal. Stoga je za očekivati da će dostupni potencijal biti manji od ukupnog tehničkog potencijala uzimajući u obzir pojedina ograničenja, a koji će biti poznat prilikom izrade pojedinih provedbenih dokumenata i studija.

Uspostava sabirno-logističkih centara za biomasu dovodi do povećanog korištenja drvne biomase koja se trenutno ne koristi u energetske svrhe (kao što su otpad iz poljoprivrednih aktivnosti rezidbe maslina i voćaka, ostataka iz privatnih šuma) te pozitivno djeluje na tržište biomase kao energenta u smislu povećanja kvalitete i pouzdanosti opskrbe. Putem lokalnih sabirnih stanica omogućava se i dodatno ostvarenje prihoda za lokalno stanovništvo (mali privatni šumovlasnici, poljoprivrednici). Korištenje drvne biomase kao obnovljivog izvora energije poglavito u manjim toplinama i kotlovnica u ruralnim dijelovima omogućava niz dobrobiti za lokalnu zajednicu, uključujući zaštitu okoliša i povećanje lokalne kvalitete zraka, ali također i razvoj lokalnog gospodarstva i stvaranje novih radnih mjesta.

Poticanje ugradnje kotlova na biomasu (pirolitički kotlovi na ogrjevno drvo, kotlovi na drvne pelete i sl.) kao zamjena za postojeće neučinkovite kotlove na ogrjevno drvo u kućanstvima u ruralnim dijelovima Hrvatske ima značajne pozitivne doprinose u smislu povećanja kvalitete života lokalnog stanovništva te osnaživanja lokalnog tržišta za pelete, ali također dovodi i do povećanja energetske učinkovitosti (smanjenje potrošnje goriva) uslijed ugradnje modernih kotlova.

Svrha povećanja iskoristivosti potencijala šumske biomase je doprinijeti ostvarenju cilja povećanja potrošnje energije na 36.4 % energije dobivene iz obnovljivih izvora do 2030. godine.

O.11. Uvođenje naprednih i ekološki prihvatljivih tehnologija u šumarstvo

Uvođenje novih, učinkovitijih i ekološki prihvatljivih tehnologija, strojeva i opreme u šumarstvu i preradi drva pridonosi poslovnim procesima, korištenju ekološki prihvatljivih sirovina i materijala, prevencija i/ili smanjenje nastanka otpada, recikliranje i sl. Navedene aktivnosti teže očuvanju i zaštiti šumskih ekosustava i okoliša, doprinose promidžbi i prihvatljivosti gotovih proizvoda te su u skladu s ekološkim standardima u sektoru. Ekološki prihvatljiva tehnologija podrazumijeva pogone bazirane na ekološki prihvatljivom izgaranju, naprednim konstrukcije i materijalima te korištenje električnog pogona, ali i robotsku automatizaciju i pogonsku tehnologiju, gdje je to moguće. Navedenim djelovanjem uz očuvanje prirode i okoliša pospješuje se konkurentnost sektora te samim time i jačanje lokalne zajednice na ruralnim područjima u kojima je šumarstvo jedna i/ili jedina značajna gospodarska grana.

O.12. Povećanje vrijednosti opće korisnih funkcija šuma

Optimalna valorizacija proizvoda i usluga šumskih ekosustava kroz dugoročno povećanje ekoloških i gospodarskih vrijednosti šuma dovesti će do povećanja vrijednosti općekorisnih funkcija šuma.

Općekorisne funkcije šuma očituju se kroz:

1. zaštitu tla, prometnica i drugih objekata od erozije, bujica i poplava
2. utjecaj na vodni režim i kvalitetu voda
3. utjecaj na plodnost tla i poljodjelsku proizvodnju
4. utjecaj na klimu i ublažavanje posljedica klimatskih promjena
5. zaštitu i unapređenje čovjekova okoliša
6. stvaranje kisika, ponor ugljika i pročišćavanje atmosfere
7. rekreativne, turističke i zdravstvene funkcije
8. stvaranjem povoljnih uvjeta za divljač i ostalu faunu
9. povećanje utjecaja zaštitnih šuma i šuma posebne namjene na bioraznolikost.

Osim primarnih gospodarskih vrijednosti šuma potrebno je poticati i evaluirati i druge vrijednosti šuma i to u prvom redu usluge koje se pružaju. Važno je također izraziti i vrijednost šuma u kontekstu društvenogospodarskih odnosa i uključiti ih u odgovarajuće okolišne i ekonomske obračune. Nužno je očuvati i unaprijediti i ekosustave i njihove usluge kroz uspostavljanje zelene infrastrukture i obnovu najmanje 15% degradiranih ekosustava te poticati obnovu, očuvanje i povećanje bioraznolikosti, s posebnim fokusom na područja ekološke mreže Natura 2000, područja s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima.

Optimalna zaštita i valorizacija općekorisnih funkcija šuma, kako je i dosadašnje iskustvo pokazalo, moguća je održivim gospodarenjem šuma koje se temelji na tri ravnopravne i međuovisne sastavnice – ekološkoj, gospodarskoj i socijalnoj te se na taj način aktivno doprinosi provedbi EU zelenih politika i strategija, osobito EU Šumarskoj strategiji te Strategiji o bioraznolikosti.

Prijetnje

T.1. Nedostatak radne snage

Gotovo je nemoguće očekivati da će u budućnosti biti više radne snage dostupne za poljoprivredu s obzirom na depopulaciju ruralnih područja, niže cijene rada te općenitu percepciju poljoprivrede kao neatraktivnog zanimanja. Ako se još u obzir uzme činjenica da su hrvatskoj poljoprivredi potrebne određene transformacije, primjerice prijelaz na uzgoj nisko-dohodovnih kultura koje su ujedno radno intenzivnije, odnosno okretanje ka proizvodnji visoko dohodovnih kultura, pomanjkanje radne snage predstavljat će konstantnu prijetnju.

T.2. Konkurentnija proizvodnja iz susjednih država i EU

Produktivnost rada u poljoprivredi nalazi se danas na oko 20 % od EU-15 prosjeka. Hrvatska bilježi vanjskotrgovinski deficit u gotovo svim poljoprivrednim proizvodima osim žitarica i uljarica.

Kao što je opisano u W.7., vanjskotrgovinska bilanca s državama ne-članicama EU-a još je uvijek povoljna, ali i relativno stagnirajuća s tendencijom pada, što je jednim dijelom povezano s ulaganjima u poljoprivredni sektor kroz pretpristupne fondove u tim državama. Naime, kroz IPARD programe tih država ukupno je alocirano 1,154 milijardi eura u razdoblju od 2014. do 2020. godine, s time da neke od njih koriste već drugu generaciju IPARD programa (Sjeverna Makedonija, Turska). Uzimajući u obzir pozitivan doprinos pretpristupne pomoći u Hrvatskoj u promicanju gospodarskog rasta poljoprivrednog sektora i poboljšanja tržišne učinkovitosti (a kako je pokazala ex-post evaluacija IPARD programa u Hrvatskoj, poglavito kroz provedbu mjere 101 *Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva u svrhu restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice* i mjere 103 *Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda zajednice*), isto je moguće očekivati i u Hrvatskoj susjednim državama ne-članicama. U Hrvatskoj, navedene mjere su primarno doprinosile ovim ciljevima kroz poboljšanje konkurentnosti korisnika omogućujući potrebna kapitalna ulaganja korisnika s ciljem usklađivanja sa standardima EU, što je predstavljalo temelj za sva daljnja ulaganja kroz PRR, uključujući povećanje proizvodnih kapaciteta te kvalitete primarnih i prerađenih poljoprivrednih proizvoda.

Dakle, predviđajući daljnje jačanje zemalja ne-članica u području konkurentnosti i strukturalnih prilagodbi (slijedom ulaganja kroz pretpristupni instrument), te uzimajući u obzir snažniju konkurentnost država članica kad je u pitanju cijena i plasman proizvoda, moguće je očekivati da će se hrvatski poljoprivrednici (koji se tradicionalno ne udružuju i stoga teže probijaju na tržišta) suočavati s izazovima u području konkurentnosti, osobito u slučaju proizvoda drugih zemalja s nekim od certifikata na koje kupci sve više obraćaju pozornost (primjerice eko certificirana hrana).

T.3. Klimatske promjene

Klimatske promjene su definitivno jedna od prijetnji za cjelokupni poljoprivredni sektor, budući da se njihove negativne posljedice protežu na prirodne resurse (primjerice vodu, zrak, tlo), a onda i na područja ljudskog djelovanja i upravljanja resursima, odnosno na gospodarstvo i gospodarske aktivnosti.

Klimatske promjene i njihovi efekti detaljno su razrađeni u SO4 (*T.1 Učestalije ekstremne vremenske i klimatske pojave i njihov negativan utjecaj na poljoprivredu i šumarstvo*).

Najveća prijetnja kao posljedica klimatskih promjena u odnosu na ovaj SO očituje se u smanjenoj proizvodnji i slabom prisustvu hrvatskih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na hrvatskom i općenito tržištu EU-a.

T.4. Odustajanje od poljoprivrede radi pronalaska stabilnijeg izvora prihoda

Iako je turizam u Hrvatskoj prepoznat kao velika prilika za razvoj konkurentnosti poljoprivrede zbog povećane potražnje, turizam odnosno turistička djelatnost predstavlja i svojevrsnu prijetnju poljoprivrednoj proizvodnji. Naime, turizam kao djelatnost ima daleko veće prihode te veću produktivnost od poljoprivrede, a posebice se u Jadranskoj Hrvatskoj primjećuje kako je turistička djelatnost privlačnija za stanovništvo od poljoprivredne djelatnosti zbog većih prihoda i dohotka za stanovništvo. S obzirom na dosadašnje iskustvo, takav trend će se zasigurno nastaviti i u budućnosti.

Iako se broj poljoprivrednika u Jadranskoj Hrvatskoj ne smanjuje, jedino što se objektivno može uzeti u obzir za opravdanje ove prijetnje je smanjenje vrijednosti koeficijenata za izračun standardnog outputa. Naime, vrijednost pripadajućih koeficijenata u Jadranskoj Hrvatskoj se neočekivano smanjila u kategoriji proizvodnje maslinova ulja i vina, što ukazuje i na smanjenje prihoda od spomenutih proizvodnji.

T.5. Poremećaji na tržištu i nedovoljna izgrađenost mehanizama za adekvatan odgovor na te poremećaje

Kao što je opisano u SO-4, poremećaji na tržištu predstavljaju značajnu prijetnju i u povećanju konkurentnosti s obzirom na izravni utjecaj cijene inputa, bilo da se radi o energentima, sirovinama ili radnoj snazi.

Prema podacima koje je objavila Europska Komisija u Izvješću o kratkoročnim izgledima za jesen 2021., a koje prikazuje detaljan pregled najnovijih trendova i budućih izgleda za svaki poljoprivredno - prehrambeni sektor, kao ključni podatak ističe se značajan porast cijena sirovina. Konkretno, one za energente su u razdoblju od prosinca 2019. do rujna 2021. uvećane za 38 posto što ima značajan utjecaj na cijene gnojiva koje su u tom razdoblju skočile za čak 78 posto, što se prelijeva na porast cijene proizvodnje poljoprivrednih kultura, a samim time i na porast cijene stočne hrane te posljedično i na porast cijena mesnih i mliječnih proizvoda.

Prosječne proizvođačke cijene poljoprivrednih proizvoda u trećem su tromjesečju ove godine porasle za 16,8 posto u odnosu na isto razdoblje lani, pokazuju podaci Državnog zavoda za statistiku (DZS). Pritom su cijene biljnih proizvoda porasle za 24,7 posto, a cijene stoke, peradi i stočnih proizvoda za 1,1 posto. Na rast cijena biljnih proizvoda utjecale su cijene proizvoda u svim skupinama, osim u skupini maslinovo ulje. Podaci DZS-a pokazuju da su cijene žitarica u trećem tromjesečju 2021. godine porasle za 29,3 posto prema istom razdoblju lani, krmnog bilja za 31,9 posto, povrća za 18,2 posto, voća za 5,5 posto, vina za 11,9 posto, industrijskog bilja za 51,7 posto itd.

Među grupama proizvoda koje imaju najveći udio u stočarstvu najviše su porasle cijene goveda, za 1,2 posto, peradi za 1,8 posto i cijene mlijeka (kravlje, ovčje i kozje), za 0,1 posto. Cijene dobara i usluga za tekuću uporabu u trećem tromjesečju u usporedbi s istim lanskim razdobljem porasle su za 20,4 posto, na što je najviše utjecao rast cijena stočne hrane i gnojiva. Cijene stočne hrane su porasle za 29,3 posto, a gnojiva za 70,7 posto. Kao i na nivou EU, i u RH su porasle cijene energije za 29,5 posto, sredstava za zaštitu bilja, za 4,2 posto, sjemena i sadnog materijala za 2,9 posto i veterinarskih usluga, za dva posto.

T.6. Pad zaposlenosti i depopulacija ruralnih krajeva

U 2018. godini bilježi se smanjenje stope nezaposlenosti. Prosječna stopa nezaposlenosti u 2018. godini iznosila je 9,7%, dok je anketna stopa nezaposlenosti iznosila 8,4%. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu, prosječna stopa nezaposlenosti u Republici Hrvatskoj smanjena je za 2,4 postotna boda, dok je anketna stopa nezaposlenosti smanjena za 2,8 postotnih bodova. Anketna stopa nezaposlenosti na tržištu rada Europske unije u 2018. godini iznosila je 6,8% i promatrano u odnosu na prethodnu godinu smanjena je za 0,8 postotnih bodova (Graf 34: Stopa anketne nezaposlenosti, usporedba RH i EU, razdoblje od 2013. do 2018. godine). Najveću nezaposlenost na tržištu rada Europske unije zabilježile su Grčka (anketna stopa nezaposlenosti u 2018. godini iznosila je 19,3%), Španjolska (anketna stopa nezaposlenosti u 2018. godini iznosila je 15,3%) i Italija (anketna stopa nezaposlenosti u 2018. godini iznosila je 10,6%). U 2018. godini u Republici Hrvatskoj bilo je zaposleno 1.426.933 osoba. U odnosu na prethodnu godinu broj zaposlenih povećan je za 19.735 osoba, odnosno za 1,4%.

Graf 34 Stopa anketne nezaposlenosti, usporedba RH i EU, razdoblje od 2013. do 2018. godine

Stopa anketne nezaposlenosti, usporedba Republike Hrvatske i Europske unije, razdoblje od 2013. do 2018. godine

Izvor: Eurostat; obrada: Ministarstvo poljoprivrede

U 2018. godini u Republici Hrvatskoj u djelatnosti poljoprivrede bilo je zaposleno 36.651 osoba, koje u ukupnom broju zaposlenih osoba čine udio od 2,6%. U 2018. godini, promatrano u odnosu na prethodnu godinu, broj zaposlenih u djelatnosti poljoprivrede neznatno je smanjen za 0,03%.

Prema podacima DZS-a, prosječna neto isplaćena plaća po zaposlenome u 2018. godini iznosila je 6.242 kune. U usporedbi s prosječnom neto isplaćenom plaćom po zaposlenome u 2017. godini, neto plaće u 2018. godini porasle su za 4,3%. Prosječna neto isplaćena plaća po zaposlenome u djelatnosti poljoprivrede (djelatnosti biljne i stočarske proizvodnje i lovstva) u 2018. godini iznosila je 5.056 kuna i manja je od prosječne neto plaće u Republici Hrvatskoj za 19%. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu, prosječna neto plaća u poljoprivredi povećana je za 6,7%. Prosječna neto isplaćena plaća po zaposlenome u djelatnostima prerađivačke industrije u 2018. godini iznosila je 5.708 kuna i manja je od prosječne neto plaće Republike Hrvatske za 8,6%. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu, prosječna neto plaća u prerađivačkoj industriji povećana je za 4,8%. Prosječna isplaćena neto plaća po zaposlenome u djelatnostima proizvodnje prehrambenih proizvoda u 2018. godini iznosila je 5.334 kune. U odnosu na prosječnu neto plaću Republike Hrvatske, prosječna neto plaća u djelatnostima proizvodnje prehrambenih proizvoda manja je za 14,5%. U odnosu na prethodnu 2017. godinu, prosječna neto plaća u djelatnostima proizvodnje prehrambenih proizvoda povećana je za 5,8%. U djelatnostima proizvodnje pića prosječna neto isplaćena plaća po zaposlenome u 2018. godini iznosila je 7.358 kuna i u usporedbi s prosječnom neto plaćom Republike Hrvatske veća je za 17,9%. U odnosu na prethodnu godinu, prosječna neto plaća u djelatnostima proizvodnje pića povećana je za 5,2%. Prosječna isplaćena neto plaća po zaposlenome u djelatnostima proizvodnje duhanskih proizvoda u 2018. godini iznosila je 7.861 kunu i u usporedbi s prosječnom neto plaćom Republike Hrvatske veća je za 25,9%. U odnosu na 2017. godinu, prosječna neto plaća po zaposlenome u djelatnostima proizvodnje duhanskih proizvoda smanjena je za 1,3%.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u 2018. iz Republike Hrvatske u inozemstvo se odselilo 39 515 osoba. Saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio je negativan i iznosio je -13.486 osoba. Od ukupnog broja odseljenih osoba iz Republike Hrvatske najviše osoba odselilo je u Njemačku (55,0%). S obzirom na spolnu strukturu u ukupnom broju osoba odseljenih u inozemstvo veći je udio muškaraca (55,1%). Najveći broj odseljenih u inozemstvo bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,5%). Prema ukupnom broju odseljenih osoba iz Republike Hrvatske u inozemstvo na prvome je mjestu Grad Zagreb (16,6%), slijede Osječko-baranjska županija (9,2%) i Vukovarsko-srijemska županija (7,6%). Najveći broj preseljenog stanovništva unutar Republike Hrvatske bio je u dobi od 20 do 39 godina (45,5%). Udio žena u ukupnom broju preseljenih bio je 54,8%. Najveći negativan saldo ukupne

migracije stanovništva imale su Osječko-baranjska županija (-3.542 osobe) i Vukovarsko-srijemska županija (-3.101 osoba).

Ovi trendovi dodatno pogoršavaju demografsku sliku ruralnih područja u Republici Hrvatskoj, koja je nepovoljna zbog dugogodišnjeg negativnog prirodnog prirasta stanovništva.

T7: Utjecaj klimatskih promjena te usklađivanje s novim obvezama i standardima

Prema dokumentu „Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj“, (Svjetska banka, 2019.18), klimatska varijabilnost je važna za poljoprivrednu proizvodnju u Hrvatskoj. Kao jedna od država članica EU-a s najnižom stopom zemljišta pod poljoprivredno-okolišnim i klimatskim mjerama (manje od 1%) i ograničenim pristupom vodi za navodnjavanje, Hrvatska je osjetljiva na klimatske promjene. Prirodne nepogode u Hrvatskoj su sve učestalije, a razmjeri štetnih posljedica su sve veći i stvaraju veliko opterećenje za poljoprivrednike. Štete uzrokovane klimatskim promjenama i prirodnim nepogodama su značajne. Očekuje se da će smanjenje padalina i rastući trendovi zatopljenja u većini poljoprivrednih regija Hrvatske do 2050. godine za posljedicu imati sve veći broj uzastopnih suhih dana. Nepovoljni vremenski uvjeti (uključujući sušu, tuču, poplave, mraz itd.) mogu utjecati na proizvodnju glavnih poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj, kao što su ozima pšenica i kukuruz. Istovremeno, smanjeno površinsko otjecanje može utjecati na podzemne vode, na zalihe pitke vode kao i raspoloživost vode za navodnjavanje. (Hrvatska raspolaže velikim, ali nejednako prostorno i vremenski raspoređenim količinama vode).

Suše se u Hrvatskoj pojavljuju svakih 3 - 5 godina. Prema podacima Ministarstva financija, Registar šteta od elementarnih nepogoda, štete od suša u poljoprivredi mjere se u milijardama kuna, a najgore do sada zabilježene štete su one nakon suše u 2012. godini.

Klimatske promjene, štetnici te biljne i životinjske bolesti negativno utječu na razinu poljoprivredne proizvodnje, a manifestacije klimatskih promjena poput suše i poplave doprinose nestabilnosti cijena poljoprivrednih proizvoda što može imati ozbiljne posljedice na trošak proizvodnje.

Poljoprivredni proizvođači izloženi su i ostalim izazovima vezanim uz aktivnosti koje dugoročno doprinose očuvanju okoliša, prirode i smanjenju utjecaja klimatskih promjena, ali mogu povećati troškove proizvodnje. Jedna od navedenih je svakako i smanjenje korištenja plastike (po Direktivi o smanjenju utjecaja određenih plastičnih proizvoda na okoliš, usvojeno u prosincu 2018. godine, uvodi se zabrana određenih plastičnih proizvoda za jednokratnu uporabu za sve zemlje članice od 2021. godine). Plastična ambalaža za hranu navodi se kao jedan od glavnih krivaca sveprisutnog „plastičnog onečišćenja“. Prilagodba novim obvezama, zahtjevima tržišta odnosno prilagodbe na neke nove standarde svakako predstavlja „pritisak“ na proizvođače i utječe u konačnici na njihova ulaganja, troškove i dohodak.

Bibliografija

Copa-Cogeca. (2014). Development of Agricultural Cooperatives in the EU.

European Commission. (2019.). *Final Evaluation Report of the Impact of the CAP on habitats, landscape and biodiversity*. DG AGRI. EU Publication Office.

Europska investicijska banka. (2017.). *Ruralni razvoj*. Dohvaćeno iz Potencijalna buduća upotreba financijskih instrumenata u hrvatskom poljoprivrednom sektoru u financijskoj perspektivi

¹⁸ <https://poljoprivreda2020.hr/wp-content/uploads/2019/08/Dijagnostička-analiza-Poljoprivreda.pdf>

2014. - 2020.: <https://ruralnirazvoj.hr/files/documents/Final-Report-Ex-ante-Croatia-Agriculture.pdf>

Europska komisija. (20.. 5. 2020.). Komunikacija Komisije, Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija, Strategija EU-a za bioraznolikost do 2030. Brisel.

Europska komisija. (n.d.). *Analytical factsheet*.

Europska komisija. (n.d.). *Data Dashboard*.

Europska komisija. (n.d.). *SO2 Brief*.

Europska komisija, Glavna uprava za okoliš. (2019.). *Pregled aktivnosti u području okoliša u EU-u 2019. Izvješće za Hrvatsku* .

FI Compass. (2019.). *Financijske potrebe u poljoprivredi i poljoprivredno-prehrambenom sektoru u Hrvatskoj* .

Ministarstvo poljoprivrede. (2019.). Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2018. godini.

Ministarstvo poljoprivrede. (2021.). Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2021. godini.

Svjetska banka. (2019.). Analiza učinkovitosti i efektivnosti javnih izdataka za poljoprivredu u Republici Hrvatskoj.

Svjetska banka. (2019.). Stanje sektora i analiza javnih izdataka za poljoprivredu i ruralni razvoj .